

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Budoucí profesní dráha studentů gymnázií
Future professional trajectory of students at grammar schools

Bc. Jana Barochová

Vedoucí práce: Doc. RNDr. PhDr. Hana Voňková, Ph.D. et Ph.D.
Studijní program: Učitelství pro střední školy (N7504)
Studijní obor: Učitelství pedagogiky pro střední školy a vyšší odborné školy (N PG)

2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Budoucí profesní dráha studentů gymnázií vypracovala samostatně, pod vedením Doc. RNDr. PhDr. Hany Voňkové, Ph.D. et Ph.D. a v práci jsem využila informační zdroje uvedené v seznamu na konci práce. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla použita k získání jiného nebo stejného titulu.

Nepomuk, 24. května 2020

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala Doc. RNDr. PhDr. Haně Voňkové, Ph.D. et Ph.D. za podporu, cenné rady a ochotu při vedení mé diplomové práce. Také bych chtěla poděkovat vedením škol, studentům a pedagogům, kteří se podíleli na vyplňování dotazníků. Dále děkuji i své rodině za podporu a mým dětem za trpělivost.

Abstrakt

Práce se zabývá tematikou rozhodování o dalším studiu na vysoké škole a své budoucí profesi u studentů gymnázií, mapuje situaci v naší zemi v souvislosti se zahraničním kontextem, především evropském. Jsou zde představeny teoretické rámce dané problematiky a zjištění z výzkumu realizovaného v listopadu a první polovině prosince roku 2018.

Hlavním cílem výzkumu bylo zmapovat situaci v oblasti rozhodování o dalším studiu na VŠ a své budoucí profesi u studentů maturitních ročníků gymnázií v Plzeňském kraji. Byly definovány 3 dílčí cíle: a) Zmapovat faktory, které studenty gymnázií nejvíce ovlivňují při volbě budoucího povolání a zjistit, jestli existují nějaké rozdíly v rozhodování u studentů čtyřletých a víceletých gymnázií; b) Zjistit, jaký podíl studentů gymnázií je odhodlán pokračovat ve studiu na VŠ; c) Zjistit, jaký podíl studentů víceletých gymnázií přechází během studia z gymnázia na jinou střední školu.

Na základě dotazníkového šetření práce analyzuje názory respondentů – studentů maturitních ročníků víceletého a čtyřletého oboru studia na dvou gymnáziích v Plzeňském kraji a dotazníky vyplněné vedeními škol. Z celkového počtu patnácti sledovaných škol v Plzeňském kraji jich bylo osloveno devět a do výzkumu se zapojily dvě, tedy 22,22 %.

Bylo zjištěno, že nejsilnější motivací ovlivňující volbu budoucího povolání jsou dle názorů studentů obou oborů gymnázií jejich osobní zájmy a záliby, naopak nejslabší je vliv rodiny a pedagogů. Zhruba 14 % studentů víceletých oborů ze zkoumaných škol přechází na jinou střední školu. Ve studiu na univerzitě chtějí pokračovat všichni dotázaní studenti.

V budoucnu by bylo vhodné rozšířit výzkumný vzorek a doplnit výzkum o kvalitativní část, a to formou rozhovorů se studenty či absolventy víceletých a čtyřletých gymnázií a pedagogy těchto škol.

Klíčová slova: Evropa, gymnázium, kariérové rozhodování, maturitní ročník, profese, student, studium.

Abstract

The work is focused on decision-making about the next university studies and future profession of the students at grammar schools and maps the situation in our country and the situation in foreign countries, especially Europe, it is focused on comparison of possibilities of studies in the Czech Republic and in Europe.. The research took place in the time period of November – October 2018 in Pilsen region.

The main objective of the exploration was to map the situation of the decision-making about future profession of the students of grammar schools. The partial objectives were to map the reasons that influence the most the decision-making about future profession, to discover the differences between students of four-year and more-year form of the schools and what is the proportion of the students who change their high school during their studies at grammar school and to find the proportion of the students who want to continue their studies at university.

The paper analyses the opinions of the respondents – students of the graduation grades of two grammar schools and the data given by the leaders of these schools. Nine schools (of fifteen in Pilsen region) were addressed and two took the part of the research (22,22 %).

It was found out that the strongest motivations to choose the profession are personal priorities and interests, the weakest are impingements of the family and educators. Approximately 14 % of the students change the high school. All respondents would like to study at university.

It would be suitable to extend the research sample in the future and to supplement it by some qualitative part, for example by interviewing the students, school leavers and educators.

Key words: grammar school, Europe, graduation grade, profession, student, studies, career decision-making.

OBSAH

Úvod	8
Teoretická část	9
1 Mezinárodní klasifikace vzdělávání ISCED 2011	9
2 Typy středních škol v ČR	11
3 Gymnázia	12
3.1 Specifika studia na gymnáziu	14
3.2 Gymnázia v číslech	16
3.2.1 Počty škol – gymnázií	17
3.2.2 Stavby studentů na gymnáziích	18
3.2.3 Absolventi	21
3.3 Víceletá gymnázia – ano či ne?	22
4 Možnosti dalšího vzdělávání absolventů gymnázií v České republice ...	26
4.1 Vysoké školství	27
4.1.1 Obecné informace	27
4.1.2 Absolventi gymnázií	29
4.2 Vyšší odborné vzdělávání	31
4.3 Jazykové školy	32
5 Zahraniční kontext	33
5.1 Francie	35
5.2 Velká Británie	37
5.3 Slovensko	40
5.4 Nizozemí	41
5.5 Německo	43

6 Evropa bez hranic	45
6.1 Stipendijní programy	46
6.2 Jazykové kurzy v zahraničí	51
6.3 Cizinci studující v ČR	53
6.4 Mezinárodní platnost dosaženého vzdělání – nostrifikace	54
7 Poznatky z vývojové psychologie	55
7.1 Raná adolescence	55
7.2 Pozdní adolescence	56
8 Osobnostní rysy	58
9 Kompetence studentů k rozhodování o vlastní budoucnosti	60
10 Volba vzdělávací dráhy a povolání – pohledy z výzkumů	63
Empirická část	66
11 Cíl výzkumu a výzkumná otázka	66
12 Předmět a objekt výzkumu	67
13 Výzkumný vzorek a jeho charakteristika	67
14 Metodologie výzkumu	72
15 Výsledky výzkumu	73
16 Diskuse výsledků výzkumu	83
16.1 Sběr dat a návratnost dotazníků	83
16.2 Sběr dat - mimořádné okolnosti	84
Závěr	86
Seznam použitých zdrojů	88
Seznam příloh	95

Úvod

Volba profese je jedním z nejdůležitějších rozhodnutí v životě člověka v moderní společnosti. Promítá se v něm vliv raného i pozdějšího dětství, rodinné a společenské podmínky života jedince, výchovný styl jeho rodičů i jejich dosažená úroveň vzdělání, jeho schopnosti, flexibilita, sebevědomí i plány do budoucna.

Někdo může mít od malička „jasno“, někdo dlouho tápe a hledá. Jisté ale je, že, obzvláště v dnešním globalizovaném světě, má volba povolání často zásadní vliv na další život jedince i rodiny, kterou zakládá, šířeji vzato i na celou společnost.

Volbu povolání mladého člověka může hodně ovlivnit i stav trhu práce a struktura školského systému v zemi, kde dotyčný žije a realizuje svoji školní docházku. Důležitou roli hraje již i výběr samotné střední školy, posléze také školy vysoké.

Pro prosperitu jednotlivých států je zase důležité sledovat převládající či sílící trendy v jednotlivých ekonomikách a pružně na ně reagovat. Každý stát si určuje hlavní priority i v oblasti školství, například na základě různých mezinárodních i tuzemských výzkumů zabývajících se vzdělaností obyvatelstva či situace na pracovním trhu.

Z těchto i dalších důvodů je rozhodně velice užitečné vědět, podle čeho se mladí lidé při volbě budoucího povolání rozhodují. Motivace výběru další vzdělávací a profesní dráhy se mohou také v průběhu toku času mírně či výrazněji proměňovat, a to v závislosti na momentální situaci v konkrétním státě i ve světě jako celku.

Cílem předložené práce je popsat teoretická východiska dotýkající se tématu plánování vzdělanostní trajektorie a profesní orientace u studentů gymnázií v České republice a možností jejich dalšího studia v zahraničním kontextu, dále pak představit vlastní výzkumné šetření zabývající se faktory ovlivňujícími výběr vzdělávací dráhy a povolání u studentů maturitních ročníků víceletých i čtyřletých oborů gymnázií a zjišťující podíl těchto studentů, kteří budou pokračovat ve studiu na vysoké škole a podíl studentů víceletého oboru gymnázií, kteří po ukončení povinné školní docházky přecházejí na jinou střední školu.

Teoretická část

Následující kapitola tvoří teoretický rámec pro aktivity realizované v našem výzkumu. Jsou v ní zmíněny některé zásadní skutečnosti, které mají souvislost s volbou povolání obecně i konkrétně s rozhodováním o další vzdělávací dráze a budoucím povolání u studentů gymnázií. Věnuje se také začlenění gymnázií jako typů středních škol v české školské soustavě i celkově jejich postavení ve společnosti, mimo jiné i vnímáním důležitosti či škodlivosti existence víceletých gymnázií odbornou i laickou veřejností. Všímá si statistických údajů v souvislosti s útlumem či vzrůstem zájmu o gymnázia všech délek studia. Rozebírá i psychologické aspekty volby povolání a specifických zvláštností vztahujících se k věku gymnazistů i absolventů gymnázií. Shrnuje výsledky některých zahraničních i tuzemských výzkumných šetření souvisejících s tématem práce.

1 Mezinárodní klasifikace vzdělávání ISCED 2011

Při pohledu na vzdělávací instituce školských soustav ve všech zemích Evropy i celého světa se setkáváme s různými alternativami vzdělávacích trajektorií, s rozličnými typy škol pod mnohdy pro nás nesrozumitelnými názvy. Pro pochopení možností vzdělávání je nutné umět se v jednotlivých soustavách zorientovat. *Mezinárodní klasifikace vzdělání ISCED¹ 2011²*, vytvořená organizací UNESCO³, představuje nástroj, který nám významně usnadňuje porozumění stavbě celých vzdělávacích systémů i funkci jednotlivých druhů škol a orientaci v různých stupních vzdělávání. Velice přínosná je zejména pro

1 *International Standard Classification of Education 2011*. (<http://uis.unesco.org/en/topic/international-standard-classification-education-isced>)

komparativní pedagogiku a popis edukačních realit jednotlivých států. V České republice je tato klasifikace v platnosti od 1.1.2014.

Mezinárodní klasifikace vzdělávání ISCED 2011 rozlišuje celkem devět úrovní formálního vzdělávání, které lze aplikovat na vzdělávací soustavy všech zemí. Ke každé úrovni je přiřazen stupeň vzdělání, kterému odpovídají konkrétní školy, jedná se o stupně ISCED 0 až ISCED 8.

Nyní se blíže podíváme na vzdělávací soustavu v České republice.

První (nultý) stupeň (ISCED 0) v našem státě představuje úroveň vzdělávání v raném dětství, kam řadíme mateřské školy a přípravné třídy základních škol. Poté následuje úroveň primárního vzdělávání (ISCED 1) představující 1. stupeň základní školy. Nižším sekundárním vzděláváním (ISCED 2) je míněn 2. stupeň základních škol a nižší ročníky víceletých gymnázií a konzervatoří. Vyšší sekundární vzdělávání (ISCED 3) zahrnuje všechny střední školy a některé ročníky konzervatoří. Do postsekundárního vzdělávání (ISCED 4) jsou řazeny pomaturitní a rekvalifikační kurzy. Krátkým cyklem terciárního vzdělávání (ISCED 5) jsou myšleny poslední dva ročníky konzervatoří. Další terciární vzdělávání je rozděleno do tří stupňů – ISCED 6 ukazuje na vyšší odborné školy a bakalářské studium, ISCED 7 představuje magisterské studium, ISCED 8 pak studium doktorské. (Průcha, 2017)

Víceletá gymnázia tedy zasahují hned do dvou stupňů klasifikace ISCED 11 (ISCED 2 a ISCED 3), čtyřleté obory gymnázií odpovídají stupni ISCED 3.

- 2 Nejprve byla u nás zavedena mezinárodní norma ISCED 97 (v české verzi ISCED 99), která vznikla přepracováním předchozí mezinárodní normy ze 70. let 20. století a byla přijata v listopadu 1997 na Generální konferenci UNESCO. Do češtiny byl dokument přeložen v roce 1999. Norma ISCED 1997 mimo jiné obohatila českou pedagogiku o termíny *primární/sekundární/terciární vzdělávání (školy)*. (Průcha, 2006) Později došlo k její revizi a vznikla norma ISCED 2007, jež byla posléze opět nahrazena - normou ISCED 2011, která je v platnosti dodnes (Průcha, 2017)
- 3 *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization* (Organizace OSN pro vzdělání, vědu a kulturu), zal. 16. listopadu 1945 v Londýně. (<https://cs.wikipedia.org/>)

2 Typy středních škol v ČR

Po absolvování povinné školní docházky na základní škole žáci obvykle pokračují ve vzdělávání na některém z typů středních škol. Povinná školní docházka v České republice je fakticky desetiletá, povinný je totiž již poslední ročník předškolního vzdělávání⁴, na nějž navazuje devítiletá základní škola. Na základní školu vstupuje dítě ve věku šesti let⁵. Je rozdělena do dvou stupňů – první stupeň zahrnuje pět ročníků, druhý trvá čtyři roky, tedy přibližně do patnácti let věku. Už po absolvování prvního stupně základní školy ale někteří žáci odcházejí na osmileté konzervatoře nebo na víceletá gymnázia, kde v nižších ročnících pokračují v plnění povinné školní docházky.

Na osmileté gymnázium nastupuje žák zhruba ve věku jedenácti let, po ukončení pátého ročníku základní školy, místo celého druhého stupně základní školy tedy studuje již na gymnáziu. Na šestileté gymnázium odchází žák o dva roky později, a to po ukončení sedmého ročníku základní školy – po zbytek doby druhého stupně (tedy osmý a devátý ročník) základní školy se taktéž vzdělává na gymnáziu.

Do soustavy středních škol v tuzemsku řadíme gymnázia, střední odborné školy a střední odborná učiliště. Díky rozmachu vyššího sekundárního školství od 50. let 20. století výrazně vzrostl počet lidí s dosaženým středoškolským vzděláním. Česká republika

- 4 Povinná účast dětí v posledním ročníku předškolního vzdělávání byla zavedena od září 2017. Dítě dostane omluvný list a povinností zákonného zástupce je dítě do školky vodit a případné absence řádně omlouvat. Rodiče za tento povinný rok neplatí školkovné.
- 5 Na základě doporučení z Pedagogicko-psychologické poradny lze nastoupit ještě před dosažením tohoto věku, případně později, jestliže má dítě odklad školní docházky – v tom případě zůstává déle v mateřské škole, nebo je v přípravné třídě ZŠ.

patří mezi země s nejvyšším podílem osob s dokončeným vyšším sekundárním vzděláním⁶. (Zormanová, 2018)

Střední odborné učiliště je zaměřeno spíše na praktickou stránku studia a je přípravou hlavně pro výkon některého z řemesel. Na jeho konci lze získat výuční list (s výučním listem se ovšem student nemůže ucházet o studium na univerzitě ani na vyšší odborné škole), nebo složit maturitní zkoušku, jde-li o učební obor s maturitou.

Po roce 1989 se u nás výrazně zvýšil celkový počet středních odborných škol, a tedy i počet žáků v nich, ve školství se, zrovna tak jako v jiných sférách, etabloval soukromý sektor a byly zřizovány i soukromé školy. (Průcha, 2008, s. 232) Mezi střední odborné školy počítáme střední průmyslovou školu (například stavební, strojní, chemickou, dopravní), střední zdravotnickou školu a střední pedagogickou školu.

3 Gymnázia

Jedním z druhů střední školy v naší republice je gymnázium. Můžeme ho charakterizovat jako typ výběrové střední školy, která poskytuje úplné středoškolské vzdělání zakončené maturitou. Jedná se o všeobecné vzdělání,⁷ tudíž je, pro jeho všestrannost, zamýšleno hlavně jako příprava pro další studium, především na vysoké škole. U nás mají školy gymnaziálního typu dlouhou tradici.

Již před druhou světovou válkou existovala osmiletá klasická gymnázia, reálná gymnázia, reálky a reformní gymnázia. Po roce 1948 byla gymnázia přetvořena na 3. stupeň jednotné všeobecně vzdělávací školy. V roce 1968 došlo k obnovení čtyřletých

6 V České republice jde o 91 % osob, ve Francii 70 %, v Německu 85 %, v Rusku 88 %, na Slovensku 90 %, ve Finsku 81 %, jižní státy jsou na tom o poznání hůře – v Itálii je to 53 %, ve Španělsku 51 %, v Řecku 61 %, v Portugalsku pouhých 28 % . (Education at Glance: OECD indicators, 2012)

7 I když jde především o všeobecné vzdělávání, lze nalézt i sportovně, umělecky či jazykově profilovaná gymnázia.

gymnázií. Po roce 1989 vznikají opět i gymnázia víceletá, a to pětiletá a sedmiletá⁸. (Průcha, 2008) O několik let později (v roce 1995), v souvislosti se zavedením povinného 9. ročníku základní školy, se z víceletých gymnázií stala gymnázia šestiletá a osmiletá.⁹ V současnosti lze tedy u nás studovat gymnázium čtyřleté, šestileté a osmileté¹⁰.

Tabulka č. 1: Situace na čtyřletých a víceletých gymnáziích ve školním roce 2017/18

	Školy	žáci	absolventi	nově přijatí
4-leté celkem	1038	47992	10923	11954
4-leté PK	12	1711	654	673
6-leté celkem	69	12956	1924	2354
6-leté PK	5	869	135	147
8-leté celkem	273	68259	7556	9333
8-leté PK	13	3588	381	487

V tabulce č. 1 je zaznamenán počet škol (gymnázií podle oborů) a počet žáků v jednotlivých školách, počet nově přijatých ve školním roce 2017/18 a počet absolventů z předchozího roku. Tabulka obsahuje celorepublikové údaje (celkem) a údaje z Plzeňského kraje (PK). Zdroj: ČSÚ, 2018.

Síť gymnázií pokrývá celou naši republiku. Jsou prakticky ve všech okresech. Téměř všichni absolventi základních škol, kteří projevují zájem získat maturitní vzdělání všeobecného charakteru, naleznou pro ně dostupnou školu tohoto typu. (Pikálková, Vojtěch, Kleňha, 2014)

- 8 Povinná školní docházka byla tehdy osmiletá (primární vzdělávání – 1. stupeň ZŠ - trvalo čtyři roky, nižší sekundární – druhý stupeň ZŠ – další čtyři roky, přičemž na víceletá gymnázia studenti nastupovali po čtvrtém ročníku prvního stupně ZŠ nebo po druhém ročníku druhého stupně ZŠ).
- 9 Jednotlivé třídy se vzestupně, dle ročníků (1.-8.), na víceletém gymnáziu nazývají prima, sekunda, tercie, kvarta, kvinta, sexta, septima a oktáva (na šestiletém gymnáziu jde o ročníky prima až sexta).
- 10 Ve školním roce 2017/2018 studovalo v České republice na 311 víceletých středních školách celkem 81 215 studentů, 11 687 bylo nově přijato do prvního ročníku a 9 480 bylo absolventů z předchozího roku. (ČSÚ, 2018) - Další podrobnosti v Tabulce č. 1.

3.1 Specifika studia na gymnáziu

Stejně jako ostatní typy středních škol, i gymnázia mají svá specifika týkající se studia na nich.

Kurikulární principy jsou souhrnně v České republice formulované v *Národním programu rozvoje vzdělávání v ČR* (tzv. *Bílé knize*) a zakotveny jsou v zákoně č. 561/2004 Sb., zákoně o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání („školský zákon“)¹¹. Podle tohoto zákona byl zaveden systém kurikulárních dokumentů, dle nichž se řídí vzdělávání žáků od mateřských škol až po maturity (tedy do věku asi 19ti let), a to na státní a školní úrovni. Státní úroveň představují *Národní program vzdělávání* (NPV) a *rámcové vzdělávací programy* (RVP), na školní úrovni to jsou *školní vzdělávací programy* (ŠVP). ŠVP si každá škola vytváří sama, ovšem musí být v souladu s RVP. Rámcové vzdělávací programy, určené pro jednotlivé typy škol, jsou volně přístupné na webových stránkách Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. (Průcha, 2006)

Průběh vzdělávání na čtyřletém gymnáziu a na vyšším stupni gymnázií, včetně gymnázií se sportovní přípravou, upravuje § 66 až § 68 školského zákona a vyhláška č. 13/2005 Sb., o středním vzdělávání a vzdělávání v konzervatoři, ve znění pozdějších předpisů. Způsoby a podmínky ukončování vzdělávání na gymnáziích stanovuje § 72 a § 77 až § 82 školského zákona a vyhláška o ukončování studia na středních školách a učilištích. (VÚP, 2007a, b)

Studium na gymnáziu je organizováno podle *Rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia* (RVP G), případně, jde-li o sportovní gymnázia, podle *Rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia se sportovní přípravou* (RVP GSP)¹². Tyto dva rámcové vzdělávací programy jsou určeny jen pro čtyřletá gymnázia a pro vyšší stupeň víceletých gymnázií, neboť nižší stupeň šestiletých a osmiletých gymnázií, kdy žáci stále ještě plní

11 Úplně aktuální znění tohoto zákona je dostupné online z: <https://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-od-11-7-2020> .

12 V Plzeňském kraji je to Sportovní gymnázium Plzeň (<https://www.sgpilsen.cz/>).

povinnou školní docházku, je organizován podle *Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání* (RVP ZV). (VÚP, 2007a)

V RVP G stojí: „Vzdělávání ve čtyřletých gymnáziích a na vyšším stupni víceletých gymnázií má žáky vybavit klíčovými kompetencemi a všeobecným rozhledem na úrovni středoškolsky vzdělaného člověka a tím je připravit především pro vysokoškolské vzdělávání a další typy terciárního vzdělávání, profesní specializaci i pro občanský život. ... To předpokládá uplatňovat ve vzdělávání postupy a metody podporující tvořivé myšlení, pohotovost a samostatnost žáků, využívat způsoby diferencované výuky, nové organizační formy, zařazovat integrované předměty apod. ... profil absolventa dává žákům předpoklady pro vysokoškolské a další studium, pro jejich adaptabilitu v různých oborech a oblastech lidské činnosti, pro přizpůsobení se nově vznikajícím požadavkům na trhu práce i pro případné uplatnění v zahraničí.“ (VÚP, 2007a, s. 8)

Na gymnáziu mají být rozvíjeny tyto klíčové kompetence: kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanská, kompetence k podnikavosti. Vzdělávací obsah je na gymnáziích rozčleněn do osmi vzdělávacích oblastí vztahujících se k jednotlivým vyučovaným předmětům, jsou to: Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk a literatura, Cizí jazyk, Další cizí jazyk), Matematika a její aplikace (Matematika a její aplikace), Člověk a příroda (Fyzika, Chemie, Biologie, Geografie, Geologie), Člověk a společnost (Občanský a společenskovední základ, Dějepis, Geografie), Člověk a svět práce (Člověk a svět práce), Umění a kultura (Hudební obor, Výtvarný obor), Člověk a zdraví (Výchova ke zdraví, Tělesná výchova), Informatika a informační a komunikační technologie (Informatika a informační a komunikační technologie). (VÚP, 2007a) Charakteristiky vzdělávacích oblastí, cílové zaměření i očekávané výstupy navazují na základní vzdělávání a svojí hloubkou odpovídají studiu na gymnáziu.

Gymnázia si ve svých ŠVP mohou upravovat obsah vzdělávání dle vlastního zaměření, začleňovat volitelné předměty a formovat vlastní profil svého absolventa. Každá škola má

dbát na zajištění optimálních materiálních, personálních, pedagogicko-psychologických, psychosociálních, hygienických a organizačních podmínek edukačního procesu.¹³

Na sportovních gymnáziích se počítá se sportovní přípravou žáků, jedním ze vzdělávacích cílů je zde „umožnit žákům dosažení vysoké sportovní výkonnosti odpovídající míře jejich sportovního talentu“ (VÚP, 2007b, s. 8), což se odráží i na profilu absolventa. „Jeho sportovní výkonnost a zkušenosti získané ve sportovním tréninku a soutěžích mu dává předpoklady pro pokračování v další sportovní činnosti na vysoké úrovni, včetně reprezentace České republiky.“ (VÚP, 2007b, s. 8)

Rámcové vzdělávací programy pro gymnázia a gymnázia se sportovní přípravou se liší ve svém obsahu. Vzdělávací oblast *Člověk a zdraví* zahrnuje v RVP G Tělesnou výchovu a Výchovu ke zdraví, zatímco v RVP G se tato vzdělávací oblast nazývá *Člověk, sport a zdraví* a je v ní navíc začleněn *Sportovní trénink*. „Sportovní trénink žáků zahrnuje samotný sportovní trénink ve zvolené sportovní specializaci, všestrannou pohybovou přípravu a teorii sportovní přípravy. ... Aktivita žáků v tréninkovém procesu formuje u žáků jejich osobnostní rysy a buduje přirozeným způsobem jejich sklony k vyšší společenské angažovanosti.“ (VÚP, 2007b, s. 57)

Celkově se předpokládá, že absolvent gymnázia bude schopen propojovat získané poznatky, dále se vzdělávat, pružně reagovat na momentální osobní a profesní situace, angažovat se v občanském životě, vyhledávat si samostatně potřebné informace atd. Specifické rysy vzdělávání mohou jednotlivé školy vyladovat ve svém ŠVP.

3.2 Gymnázia v číslech

V této části se práce věnuje statistickým údajům týkajícím se gymnaziálních typů škol. Jde o počty těchto škol v České republice, o počty studentů podle oborů, o jejich složení podle pohlaví, o krajské srovnání jednotlivých ukazatelů a o jejich vývoji v čase, a to

13 RVP G tyto podmínky podrobně popisuje, např. včetně vybavení učeben, kompetencí učitelů na gymnáziu aj.

přibližně za posledních deset let (od školního roku 2008/2009, někdy již od roku 2007/2008). V krajském srovnání¹⁴ bude věnována větší pozornost Plzeňskému kraji, neboť právě v tomto regionu bylo uskutečněno výzkumné šření popsané na dalších stránkách této práce. Veškeré informace obsažené v této kapitole, pokud není uvedeno jinak, jsou čerpány z údajů poskytovaných Českým statistickým úřadem¹⁵.

3.2.1 Počty škol - gymnázií

Ve školním roce 2018/2019 fungovalo v naší republice celkem 355 středních škol gymnaziálního typu. Jedna škola může mít v repertoáru i několik druhů studia, co se jeho délky týče. Nejvíce škol nabízelo čtyřleté studium (290), nepatrně méně osmileté studium (271), nejméně studium šestileté (69). Nejméně obvyklá jsou tedy šestiletá gymnázia. Ve srovnání s dobou před deseti lety se počet gymnázií téměř nezměnil, i když mírně klesl (ve školním roce 2008/2009 zde bylo 377 gymnázií), nejvýrazněji ubylo škol poskytujících čtyřleté studium (ve školním roce 2008/2009 existovalo na 319 školách), počet gymnázií s osmiletým studiem poklesl o sedm. I když je pokles počtu gymnázií poměrně malý, jde za posledních deset let o setrvalou tendenci. Pouze u šestiletých gymnázií počet neklesl, naopak je ještě o 1 vyšší než ve školním roce 2008/2009 (nejvíce škol poskytovalo studium s touto délkou ve školním roce 2014/2015, a to 71). (Zdroj: Český statistický úřad¹⁶)

14 Celkem je v České republice 14 krajů, jsou to: Hlavní město Praha, Středočeský kraj, Jihočeský kraj, Plzeňský kraj, Karlovarský kraj, Ústecký kraj, Liberecký kraj, Královéhradecký kraj, Pardubický kraj, Kraj Vysočina, Jihomoravský kraj, Olomoucký kraj, Zlínský kraj a Moravskoslezský kraj.

15 Dostupné online z: <https://www.czso.cz/csu/czso/c2-stredni-skoly-poskytující-vseobecne-vzdelavani-s-maturitni-zkouskou>.

16 Dostupné online z: <https://www.czso.cz/csu/czso/c2-stredni-skoly-poskytující-vseobecne-vzdelavani-s-maturitni-zkouskou>. - po zadání hesla „gymnázia“ do vyhledávače na této stránce se nám objeví přehledné tabulky s podrobnými údaji.

V Plzeňském kraji bylo v roce 2018 celkem 15 škol, z nichž na 12ti z nich bylo možné studovat čtyřletý obor gymnázia, 13 z nich nabízelo osmileté studium a 5 z nich obor šestiletý. Počet škol se za posledních 10 let v tomto kraji prakticky neměnil (vzrostl o 1) - ostatně, ani v ostatních krajích povětšinou nedocházelo k dramatickým změnám v počtu škol, největší pokles za deset let zaznamenaly kraje Jihočeský (-15,4 %), Moravskoslezský (-13 %) a Královéhradecký (-9,1 %), Praha zaznamenala pokles o 8,5 % (ve školním roce 2007/2008 zde bylo 71 gymnázií, o deset let později jich bylo 65). Jenom dva kraje vykázaly pozitivní trend vývoje počtu gymnázií za deset let - nejvyšší nárůst počtu škol zaznamenal právě kraj Plzeňský (7,1 %), následovaný Středočeským krajem (2,9 %). Ovšem v obou těchto oblastech šlo o navýšení pouze o jednu školu.

3.2.2 Stavy studentů gymnázií

Dle pohlaví převažují na gymnáziích studentky–dívký nad studenty-chlapci, a to ve všech oborech gymnázií – ve víceletých, tedy šestiletých a osmiletých, i čtyřletých. Po celé období v letech 2008/2009 až 2018/2019 u nás studovalo necelých 60 % gymnazistek, gymnazistů pak mírně přes 40 % (Zdroj: Český statistický úřad¹⁷). Celkový větší podíl dívek na gymnáziích lze nejspíše vysvětlit vyšším zájmem chlapců o technické obory, které je možné studovat na odborných středních školách – tyto střední školy již ze své povahy studenty také lépe připraví pro další studium odpovídajících oborů na vysokých školách technického zaměření. Na odborných školách technického typu tedy zase naopak

17 Dostupné online z: <https://www.czso.cz/csu/czso/c2-stredni-skoly-poskytujici-vseobecne-vzdelavani-s-maturitni-zkouskou>.

studuje více chlapců nežli dívek.¹⁸ (I pohledem na složení absolventů vysokých škol je patrný rozdíl mezi pohlavími v souvislosti s vystudovanými obory.¹⁹)

Ve školním roce 2018/2019 studovalo v našem státě na gymnáziích v denním vzdělávání celkem 129 866 studentů, z toho 41 611 ještě plnilo svoji povinnou školní docházku, tzn. nacházelo se v nižších ročnících víceletých gymnázií. Co se týká typu oboru gymnázia, na čtyřletých gymnáziích v tomto školním roce studovalo celkem 48 194, na gymnáziích šestiletých 13 118 a na gymnáziích osmiletých 68 554 osob. Podíváme-li se na počty studentů, jak se měnily v čase, meziročně (tzn. ve srovnání se školním rokem 2017/2018), celkový počet studentů vzrostl o 659 , což činilo mírný nárůst o 0,5 % (u studentů plnících povinnou školní docházku to bylo o 0,9 %). V porovnání se situací o pět let dříve byl nárůst trošičku větší, šlo o 1 866 studentů celkem, v procentech to bylo 1,5 % (u těch, co plnili povinnou školní docházku to bylo o 3 %). Ovšem srovnáme-li čísla s počty studentů ve školním roce 2008/2009, zaznamenali jsme pokles celkového počtu studentů na gymnáziích o 15 178, což činilo propad o 10,5 %, méně dramatický úbytek za deset let nastal u studentů nižších ročníků víceletých gymnázií, tedy těch, kteří by jinak ještě byli na druhém stupni základní školy – ubylo jich 1 221, procentuální pokles byl 1,7 %. (Zdroj: Český statistický úřad²⁰) Z těchto údajů lze vyvodit, že zájem o studium na víceletých gymnáziích nezaznamenal nějakou významnou změnu, resp. jejich kapacity nebyly oslabeny.

18 Informace o žácích odborných středních škol v oborech s maturitní zkouškou podle skupin oborů i podle pohlaví můžeme vidět online z: <https://www.czso.cz/documents/10180/32853391/300002163310.pdf/9da68552-880a-4e19-a8c6-e0ef61af4726?version=1.1>.

19 Informace o absolventech vysokých škol dle počtu, oborů a pohlaví jsou dostupné například online z: <https://www.statistikaamy.cz/2016/03/absolventi-vysokych-skol-ocima-genderu/>.

20 Dostupné online z: <https://www.czso.cz/csu/czso/c2-stredni-skoly-poskytující-vseobecne-vzdelavani-s-maturitni-zkouskou>.

V Plzeňském kraji počet studentů na gymnáziích za posledních deset let poklesl o 5,2 %. Za posledních pět let zde ale došlo k nárůstu o 3,6 %, přičemž ve srovnání dvou posledních sledovaných ročníků byl nárůst velmi mírný, a to o 0,3 %. Tato meziroční změna byla ve všech krajích zanedbatelná, většinou se pohybovala v řádech desetin procent, ovšem za posledních deset let došlo v drtivé většině krajů k výraznému snížení počtu studentů gymnázií, v jedenácti krajích ze čtrnácti to bylo o více než 10 %, v Moravskoslezském kraji dokonce o 21,9 %, v Olomouckém o 19,0 %, v Libereckém o 17,1 %, pod deseti procenty se propad kromě Plzeňského kraje pohyboval ještě ve Středočeském kraji. Nárůst počtu studentů gymnázií v desetiletém období zaznamenala pouze Praha (1,4 %).

Podíváme-li se na celkové počty přijatých žáků do prvních ročníků gymnázií, celorepublikově došlo za posledních deset let k poklesu o 10 %, v Plzeňském kraji o 3,9 %, nejdramatičtější poklesy zaznamenaly kraje Karlovarský, Moravskoslezský a Olomoucký (kolem 20 %), nárůst, byť vskutku minimální, zaregistrovala Praha (0,1 %). Meziroční snížení (i zvýšení) počtu přijatých (změna v letech 2017/18-2018/2019) bylo o poznání mírnější a pohybovalo se ve všech krajích do pěti procent, a to na obě strany od nuly. Plzeňský kraj snížil počet přijatých o 1,6 %.

Počet přijatých do prvních ročníků čtyřletých gymnázií byl za sledovaná období (ročníky 2008/2009 až 20018/2019, 2017/2018 a 2018/2019) vykazoval výrazný propad, zatímco u počtu přijatých na víceletá gymnázia byla situace jiná. U čtyřletých oborů počty přijatých studentů v celorepublikovém průměru klesly o 18,3 % za deset let (Plzeňský kraj -11 %, Praha -12,9 %), alarmující propad byl v Karlovarském kraji: -44,8 %. Oproti tomu počty přijatých na víceleté obory celostátně vzrostly o 0,6 % (v Plzeňském kraji o 2,9 %, v Praze o 12 %, ve Středočeském kraji o 12,5 %), v některých krajích počty naopak dosti klesly (Liberecký a Zlínský kraj kolem -15 %), v Karlovarské kraji oproti situaci se čtyřletými obory počty přijatých do víceletých oborů vzrostly o 1,2 %.

Meziročně ve většině krajů v České republice počty přijatých do prvních ročníků čtyřletého gymnázia vzrostly (celorepublikový průměr byl 0,4 %), i když Plzeňský kraj vykazoval propad o 6,5 %, Karlovarský dokonce o 11,2 %. U víceletých gymnázií naopak

celostátně počty přijatých 0,4 % klesly, přičemž Plzeňský kraj zaznamenal nárůst o 1,9 % a mírný pozitivní trend panoval i ve většině ostatních českých krajích.

3.2.3 Absolventi

Počty absolventů na gymnáziích celkově s časem klesají. Ve školním roce 2007/2008 na gymnáziích odmaturovalo celkem 24 445 studentů, o deset let později to bylo 20 347. Počet absolventů tedy ve sledovaném období během deseti let poklesl o 16,8 %. Na veřejných gymnáziích, jejichž zřizovatelem je obec, kraj nebo MŠMT, to bylo méně o 15,8 %, zatímco na soukromých a církevních školách pokles činil dokonce 23,5 %.

Pokles počtu absolventů měl po celou dobu setrvalou tendenci, byť postupně se jejich stavy snižovaly výrazně mírněji - ke konci tohoto období meziročně (tj. ve srovnání školního roku 2016/17 a 2017/18) dělal úbytek absolventů celkově na všech školách už jen 0,6%, přičemž na veřejných gymnáziích byl ještě zaznamenán propad o 1,3 %, ovšem na soukromých a církevních gymnáziích naopak počet absolventů vzrostl o 5,4 %.

Podle zřizovatele pocházelo v roce 2018 přibližně 88% absolventů z veřejných gymnázií, ze soukromých a církevních to bylo asi 12 % (podíl absolventů dle zřizovatele školy se od roku 2008 téměř nezměnil a nezaznamenal během doby ani nějaké podstatné výkyvy).

Počty absolventů podle pohlaví odrážely složení studentů gymnázií obecně. Jak bylo již zmíněno výše, přibližně 60% studentů na všech gymnáziích jsou trvale dívky, chlapci tvoří zhruba 40 %. Ve školním roce 2017/18 bylo mezi úspěšnými maturanty na všech oborech gymnázií dohromady 58,7 % dívek a 41,3 % chlapců.

Podle délky vzdělávání absolvovalo v roce 2018 na čtyřletých gymnáziích 11 072 (54,4 %), na šestiletých 1 902 (9,3 %) a na osmiletých to bylo 7 373 (36,2 %) studentů. Tyto počty zrcadlí podíl studentů na gymnáziích dle délky oboru obecně.

V krajském srovnání můžeme vysledovat souvislost s počtem obyvatel, resp. s výskytem větších měst a velkoměst, také s počtem škol. Ve většině krajů zaznamenal počet absolventů pokles, za období deseti let (2008/2009 – 2018/2019) to bylo nejvíce v Olomouckém (o 25,4 %), Jihočeském (o 24,1 %) a Královéhradeckém (o 23,1 %) kraji, naopak nejméně počet absolventů poklesl v Ústeckém kraji, kde byl propad jako v jediném ze všech krajů o méně než deset procent nižší, činil -8,3 %. Plzeňský kraj zaznamenal za ono desetileté období pokles počtu absolventů na gymnáziích o 11,9 %, ovšem meziročně, v porovnání ročníků 2017/2018 a 2018/2019, počet absolventů v tomto kraji vzrostl o 3,4 %. Pozitivní trend vykázaly ještě kraje Ústecký, Královéhradecký (a to i přes jeden z nejvyšších poklesů za předchozích deset let v celorepublikovém srovnání) a Jihomoravský. Od školního roku 2009/2010, kdy bylo v Plzeňském kraji nejvíce absolventů ve sledovaném období, lze sledovat i v tomto kraji sestupnou tendenci. Co se týče situace Plzeňského kraje s ohledem na ostatní regiony, jedná se o oblast s jedním z nejnižších poklesů počtu absolventů v dlouhodobém sledování, přičemž meziročně (srovnání školních let 2017/2018 a 2018/2019) zaznamenal tento kraj druhý nejvyšší nárůst počtu absolventů ze všech krajů (o 3,4 %), předstihl ho jen Královéhradecký kraj, kde přírůstek činil 4,1 %, výraznější pozitivní trend vykázal ještě Jihočeský kraj (2,6 %), ostatní kraje se pohybovaly okolo nuly nebo zaznamenaly meziroční propad – počet absolventů nejvíce poklesl v kraji Pardubickém (-7,4 %). (<https://www.czso.cz/csu/czso/c2-stredni-skoly-poskytujici-vseobecne-vzdelavani-s-maturitni-zkouskou>)

3.3 Víceletá gymnázia – ano či ne?

Existence víceletých gymnázií i všeobecného vzdělávání obecně stále vyvolává mnoho otázek. Pro někoho se tyto školy jeví jako elitářské, pro jiného zase málo provázané s praktickým životem, naopak pro někoho mohou znamenat nejlepší možnou přípravu pro

vstup do terciárního vzdělávání. Čas od času jsou v médiích ještě slyšet různé názory odborné i laické veřejnosti na víceletá gymnázia a na časnou selekci dětí, kterou s sebou víceletá gymnázia samozřejmě nesou.

Ačkoliv od počátku zavádění povinné školní docházky měla škola především dávat základ pro rovné šance na vzdělání a tedy i na úspěch všem lidem a tlumit rozdíly v možnostech dosáhnout určité úrovně vzdělání, taktéž i budoucího uplatnění v životě, postupné zavedení různých typů škol ve školských soustavách oproti tomu spíše nastolilo určitou nespravedlnost. Samozřejmě záleží na konkrétních vzdělávacích systémech v konkrétních zemích, na jejich dostupnosti, a tedy také možnosti pro studenty svoji vzdělávací dráhu během studia pozměnit, atd.

I když komunistický režim hlásal stírání třídních rozdílů, a to i v přístupu ke vzdělání (např. zaváděním systému kvót, což snížilo vliv profese rodičů při vstupu žáků do vyššího sekundárního vzdělávání), přesto tvořili před rokem 1989 studenti pocházející z rodin s nízkým socioekonomickým statusem jen 10 % populace studentů na gymnáziích. (Walterová, Černý, Greger, Chvál, 2010)

V dnešní době, myšleno v období po roce 1989, mají, dle veřejnosti, děti výrazně větší šanci získat vzdělání podle svého přání než předtím, zároveň si ale většina lidí myslí, že dnešní vzdělávací systém posiluje nerovnosti ve společnosti. Výrazná většina veřejnosti uvádí, že nynější nastavení vzdělávacího systému v naší republice věnuje větší péči nadaným a talentovaným žákům.²¹ (Walterová, Černý, Greger, Chvál, 2010)

Možnost volby vzdělávací dráhy byla po sametové revoluci ovlivněna taktéž demografickým vývojem společnosti²², přičemž došlo k celkovému poklesu počtu žáků,

21 Až 80 % lidí určitě souhlasí nebo spíše souhlasí s tím, že nyní existuje větší šance pro děti získat vzdělání, jaké si přejí; 53 % lidí si myslí, že systém posiluje nerovnosti mezi lidmi; podle 70 % veřejnosti se nynější vzdělávací systém více věnuje potřebám talentovaných žáků. (Walterová, Černý, Greger, Chvál, 2010)

22 Po roce 2000 je ale zaznamenám pozvolný nárůst počtu žáků ve věku 6-14 let ve všech regionech v republice (nejprve v oblastech kolem Prahy a Brna), až na některé oblasti v pohraničí. (Kusovská, 2016)

a pochopitelně i širší nabídkou výběrových škol, včetně (znovu)zavedení víceletých gymnázií. Nic ovšem není černobílé a samozřejmě i vznik nových typů škol, který na jedné straně zakládal možnost většího výběru, na straně druhé negativně ovlivnil spravedlnost českého vzdělávacího systému.

Jak již bylo naznačeno výše, „oblíbenost“ gymnázií v naší republice variovala v souvislosti se změnami politické situace. Zdá se, že obzvláště těm víceletým po pádu komunistického režimu nastaly zlaté časy. Ovšem ani dnes není existence víceletých gymnázií samozřejmostí. Neustále se vynořují pochybnosti o jejich významu, či je zpochybňována kvalita výuky na těchto školách, někdy bývá dokonce toto vcelku brzké oddělení nadaných žáků odchodem na výběrovou školu od jejich vrstevníků bráno jako škodlivé jak pro samotné studenty gymnázia, tak pro ty žáky, kteří zůstanou na základní škole, rovněž i pro zdravý vývoj celé společnosti. Gymnázia mají stále své zastánce i odpůrce. Například v roce 2001 podal tehdejší sociálnědemokratický ministr školství Eduard Zeman návrh na zrušení víceletých gymnázií. V řadě zemí vyvolaly diskuse výsledky mezinárodního výzkumu PISA, z nichž vyplývalo, že časné rozdělování žáků je neefektivní a nespravedlivé.²³ Avšak političtí představitelé státu se rozhodli nejít proti závěrům z výzkumů veřejného mínění, podle kterých si toto dělení žáků většina společnosti přeje²⁴.

Pro obhajobu víceletých gymnázií svědčí výstupy některých výzkumů na mezinárodní i státní úrovni. Například v mezinárodním srovnání TIMSS²⁵ v období 1999-2007, kde se sledovaly výsledky testů z matematiky a přírodních věd žáků osmých ročníků základních škol a tercií, dopadli studenti víceletých gymnázií výrazně lépe než jejich vrstevníci z jiných škol. Tento výzkum se pravidelně po čtyřech letech opakuje a díky tomu můžeme konstatovat, že v dalších letech vykazovala Česká republika sice mírný propad v mezinárodním srovnání, přičemž ale studenti gymnázií byli opět úspěšnější než žáci základních škol (Tomášek, Basl, Kramplová, Palečková a Pavlíková, 2008). Podobné

23 Walterová, Černý, Greger, Chvál, 2010.

24 Walterová, Černý, Greger, Chvál, 2010.

25 *Trends in International Mathematics and Science Study* (<http://timss.bc.edu/>)

výsledky vykázalo i šetření PISA²⁶, opakující se pravidelně každé tři roky a sledující patnáctileté děti, ať jsou na jakémkoliv typu školy. Do tohoto výzkumu se Česká republika zapojila poprvé v roce 2000. I zde jsou evidentní lepší výsledky studentů gymnázií než žáků základních škol. (Sucháček, 2014) Dle těchto výzkumů můžeme tedy říci, že studium na víceletém gymnáziu mladého člověka vybavuje vědomostmi a dovednostmi, a tedy i předpoklady pro úspěšné studium na univerzitě, kvalitněji, než když zůstane na základní škole. Zde je ale nutno dodat, že na gymnázia zpravidla odcházejí zdatnější žáci, kteří již na základní škole jeví určitý potenciál pro zvládnání náročnějších úkolů a pozitivní vztah ke vzdělávání, tudíž by ani nebylo příliš pravděpodobné, že výsledky dětí na obou typech škol budou zcela srovnatelné, natož dokonce opačného rázu.²⁷

Z výše popsaných statistických údajů nelze usuzovat, že by víceletá gymnázia nějak odumírala, naopak, dle počtů přijatých studentů do prvních ročníků se jeví jako daleko živější než gymnázia čtyřletá.

A jak to vidí pedagogové? Učitelé základních škol i učitelé na víceletých gymnáziích shodně uvádějí, že jako nejčastější důvody pro volbu víceletého gymnázia vnímají aktivitu a touhu rodičů dětí po studiu na prestižní škole, jistotu kvalitnějšího studia a nespokojenost rodičů s výukou na základní škole (tento názor se výrazně častěji vyskytuje u učitelů základních škol). Víceletá gymnázia preferují převážně rodiče s vyšším vzděláním a na gymnázia obecně se dostávají hlavně děti z podnětného prostředí, motivujícího k sebevzdělávání²⁸. Toto učitelé nevnímají jako nespravedlnost, neboť dle nich hrají roli

26 *Programme for International Student Assessment* (<http://www.oecd.org/pisa/>).

27 Tady se můžeme ptát, na jaké úrovni znalostí a dovedností se nacházeli jednotliví žáci víceletého gymnázia ještě před odchodem ze základní školy ve srovnání s ostatními žáky ve své původní třídě, případně kolik nadaných žáků zůstalo na základní škole, v původním kolektivu, a tím zase ovlivnilo výsledky základních škol.

28 Při výběru střední školy jsou aktivnější rodiče příslušející ke střední sociální třídě a rodiče vzdělanější, kteří zároveň nechávají rozhodnutí méně často na svých dětech, preferují například strategii omezení výběru – předloží dítěti zúžený seznam škol, ze kterých může volit. Naopak v dělnických rodinách rodiče nechávají kariérové rozhodování často zcela na dětech. Pro děti je také významné a motivující, vidí-li, že

i vrozené dispozice (dědičnost) a výchovné prostředí, vliv a zájem fungující rodiny starající se o budoucnost dětí vnímají kladně, protože už ze své přirozenosti by se rodiny o budoucnost další generace zajímat měly. (Greger, Holubová, 2010) Také podle Petra Sucháčka (2014) je možné markantně lepší výsledky studentů víceletých gymnázií než žáků základních škol vysvětlit lepším rodinným zázemím, ruku v ruce se školním zázemím.

Ať už jsme nakloněni rozvoji víceletých gymnázií, či bychom je raději uzavřeli, je jisté, že polistopadovým vývojem došlo ke zvyšování nerovností mezi lidmi. Tyto nerovnosti, spolu se zavedením nových typů škol – a to právě víceletých gymnázií i vyšších odborných škol, vznikem soukromého školství atd. charakterizují změny ve školství po roce 1989 u nás. Nicméně vzdělání s sebou nese další druhy nerovností mezi obyvateli. Čím vyššího vzdělání lidé dosáhnou, tím vyšší mají obvykle i příjmy, naopak míra nezaměstnanosti je u nich nižší. Mohou si také dovolit poněkud vstřícnější pracovní tempo (přizpůsobenou pracovní dobu), zároveň jsou většinou zdravější. Výhody plynoucí z vyššího vzdělání se ještě násobí tím, že tito jedinci si často vybírají životní partnery na stejné vzdělanostní úrovni. Tudíž je důležitý rovný přístup ke vzdělání pro všechny, aby nedocházelo ke znevýhodnění v mnoha ohledech některých skupin obyvatelstva. (Walterová, Černý, Greger, Chvál, 2010)

4 Možnosti dalšího vzdělávání absolventů gymnázií v České republice

Každý student si obvykle pokládá otázku, jakým směrem se vydat dále, na jakou další formu vzdělávání se zaměřit, jak si naplánovat svoji profesní budoucnost. Absolventům gymnázií se naskýtá hned několik možností, rozhodnou-li se pro další studium. V České republice mohou pokračovat ve studiu na vysoké škole, na vyšší odborné škole či jazykové

jsou rodiče se svojí vlastní prací spokojeni – vnímají je jako vzor a mnohdy se nechávají od nich inspirovat. (Hlad'o, 2010)

škole. Není nutné omezovat se na území naší země, vítanou alternativou je i studium v zahraničí. Také formy studia jsou různé – prezenční, distanční, kombinovaná. Lze tedy, alespoň teoreticky, pohodlně skloubit péči o rodinu, výkon povolání i studia. Začít studovat můžeme v jakémkoliv věku, není tedy nezbytné vstupovat do dalšího vzdělávání okamžitě po maturitě (nebo jiném ukončeném stupni vzdělání). Často si lze zařídit individuální studijní plán, či si studium podle svých osobních možností přerušit, rozložit na delší časové období, případně přestoupit na jiný obor nebo jinou školu.²⁹

4.1 Vysoké školství

Studenti gymnázií často ve vzdělávacím procesu setrvávají i po složení maturitní zkoušky a právě vysoké školy jsou jejich nejobvyklejší volbou při plánování dalšího vzdělávání.

4.1.1 Obecné informace

Úspěšné absolvování maturitní zkoušky je základní podmínkou pro přijetí ke studiu na kterékoliv vysoké škole. Maturitní vysvědčení³⁰ lze získat na gymnáziích a středních odborných školách. Kompletní statistiky týkající se státních maturit najdeme na webových stránkách jejich zhotovitele, jímž je příspěvková organizace Centrum pro zjišťování výsledků vzdělávání – CERMAT. Zadavatelem státních maturit je Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT), které taktéž na svém webu poskytuje detailní informace.

29 Záleží na podmínkách jednotlivých škol a typech oborů.

30 Roku 2011 byla zahájena státní maturita. (https://cs.wikipedia.org/wiki/Maturita#St%C3%A1tn%C3%AD_maturita_v_%C4%8Cesku)

V naší republice existuje množství vysokých škol. Kompletní seznam můžeme najít na webových stránkách MŠMT. Zájemci o studium mohou volit mezi veřejnými³¹, státními (ty jsou jen dvě: Policejní akademie české republiky v Praze a Univerzita obrany)³², soukromými³³ a zahraničními³⁴ vysokými školami. Co se týče zahraničních vysokých škol působících na našem území, podrobnější informace a přehled škol či jejich poboček i konkrétních studijních programů, pro něž jim bylo uděleno tuzemské oprávnění, je k dispozici v *Registru vysokých škol a uskutečňovaných studijních programů*.³⁵ Nejpočetnější zastoupení u nás mají veřejné a soukromé vysoké školy.

Terciární vzdělávání v naší republice se řídí tzv. Boloňským procesem – studium je rozděleno na tři cykly (bakalářský, magisterský a doktorský), za používání kreditního systému, což je příznivější pro studentskou mobilitu mezi jednotlivými cykly i zeměmi, protože je možné studium absolvovat také za hranicemi našeho státu³⁶.

- 31 Veřejné vysoké školy jsou zřizované zvláštním zákonem. Kompetence vůči nim podle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, vykonává Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.“ (MŠMT, dostupné online z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/prehled-vysokych-skol-v-cr-3>)
- 32 „Vysoké školy zřízené zvláštním zákonem, které jsou podle §94-95 zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, v kompetenci Ministerstva vnitra a Ministerstva obrany.“ (MŠMT, dostupné online z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/prehled-vysokych-skol-v-cr-3>)
- 33 „Soukromé vysoké školy jsou právnické osoby, jimž ministerstvo udělilo státní souhlas působit jako soukromá vysoká škola (podle §39 zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů). Jejich činnost specificky upravují §39-43 zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů.“ (MŠMT, dostupné online z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/prehled-vysokych-skol-v-cr-3>)
- 34 „Poskytování zahraničního vysokoškolského vzdělání na území České republiky, postavení a povinnosti zahraničních vysokých škol a jejich poboček je upraveno v § 93a až § 93i zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.“ (MŠMT, dostupné online z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/prehled-vysokych-skol-v-cr-3>)
- 35 Tento registr je k dispozici na webových stránkách MŠMT.
- 36 MŠMT, dostupné online z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/bolonsky-proces-2>.

Typickým věkem pro započetí bakalářských studijních programů v České republice je 19-20 let. Magisterské studium nejčastěji začínají mladí lidé studovat mezi 20 a 22 lety věku, doktorské studium počínají ve věku 24-28 let. (OECD, 2019)

To, že se student zapíše, respektive je přijat, do některého studijního vysokoškolského oboru, ještě neznamená, že své vzdělávání dotáhne do úspěšného konce a odpromuje. Míra neúspěšnosti ve studiu na našich školách je poměrně vysoká. Nejméně úspěšní jsou doktorandi, nejúspěšnější naopak studenti navazujícího magisterského programu. I přes neúspěch pak lidé často pokračují (či znovu začínají) ve studiu na jiné škole nebo jiného oboru. Škola od školy se liší, nicméně v průměru, při prvním zápisu do studia, 62 % studentů úspěšně dokončí bakalářský program, magisterský 71 %, navazující magisterský 84 %, doktorský jen 40 %. Ovšem pozitivní je, že situace má v posledních letech zlepšující se tendenci. Zde hraje roli i dobrá informovanost o jednotlivých oborech pro uchazeče o studium a rozšiřování nabídky vyrovnávacích kurzů³⁷.

4.1.2 Absolventi gymnázií

Podíváme-li se přímo na absolventy gymnaziálních oborů, jsou patrná určitá specifika týkající se jejich výběru vysokoškolských oborů. Díky získaným všeobecným znalostem charakteristickým svojí šíří se tyto mladí lidé nezaměřují jen na určité obory, jak je tomu u absolventů odborných středních škol, nýbrž se hlásí na všechny obory napříč celým spektrem. Avšak častěji si vybírají humanitně zaměřené obory, zatímco jejich kolegové z odborných škol volí spíše školy technické či obory odpovídající jejich specializaci. (Pikálková, Vojtěch, Kleňha, 2014)

37 Údaje pocházejí z roku 2018 a týkají se úspěšnosti lidí zapsaných do studia v roce 2010. (MŠMT, dostupné online z: https://www.msmt.cz/uploads/odbor_30/TF/Analyticke_materialy/Studijni_uspesnost_na_ceskych_vysokych_skolach_v_roce_2018.pdf)

Ve studiu na vysokých školách pokračuje přes 90 % procent absolventů gymnázií a celkově se absolventi všeobecně zaměřených středních škol (i lyceí) hlásí ke studiu na vysoké škole častěji než absolventi ostatních škol. (Pikálková, Vojtěch, Kleňha, 2014) Díky širokému záběru znalostí osvojených při studiu na všeobecné střední škole si absolventi gymnázií mohou snáze vybírat obor v terciárním vzdělávání dle vlastního zájmu.³⁸

Z vysokoškolského studia odcházejí absolventi gymnázií předčasně v daleko menší míře než absolventi jiných středních škol (například to dělalo 13 % u absolventů gymnázií z roku 2009). Odejdou-li po prvních dvou letech studia, část z nich se ke studiím znovu vrací. Míra úspěšnosti ve studiu na vysoké škole je odvislá i od toho, na jaký obor se gymnazisté přihlásili. Nejvíce jich opouští technické obory, nejméně pak obory humanitního rázu³⁹. (Pikálková, Vojtěch, Kleňha, 2014) Z toho lze usuzovat, že získané všeobecné vzdělání zakládá spíše předpoklady pro humanitní studium, zatímco na technické obory studenty lépe připravují střední odborné školy⁴⁰. Pokud gymnazisté ve vysokoškolském oboru neuspějí a rozhodnou se pro jiné studium, často volí stejně zaměřené obory, ovšem ti, co studovali technický obor, více inklinují ke změně původního oboru.⁴¹

38 Mohou se o své specializaci rozhodovat později, v poněkud dospělejším věku, kdy už lépe znají své silné stránky a slabiny, mají více času na přemýšlení o budoucnosti a svých preferencích - na rozdíl od jejich kolegů maturantů ze středních odborných škol, kteří toto rozhodnutí činí zhruba o čtyři roky dříve.

39 Podrobněji to uvádějí Pikálková, Vojtěch a Kleňha (2014): „Jedná se zejména o studenty chemie (předčasně studium ukončí 23 % z nich), studenty strojírenství a elektrotechnických oborů (shodně 17% míra odchodů). Vyšší míru předčasných odchodů dále vykazují i studenti matematiky a fyziky (17% míra předčasných odchodů), zemědělství (17%) a přírodních věd (15% míra odchodů). Oproti tomu ve studiu častěji zůstávají ti absolventi gymnázií, kteří si zvolili studium práva (pouze 3% předčasných odchodů), lékařské a zdravotnické obory (5% míra odchodů), ekonomii a učitelství a pedagogiku (shodně 10% předčasných odchodů).“ (Pikálková, Vojtěch, Kleňha, 2014, s. 10)

40 Alespoň částečně je možné na gymnáziích kompenzovat odbornou přípravu pro technicky zaměřenou vysokou školu vhodnými volitelnými předměty vycházejícími ze zájmů studentů (např. fyzikální, chemické či přírodovědné semináře).

41 41 % absolventů gymnázií, přestoupivších z oborů pedagogických a sociální péče, nejčastěji napodruhé volí učitelské obory, případně jiné humanitní obory (23 %). (Pikálková, Vojtěch, Kleňha, 2014)

4.2 Vyšší odborné vzdělávání

Alternativou vysokých škol v pomaturitním studiu jsou vyšší odborné školy. V České republice najdeme dle zřizovatele čtyři typy těchto škol – veřejné, soukromé, církevní a vojenské. Podle zaměření je možné vybrat si vyšší odbornou školu zdravotnickou, ekonomickou, pedagogickou, technickou, uměleckou, obchodní atd.⁴² Svým režimem se vyšší odborné školy více podobají střední škole – rozvrh je pevněji daný, většinou jde o pravidelnou každodenní docházku ve všední dny, od pondělí do pátku.

Absolvent těchto škol se stává *diplomovaným specialistou* (získá titul DiS.)⁴³. Diplom z vyšší odborné školy není obdobou bakalářského titulu a absolventa tudíž neopravňuje k pokračování v navazujícím studiu na vysokých školách (např. magisterských programů). Proto je někdy možné během studia na VOŠ přestoupit do bakalářského programu, resp. přihlásit se k tomuto typu studia na VŠ a požádat o uznání splněných povinností v rámci studia na VOŠ. Zde ale záleží na podmínkách jednotlivých vysokých škol a na konkrétním oboru, resp. podobnosti mezi studovaným oborem na VOŠ s daným VŠ oborem. Jestliže se tedy absolvent gymnázia (či jiné střední školy) nedostane na vybraný obor na univerzitě ihned, může se nejprve přihlásit na VOŠ a poté se pokusit o přestup. Student si tedy tímto způsobem může nechat otevřená pomyslná „zadní vrátka“, je ale nutné si to předem pečlivě rozmyslet a zjistit si potřebné aktuální informace. Případně lze nejprve vystudovat vyšší odbornou školu, zakončit ji absolutoriem a získáním titulu DiS. (a také dalších zkušeností, znalostí a dovedností uplatnitelných v další vzdělávací dráze) a potom se přihlásit do bakalářského studia na vysoké škole.

42 Seznam jednotlivých vyšších odborných škol včetně jejich zaměření a požadavků pro přijetí je online dostupný na <http://www.vyssiodborneskoly.com/>.

43 Titul Dis. udělují také konzervatoře.

Postavení vyšších odborných škol ve vzdělávací soustavě upravuje *Mezinárodní norma pro klasifikaci vzdělávání ISCED*. Díky této normě lze porovnávat vzdělávací soustavy jednotlivých zemí mnohem přesněji a objektivněji, než dřív. Před zavedením normy ISCED 1997 byly komparace mnohdy zkreslené a s četnými chybami. Průcha (2006) uvádí, že srovnávání českého edukačního systému se zahraničními bylo tehdy problematické například v tom, že naše vyšší odborné školy původně nebyly řazeny do vysokého školství (terciárního vzdělávání), zatímco v některých porovnávaných zemích tomu bylo jinak. Projevovalo se to potom nižším počtem vysokoškolských studentů v České republice oproti situaci v ostatních zemích. Až po zařazení vyšších odborných škol na stupeň ISCED 5B (tedy do prvního stupně terciárního vzdělávání) se tento rozdíl začal vyrovnávat. (Průcha, 2006) Podle nejnovější verze této klasifikace - ISCED 2011 (viz. výše), která je v České republice v platnosti od roku 2014, jsou vyšší odborné školy řazeny do terciárního vzdělávání, konkrétně v úrovni „Bakalářské nebo jí odpovídající úrovní“, ale až ve stupni ISCED 6. (Průcha, 2017)

4.3 Jazykové školy

Jako další formu vzdělávání si lze po maturitě zvolit studium cizích jazyků. Po celé České republice je rozprostřena poměrně hustá síť jazykových škol.⁴⁴ Co se týče pomaturitního studia, většinou se výuka koná v pracovní dny, vždy v délce trvání několik hodin – v tomhle se jazykové školy opět trochu podobají režimu středních škol. Frekventanti si vybírají z velkého počtu cizích jazyků, mohou si zvolit i obtížnost kurzu, studium lze pojmut i jako přípravu na jazykovou zkoušku – existují jazykové zkoušky různé obtížnosti a různého zaměření. Na jazykových školách se platí školné.

44 Pro lepší orientaci je možné navštívit například tyto webové stránky, mapující jejich rozmístění v zemi: <https://www.jazyky.com/pomaturitni-studium-jazyku/> , <https://www.jazykovezkousky.cz/> , <https://www.jazykovky.cz/> .

Jazykové školy neorganizují jen kurzy pomaturitního studia, ale pořádají také například firemní kurzy, individuální kurzy, specializované na konkrétní využití, kurzy vysloveně zacílené na přípravu k absolvování jazykové zkoušky, kurzy krátkodobé (intenzivní) i dlouhodobé.

Úrovně jazykových zkoušek se liší nejen dle jejich obtížnosti, ale i účelu (např. přispívají k oprávnění k výuce konkrétního jazyka, k překladatelství atd.). Obvykle se platí přípravné kurzy a poté i samotné jazykové zkoušky. Ovšem často není nutné absolvovat přípravný kurz a lze se rovnou zapsat ke zkoušce⁴⁵.

Potenciálním zájemcům o studium na střední, vyšší odborné nebo vysoké škole může pomoci se v nabídce škol zorientovat *Informační systém o uplatnění absolventů škol* (tzv. ISA+), který je dostupný na webových stránkách www.infoabsolvent.cz, odkaz na tento portál je k dispozici i na stránkách MŠMT. Lze si zde přehledně vyhledat školy podle toho, v jakém kraji či městě bychom chtěli studovat, podle oboru, podle zřizovatele a podle specifických požadavků zájemce o studium (např. pro zrakově postižené, sluchově postižené aj.).

5 Zahraniční kontext

Někteří čeští studenti a absolventi různých stupňů vzdělávání, například vyššího sekundárního a terciárního, se rozhodují pro studium v zahraničí. V tom případě je nutné mít adekvátní informace o možnostech, které vzdělávání v té které zemi poskytuje.

Ačkoliv si jsou vzdělávací systémy v Evropě a ve světě v lecčem dosti podobné, přeci jen se někdy i více či méně odlišují. Rozdíly mezi zeměmi můžeme pozorovat jak v délce

45 V tom případě se platí jen za absolvování zkoušky.

povinné školní docházky, ta se v Evropské unii pohybuje mezi devíti a dvanácti lety, v délce školního roku, tak i v počtu hodin věnovaných konkrétním vyučovacím předmětům. Délka povinné školní docházky se nemusí krýt s délkou základního vzdělávání, nýbrž ji může o rok (Slovensko, Francie) až čtyři roky (Maďarsko) přesahovat. (Zormanová, 2018)

Obecným celosvětovým trendem je snižování počtu žáků na jednoho učitele, neboť to patří mezi ukazatele odrážející kvalitu vzdělávacího systému – čím je počet nižší, tím se má za kvalitnější. (Průcha, 2015b) Ovšem nelze to zjednodušovat. Zásadní je i počet žáků ve třídě, zde panuje také tendence počty žáků snižovat. Čím méně žáků, tím více se jim pedagog může věnovat a tím se tedy otevírají i větší šance pro individuální přístup k nim a pro jejich lepší přípravu k dalšímu studiu.

Pro všechny evropské země je také od poloviny 20. století typická demokratizace vyššího sekundárního školství⁴⁶, které tak přestalo být vyhrazeno hlavně elitám a došlo k jeho zpřístupnění širším vrstvám obyvatelstva. Nahrávala tomu i politická situace, kdy v socialistických i kapitalistických zemích byla hlášána rovnost příležitostí. Výrazně vzrostl počet institucí poskytujících tuto úroveň vzdělávání i podíl osob, které ho dokončily.

Následující řádky jsou věnované několika zemím Evropské unie a popisují tamní edukační realitu. Všímají si vzdělávacích systémů komplexně, zejména otázky vnější diferenciací ve školských soustavách (hlavně nižšího a vyššího sekundárního vzdělávání), což nám poskytuje srovnání s naším školským systémem a odchodem dětí ze základních škol na víceletá gymnázia, a dále se zaměřují na možnosti dalšího pomaturitního vzdělávání, především po absolvování gymnázia nebo jeho obdoby v těchto zemích.

V další části potom práce věnuje pozornost i možnostem studia občanů České republiky v zahraničí, zejména v Evropské unii.

46 Sem řadíme střední školství, tedy i gymnázia.

5.1 Francie

Se svojí bohatou historií, kulturou a uměním je Francie oblíbenou destinací zahraničních studentů.

Školní docházka je ve Francii povinná pro děti od 6 let. Už od tří let věku dítě navštěvuje mateřskou školu, která je spolu s „*école élémentaire*“ (pro žáky od 6 let do 10) zařazena do primárního cyklu vzdělávání⁴⁷. *École élémentaire* odpovídá zhruba prvnímu stupni české základní školy. Následuje „*collège*“, která je čtyřletá a probíhá zde nižší sekundární vzdělávání, v české vzdělávací soustavě odpovídá *collège* druhému stupni základních škol. Poslední ročník je orientační a žáci se rozhodují o dalším vzdělávání na vyšší sekundární škole a zároveň skládají závěrečné zkoušky (z francouzštiny, matematiky a jednoho volitelného předmětu). (Průcha, 2017)

Na rozdíl od České republiky Francie nemá víceletá gymnázia. Zákonem o školství z roku 1975 byl ustanoven jednotný 6. - 9. ročník pro všechny žáky, nižší sekundární vzdělávání je ve Francii tedy neselektivní. (Průcha, 2017) Vyšší sekundární vzdělávání zajišťují lycea. Existují zde tři typy lyceí, tedy tři typy vyšších sekundárních škol, jsou to tzv. *lycée général* (všeobecně vzdělávací lyceum), *lycée technologique* (technické lyceum) a *lycée professionnel* (profesní lyceum). *Lycée technologique* odpovídá naší střední odborné škole a nabízí úplné střední odborné vzdělání s maturitou, *lycée professionnel* je obdobou našeho středního odborného učiliště a studenti zde dosahují úplného středního odborného vzdělání zakončeného vyučením nebo maturitou (v tomto případě je studium o rok delší). Českému gymnáziu nejlépe odpovídá *lycée général*, které svým studentům poskytuje úplné střední všeobecné vzdělání. Studium na všech typech lyceí je tříleté.⁴⁸

47 Děti do tří let věku mohou navštěvovat jesle (*crèches*) nebo domácí skupiny (*RAM – relais des assistantes maternelles*) – začleněno je do těchto institucí asi 50% dětí. (Průcha, 2017)

48 Informace dostupné online z <http://www.icm.cz/francouzsky-vzdelavaci-system>.

Z pohledu kurikula je učivo v prvním ročníku na všech lyceích jednotné, od druhého ročníku *lycée général* si pak studenti vybírají mezi třemi větvemi (zaměřeními). První je větev humanitní, která klade důraz na jazyky a literaturu, dále je to větev ekonomická a společenskovědní, třetí větev je přírodovědná a matematická. Vzhledem k tříleté délce studia na lyceích, studenti ve Francii povětšinou maturují už v 18-ti letech, což je o rok dříve než v ČR (případně v 19-ti letech na profesním lyceu). Maturitní zkouška má písemnou a ústní část a je organizována celostátně. (Průcha, 2017) Francouzské ministerstvo školství poskytuje každoročně detailní informace o průběhu státních maturitních zkoušek na všech třech typech lyceí.⁴⁹

Absolventi technického lycea mohou vychodit dvouleté navazující studium (postsekundární terciární studium) a získat tak diplom o profesní kvalifikaci. (Průcha, 2017)

Maturita (baccalauréat, bac), zrovna tak jako v České republice, otevírá i v „zemí galského kohouta“ zájemcům o další studium brány univerzit. Studium na univerzitě je třístupňové. „První, krátký cyklus studia trvá dva roky a je ukončen diplomem (*Diplôme des études universitaires générales – DEUG*). Tento studijní cyklus je vlastně přípravou k dalšímu, bakalářskému studiu. Obdobou studia prvního cyklu na technických a přírodovědných oborech je jiný diplom (*Diplôme des études universitaires scientifiques et techniques – DEUST*), s nímž mohou absolventi vstupovat na trh práce nebo mohou pokračovat v bakalářském programu profesně zaměřeném.“ (Průcha, 2017, s. 78) Po tříletém studijním programu obdrží absolvent titul „*licence*“ (bakalář), za další dva roky „*maîtrise*“ (magistr), za další tři roky lze získat doktorát.⁵⁰

Terciární vzdělání lze nabýt buď na klasické univerzitě, na některém z vysokoškolských institutů, které fungují v rámci univerzit, nebo na tzv. *Grandes Écoles*, čili „velkých školách“.

49 Jako informační kanál určený pro laickou i odbornou veřejnost ministerstvo využívá vlastní webové stránky: <https://www.education.gouv.fr/>.

50 Informace dostupné online z https://www.mzv.cz/paris/cz/kultura_a_skolstvi_1/skolstvi/index.html.

Protože ve Francii je školství financováno státem a studenti na univerzitách platí jen registrační poplatek (ten se ovšem může na jednotlivých školách lišit, na prestižních vysokých školách bývá trochu vyšší), je o studium v této zemi velký zájem, a to i u zahraničních studentů. Výjimkou jsou obchodní školy, které bývají soukromé a školné může činit i více než € 15.000 ročně.⁵¹ Díky snadnému přístupu na vysoké školy⁵² je celková míra dosažení terciárního vzdělání ve Francii nad průměrem EU (v roce 2015 to bylo 41,5 %, zatímco průměr EU činil 38,7 %). Je ovšem paradoxní, že dospělá francouzská populace ve čtenářské a numerické gramotnosti nedosahuje žádných valných výsledků, a to i přesto, že míra dosahování terciárního vzdělávání je dosti vysoká. (Průcha, 2017)

5.2 Velká Británie

Další vyhledávanou zemí, i díky možnosti komunikace v anglickém jazyce, který je jedním z nejčastěji studovaných cizích jazyků u nás, je Velká Británie.

Mezi typické znaky školství ve Velké Británii patří to, že jeho velký podíl spadá do soukromého sektoru, silné zastoupení mají i školy církevní.

Na základě školského zákona z roku 1944 byl v Británii zaveden tzv. tripartitní systém školství. Po absolvování zkoušky složené v 11 letech pokračovali žáci na některém z těchto tří typů škol: gymnázia (*grammar schools*), střední průmyslové školy (*secondary technical schools*) a střední moderní školy (*secondary modern schools*). Na univerzitě mohli ve studiích pokračovat jen absolventi gymnázií. Tato raná selekce byla velmi kritizována a postupně se od tohoto nastavení vzdělávací soustavy ve Velké Británii upustilo (nejdéle

51 Informace dostupné online z <https://www.masterstudies.cz/Francie/>.

52 Na většinu oborů univerzity přijímají uchazeče na základě maturitního vysvědčení, výjimkou jsou nejprestižnější školy, farmaceutické a lékařské obory, kde probíhá nějaká forma přijímacího řízení. (Zormanová, 2018)

tripartitní systém vydržel v Severním Irsku), po restrukturalizaci sekundárního školství se začal prosazovat systém jednotné školy. (Ježková, Dvořák, Chapman, 2010)

Od narození do tří let věku jsou v Británii k dispozici jesle, od tří let mají rodiče pro své děti nárok na bezplatné předškolní vzdělávání. Ve věku pěti let zahajují žáci povinnou školní docházku (v severním Irsku už ve čtyřech letech). Během primárního a sekundárního vzdělávání procházejí žáci několika etapami, zakončenými specifickými zkouškami – jsou to: etapa KS⁵³ 1 (ročník 1-2, věk 5-7 let, zkouška SATs⁵⁴ KS 1), etapa KS 2 (ročník 3-6, věk 7-11 let, zkouška SATs KS 2), etapa KS 3 (ročník 7-9, věk 11-14 let, zkouška SATs KS 3), etapa KS 4 (ročník 10,11, věk 14-16 let, zkouška GCSE⁵⁵), etapa Post 16 (ročník 12, 13, věk 16-18, zkouška A-Level, NVO, BTEC). Zkouška A-Level je ekvivalentem naší maturitní zkoušky. Na konci prvních dvou etap jsou žáci přezkušováni z angličtiny a matematiky, ve třetí etapě ještě navíc z přírodních věd, zkoušku GCSE absolvují žáci z několika předmětů a po ní jim končí povinné školní vzdělávání, přičemž mohou buď vzdělávací systém opustit a vstoupit na trh práce, anebo pokračovat na některé další škole, spadající do vyššího sekundárního vzdělávání. Přibližně 7% dětí navštěvují tzv. *independant schools*, což jsou nestátní školy určené pro třinácti až osmnáctileté studenty, kde se ovšem platí vysoké školné. Postsekundární neterciární vzdělávání zajišťují instituce dalšího vzdělávání (tzv. *further education corporations*) – asi čtvrtina jejich studentů se poté uchází o studium na vysoké škole. (Průcha, 2017)

Pro absolventy našich gymnázií (či jiných středních škol zakončených maturitou) je klíčové britské terciární vzdělávání, rozhodnou-li se pokračovat ve vzdělávací dráze právě v této zemi. Na rozdíl od České republiky, kde si lidé podávají přihlášky individuálně přímo univerzitám, zde uchazeče o studium určitě zaujme, možná dokonce překvapí, existence organizace UCAS⁵⁶, u níž se všichni zájemci o studia musejí zaregistrovat.

53 KS = „Key Stage“. (Průcha, 2017)

54 SAT = „Standard Assessment Test“. (Průcha, 2017)

55 GCSE = „General Certificate of Secondary Education“. (Průcha, 2017)

56 *Universities and Colleges Admission Service* – <https://www.ucas.com/> (tyto přehledné stránky neslouží jen jako „průvodce“ možnostmi terciárního vzdělávání, ale zabývají se i dalšími důležitými momenty

UCAS potom rozesílá na jednotlivé univerzity jejich osobní údaje i výsledky maturity, včetně zdůvodnění, proč ten který uchazeč chce studovat daný obor. Univerzity následně uchazečům odešlou vyjádření o tom, zda je lze přijmout ke studiu či nikoliv. Velmi oblíbené jsou britské univerzity u studentů z Číny a Indie. Ve Velké Británii je v populaci 30- až 34letých 45% osob (údaj z roku 2015) s dosaženým terciárním vzděláním, většinou jsou to absolventi bakalářských studijních programů. (Průcha, 2017)

Terciární vzdělávání zajišťují univerzity, polytechnické a další školy. Je třístupňové – bakalářské (získaný titul *Bachelor of Arts* nebo *Bachelor of science*), magisterské (získaný titul *Master of Arts*, *Master of Science*, *Master of Business Administration*, *Master of Research* nebo *Master of Philosophy*) a doktorandské. Distanční studium je realizováno na Otevřené univerzitě – jde o placené studium, určené lidem od 21 let věku. (Zormanová, 2018)

Možné jsou i další alternativy plnohodnotného prožití určitého období, kdy si mladí lidé dopřávají pauzu mezi studiem, obvykle po ukončení vyššího sekundárního vzdělávání – tzv. *gap year* (volný rok), kdy lze cestovat a sbírat další životní zkušenosti, vydělat peníze či prostě jen získat čas k promýšlení vlastní budoucí vzdělávací a profesní dráhy. Britové taktéž rádi vyjíždějí za studiem do zahraničí. (<https://www.ucas.com/>)

Průcha (2017) uvádí i některá negativa britské vzdělávací soustavy: problém nespravedlivého přístupu ke vzdělávání, neboť tu má stále velký vliv socioekonomické zázemí rodin dětí, dále velký podíl dětí imigrantů, což vede k tomu, že do některých škol chodí právě hlavně tyto děti a rodilí Britové do nich vlastní děti neposílají.

napříč vzdělávacím systémem Velké Británie, např. maturitami, kariérovým poradenstvím, je zde i sekce určená zahraničním studentům).

5.3 Slovensko

Jednou ze zahraničních zemí, kde je možné, díky historické provázanosti a blízkosti s Českou republikou, studovat bez vážnější jazykové bariéry, je Slovensko.

Na Slovensku mohou nejmenší děti navštěvovat jesle, od tří do šesti let pak mateřskou školu. Povinná školní docházka začíná v šesti letech, kdy dítě vstupuje na devítiletou základní školu, je ale desetiletá, což znamená, že po ukončení základní školy se žáci musejí ještě alespoň jeden rok vzdělávat na některé střední škole. Základní škola je rozdělena na dva stupně, stejně jako v České republice, jenže první stupeň (ISCED 1) je zde pouze čtyřletý, kdežto druhý stupeň (ISCED 2) je pětiletý. Existuje zde nižší odborné vzdělávání (ISCED 2), střední odborné vzdělávání zakončené výučním listem (ISCED 3) a úplné střední odborné vzdělávání, kde se skládá maturitní zkouška. (Průcha, 2017)

Také slovenský vzdělávací systém, podobně jako český, zná čtyřletá i víceletá gymnázia (ISCED 3). Kromě čtyřletých jsou zde ještě pětileté a osmileté obory gymnázií, sloužící především jako všeobecná příprava pro studium na vysoké škole. Studenti na nich získávají všeobecné střední vzdělání, zatímco odborné střední vzdělání zajišťují střední odborné školy. V postsekundárním neterciárním vzdělávání (ISCED 4) je možnost dvouletého nebo tříletého pomaturitního studia, po jehož absolvování získá student titul diplomovaný specialista (obdobný titul lze u nás získat na vyšší odborné škole). Jinou alternativou pomaturitního studia je jednoleté jazykové studium⁵⁷. (Průcha, 2017)

Terciární vzdělávání je téměř totožné s českým. Nejvíce zastoupeny jsou veřejné vysoké školy, následují je soukromé a pak tu jsou ještě státní vysoké školy⁵⁸. Na státních a veřejných školách se neplatí školné. Vysoké školy na Slovensku jsou buď univerzitní, na nichž lze získat tituly všech tří stupňů (bakalář, magistr nebo inženýr či doktor), nebo neuniverzitní, ty poskytují obvykle pouze první stupeň terciárního vzdělání –směřujícího k získání titulu bakalář. (Zormanová, 2018)

57 Platí se školné, určeno je toto studium pro uchazeče o vysokoškolská studia. (Průcha, 2017)

58 Průcha (2017) uvádí u veřejných vysokých škol počet 20, u soukromých 15, u státních 3.

Velmi pozitivní je skutečnost, že vzdělávání i další kvalifikace, které český student získá na Slovensku, jsou v naší republice uznávány (nostrifikovány) automaticky. (NICM, 2018)

Kladnými rysy slovenského školství jsou velký rozvoj vysokých škol po roce 1989 a dobré zajištění vzdělávání maďarské a ukrajinské menšiny. Ovšem není zde rovnost v přístupu k vyššímu sekundárnímu a terciárnímu vzdělávání (podobně jako ve Velké Británii), je tu problém se vzděláváním dětí ze sociokulturně znevýhodněného prostředí, zejména Romů. Podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva (ve věku 30-34 let) se nalézá pod průměrem EU (roku 2015 to bylo 28,2 %, zatímco průměr EU byl na 39,4 % a v ČR 31 %). (Průcha, 2017)

5.4 Nizozemí

Svoji kulturní pestrostí a a tolerancí láká zahraniční studenty jedna ze zemí Beneluxu⁵⁹, Nizozemí.

Pro děti od šesti týdnů do čtyř let jsou v Nizozemí vytvořeny dětské skupiny, předškolní vzdělávání je určeno pro věk dva až čtyři roky - v propojení jeslí s mateřskou školou. Povinná školní docházka je osmiletá, a to od pěti let, avšak lze ji nastoupit už o rok dříve. Osmiletá základní škola jede podle společného kurikula pro děti ve věku 4 až 12 let. (Průcha, 2017) Ukončení základní školy je obvykle završeno závěrečným testem CITO – i na základě jeho výsledků se realizuje další vzdělávání dětí. (Gardelková, 2012)

Specifikem nizozemské školní soustavy je způsob organizace sekundárního vzdělávání. To může, na základě zákona z roku 1968, postupovat třemi mody. (Gardelková, 2012) Buď se jedná o šestiletá gymnázia a lycea (VWO), která připravují žáky pro studium na vysoké škole, dále jsou zde všeobecně vzdělávací střední školy (HAVO), které jsou pětiletou přípravou pro vyšší odborné studium, třetí možností jsou střední školy (VMBO) – to je nejobvyklejší typ školy, jsou čtyřleté a žáci mohou hned po jejich absolvování vstoupit na trh práce. Kurikulárně jsou VWO a HAVO v prvních třech ročnících jednotné, poté si

59 Volné společenství Belgie, Nizozemí a Lucemburska.

studenti vybírají volitelné předměty. Obě tyto školy, po složení maturitní zkoušky, opravňují ke vstupu na univerzitu. Po vychození VMBO lze pokračovat v odborném vzdělávání na škole MBO, studijní programy jsou zde jednoleté až čtyřleté, podle náročnosti studované profese⁶⁰, je zde velké propojení s praxí. (Průcha, 2017) Studenti obvykle ještě musejí splnit přijímací zkoušky pro přijetí na střední školu. (Zormanová, 2018)

Terciární vzdělávání probíhá ve dvou typech škol – jsou to klasické výzkumné univerzity (WO) nebo vysoké školy odborné (HBO)⁶¹. Doktorské studium poskytují jen univerzity výzkumné. Většina univerzit je státních a lze se na ně hlásit pouze s maturitním vysvědčením ze střední školy VWO, zatímco na odborných vysokých školách je možné pokračovat ze škol HAVO a z nejvyššího ročníku škol MBO, ale i z VWO. V mezinárodním srovnání dosahuje nizozemské terciární školství vynikajících výsledků⁶², navíc je zde široká nabídka studijních programů v angličtině. (Průcha, 2017) Do terciárního vzdělávání jsou lidé přijímáni jen na základě předloženého maturitního vysvědčení, nemusejí tedy absolvovat přijímací zkoušky. (Zormanová, 2018) To může být motivující i pro studenty ze zahraničí, včetně těch z České republiky.

Ačkoliv podle výsledků mezinárodního srovnání je nizozemské školství velmi efektivní, je zde na první pohled patrná raná selekce žáků, k níž dochází už ve dvanácti letech⁶³, což také bývá odbornou veřejností často kritizováno. (Průcha, 2017) Obdobné kritice jsou v naší republice vystavena víceletá gymnázia.

60 Od jednoduchých servisních profesí po profese manažerské. (Průcha, 2017)

61 Dle Průchy (2017) je v Nizozemsku 12 všeobecných a 3 technické univerzity, odborných vysokých škol je přes 60.

62 V testech PISA vykazují studenti opakovaně nadprůměrných výsledků (nad průměrem zemí OECD i na průměrem České republiky), a to ve všech třech zkoumaných gramotnostech – čtenářské, matematické i přírodovědné. (Průcha, 2017)

63 V tomto věku dostávají doporučení pro další formu vzdělávání podle výsledků dosažených v testu CITO. (Zormanová, 2018)

5.5 Německo

Nejlidnatější zemí Evropské unie je náš další soused, se kterým sdílíme nejdelší část státní hranice, Německo.

Německá vzdělávací soustava je poměrně spleť. Do věku tří let zjišťují předškolní vzdělávání v Německu jesle, od tří let děti nastupují do mateřských škol. Dalším typem předškolního zařízení jsou školní mateřské školy pro šestileté děti, které ale ještě nejsou zralé pro nastoupení povinné školní docházky. Dále tu jsou přípravné třídy pro pětileté děti, které žáčky připravují na to, aby byly schopny nastoupit do základního vzdělávání v šesti letech. (Průcha, 2017)

Základní vzdělávání zajišťují *Grundschulen*, a to v délce čtyř ročníků (určeny jsou tedy pro děti ve věku 6-10 let). Odlišné je to v Berlíně a Braniborsku, kde je *Grundschule* šestiletá, tedy do věku 12 let. (Zormanová, 2018) Během posledního ročníku základní školy obdrží rodiče doporučení, na jaký typ školy by se jejich dítě mělo soustředit dále. (Průcha, 2017) Tato velmi raná selekce (většinou už v 10 letech) aktuálně vyvolává silné vlny kritiky. Vznikají nové základní školy, které posouvají rozhodování žáků až na konec 6. ročníku. Další alternativou je *Gesamtschule*, ukončená 9. nebo 10. ročníkem se závěrečnou zkouškou, přičemž až do šestého ročníku je kurikulum jednotné pro všechny žáky, poté se studium v některých předmětech diferencuje. (Zormanová, 2018)

V deseti letech si žáci volí školu nižšího sekundárního vzdělávání. Vybrat si mohou ze třech možností (resp. čtyřech, bereme-li v úvahu další ročníky *Gesamtschule*). První typem této školy je hlavní škola (*Hauptschule*), ta je určena pro děti, které se chtějí zaměřit na profesní přípravu, studium je v délce 5-6 let. Její absolvování opravňuje žáky ke vstupu do učení⁶⁴. Dalším typem nižší sekundární školy je šestiletá reálka (*Realschule*) zajišťující všeobecné vzdělávání, žáci jsou zde připravováni pro studium na vyšší odborné škole, odborné škole pro povolání či pro vyšší ročníky gymnázia. (Zormanová, 2018). Výběrovou

64 Hlavní škola není příliš využívána a většinou ji navštěvují děti imigrantů, hlavně z důvodu jazykové bariéry. (Zormanová, 2018)

školou jsou devítiletá gymnázia⁶⁵ (*Gymnasien*), na která se po vstupních zkouškách a s doporučením ze základní školy dostává zhruba 30 % dětí. (Průcha, 2017)

Vyšší sekundární vzdělávání je určeno žákům ve věku 16-19 let (všeobecné i odborné). Odborné vzdělávání zajišťují odborná gymnázia, profesní a odborné školy a odborné školy⁶⁶. Odborné gymnázium (*Fachgymnasium*) umožňuje vstup na univerzitu. Profesní a odborná škola (*Berufsfachschule*) připravuje na výkon povolání a je zakončena zkouškou. Odborná škola (*Fachschule*) připravuje kvalifikované pracovníky. Pro vstup na tuto školu musejí mít žáci ukončenou učňovskou přípravu, po ročním až tříletém studiu získávají absolventi titul „Státem uznávaný“. (Zormanová, 2018) Specifikem Německa je tzv. duální systém přípravy na povolání, kdy je školní výuka kombinovaná s praxí v podnicích. (Průcha, 2017)

Německé terciární vzdělávání zajišťuje hned několik institucí: tradiční univerzity, technické univerzity, umělecké, teologické a pedagogické vysoké školy, odborné vysoké školy a profesní akademie. Drtivá většina vysokých škol je veřejných, s bezplatným studiem. Při přijímání na některé obory je uplatňován *numerus clausus*⁶⁷, jinak vstup do terciárního vzdělávání omezen není, pouze se zájemce o studium prokazuje maturitním vysvědčením⁶⁸. (Průcha, 2017) V Německu je zaveden třístupňový model studia, obdobně jako v ostatních evropských státech – *Grundstudium* (minimálně dva roky), *Hauptstudium* (dva až čtyři roky) a *Aufbaustudium* (další dva roky, udělen titul Doktor). (Zormanová, 2018)

Ve výsledcích PISA se Německo opakovaně umísťuje nad průměrem⁶⁹ ostatních zemí. Avšak velkým problémem německého školství je masový příliv imigrantů, kdy je třeba soustředit velké finanční i lidské zdroje na začlenění jejich dětí do škol. Dalším negativem

65 Zahrnují tedy nižší i vyšší sekundární vzdělávání.

66 Systém odborných sekundárních škol se liší dle jednotlivých spolkových zemí. (Průcha, 2017)

67 Systém stanovených kvót, jehož smyslem je omezení počtu přijatých ke studiu.

68 Ve výjimečných případech lze přijmout uchazeče bez maturity, ovšem s nejméně tříletou praxí a po úspěšném absolvování přijímací zkoušky. (Průcha, 2017)

69 V roce 2015 i nad průměrem českých žáků. (Průcha, 2017)

může být raná selekce žáků a přetrvávající vliv socioekonomického postavení při plánování a realizaci vzdělávací dráhy dětí. (Průcha, 2017)

6 Evropa bez hranic

Velice zajímavé a lákavé je pro české studenty získání zkušeností formou absolvování alespoň části vlastního studia v cizině.

Otevření hranic po roce 1989 a další uvolnění po vstupu České republiky (1. května 2004) a ostatních zemí⁷⁰ do Evropské unie se našim studentům otevřely nové možnosti. Mladí lidé v cizích zemích získávají profesní kompetence, navazují kontakty – těch mohou využívat v osobním životě nebo při budování další kariéry -, výrazně si prohlubují jazykové kompetence a celkově získávají rozhled, tolik potřebný pro život v dnešním globalizovaném světě, kdy se bez porozumění jiným mentalitám a kulturám neobejdeme. Někteří se během studia do zahraničí opakovaně vrací. V mezinárodním srovnání platí, že mobilnější jsou studenti-muži než studentky-ženy, přičemž nejvyšší mobilitu projevují doktorandi⁷¹.

Protože studium na gymnáziu předpokládá, že budou jeho absolventi pokračovat v další vzdělávací dráze, především na vysoké škole (to se potvrdilo i ve výsledcích našeho výzkumu, kdy všichni dotázaní na otázku, zda chtějí studovat dále, na vysoké škole, odpověděli kladně). Nebo mohou zvolit i jiné formy dalšího studia – například se budou chtít zdokonalit v cizích jazycích, což se lépe realizuje pomocí rodilého mluvčího a ještě lepší variantou je studium cizích jazyků přímo v konkrétní zemi. Následující část práce je věnována právě zejména možnostem realizace studijních pobytů za hranicemi našeho státu.

70 Spolu s námi do EU vstoupilo také Estonsko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Polsko, Slovensko a Slovinsko. V současné době má EU celkem 32 členských zemí. (https://cs.wikipedia.org/wiki/Vstup_%C4%8Cesk%C3%A9_republiky_do_Evropsk%C3%A9_unie).

71 UIV, 2008.

Na základě tzv. Boloňského procesu, jehož je naše republika účastníkem, platí pro studenty rovný přístup ke vzdělávání ve všech členských zemích Evropské unie, resp. naši studenti mohou v jednotlivých státech studovat za stejných podmínek jako studenti, kteří jsou občany těchto zemí. Je zajištěna prostupnost třístupňového vysokoškolského studia i uznávání dosaženého vzdělání mezi zeměmi⁷². (NICM, 2018)

Studenti si mohou sami vybrat zahraniční univerzitu⁷³, na které by chtěli studovat, nebo jim nabídne možnosti jejich domovská vysoká škola – to hlavně v případě, že člověk využívá některého stipendijního programu.

6.1 Stipendijní programy

Na následujících řádkách jsou stručně představeny základní stipendijní programy a organizace podporující vzdělávací pobyty v zahraničí, které mohou sloužit jako opora pro tuzemskou mládež, především studenty vysokých škol, při plánování jejich vzdělávací dráhy. Protože v dnešní době mají všechny tyto programy a instituce vlastní webové stránky⁷⁴, což velmi usnadňuje zájemcům o zahraniční studijní pobyty jejich situaci, pro přehled v textu uvádím i odkazy na internetové adresy, na nichž si lze přehledně doplnit další informace a najít důležité rady a kontakty, případně i reflexe samotných studentů na zkušenosti s tím spojené.

Důležitou roli v orientaci v zahraničním studijním prostředí u nás hraje *Dům zahraniční spolupráce* (<https://www.dzs.cz/>). Jedná se o příspěvkovou organizaci Ministerstva

72 Od roku 2005 obdržují absolventi škol automaticky k diplomu dodatek v cizím jazyce – jedná se o překlad názvů předmětů a popis naší školské soustavy. (NICM, 2018, s. 5)

73 Velice užitečný je v tomto směru mezinárodní vyhledávač <http://univ.cc>, přes který si lze najít jednotlivé školy po celém světě, neomezuje se pouze na Evropskou unii. Je zde jmenný seznam vysokých škol podle států – vyhledávání je rozděleno o dvou sekcí – vyhledávat se dají buď pouze univerzity v USA, nebo celosvětově (mimo USA).

74 Z webových stránek zmiňovaných institucí a programů je čerpáno i v této práci.

školských, mládeže a tělovýchovy. Tato organizace má v gesci řadu velmi rozmanitých vzdělávacích programů, které jsou určeny institucím i jednotlivcům, studentům, učitelům i akademickým pracovníkům. Můžeme například jmenovat programy *Aktion Česká republika - Rakousko*, *CEEPUS* nebo *Erasmus+*.

Pravděpodobně nejznámějším stipendijním programem v České republice je program *Erasmus*, konkrétně pro roky 2014 až 2020 jde o program *Erasmus+* (<https://www.naerasmusplus.cz/>). Je to program Evropské unie na podporu vzdělávání, odborné přípravy, mládeže a sportu na evropském kontinentě. Díky rozpočtu ve výši 14,7 miliard eur, kterým tento program na uvedené období disponuje, poskytuje šanci studovat a získávat zkušenosti v zahraničí pro více než 4 miliony Evropanů. (Dostupné online z: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/about_cs) Erasmus je zajišťován Domem zahraniční spolupráce a určen není jenom studentům vysokých škol, ale také studentům některých vyšších odborných škol⁷⁵, pedagogickým pracovníkem a zaměstnancům vysokoškolských institucí. Podmínkou pro vycestování do zahraničí jako účastník Erasmu je dostudovaný nejméně jeden ročník (první) studia. (NICV, 2018) V roce 2017 byl tento program využit celkem v 11 152 případech při vycestování z naší země při vzdělávacím výjezdu do zahraničí a v 14 920 případech použit u studentů ze zahraničí pro studijní pobyt v České republice⁷⁶. (dostupnéonline z: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ae35558f-41b8-11ea-9099-01aa75ed71a1/language-en>)

75 V programu jsou zapojeny téměř všechny tuzemské vysoké školy a několik vyšších odborných škol – na základě vlastnictví Listiny programu Erasmus pro vysokoškolské vzdělávání ECHE (*Erasmus Charter for Higher Education*), již dává Evropská komise institucím oprávnění k účasti v programu Erasmus+. (NICM, 2018, s. 9)

76 Jen pro zajímavost: studentů, co odjeli do zahraničí to bylo ze Slovenska 6272 (cizinců na Slovensko 4469), z Německa 49976 (do Německa 41351), z Francie 52169 (do Francie 34937), z Velké Británie 20487 (do VB 36847). (Zdroj: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ae35558f-41b8-11ea-9099-01aa75ed71a1/language-en>)

Ačkoliv je Erasmus zaměřen hlavně na oblast Evropy, hostitelem může být i země mimo náš kontinent (naopak občané těchto států zase mohou studovat v Evropě), jsou to tzv. partnerské země.

Jiným programem, pod jehož záštitou můžeme studovat v cizích zemích, je program CEEPUS (*Central European Exchange Programme for University Studies*). Na rozdíl od Erasmu je jeho působení teritoriálně více omezené. Jedná se o středoevropský výměnný program, určený pro pregraduální studenty od ukončeného druhého semestru, postgraduální studenty a akademické pracovníky vysokých škol. Stipendium v rámci tohoto projektu je určeno na ubytování a stravu, vyplácí se v hostitelské zemi⁷⁷. Tento program má tu výhodu, že jeho vyřizování je poměrně rychlé - stačí začít s předstihem jednoho semestru, zatímco u jiných je to i 18 měsíců předem. (NICM, 2018)

Program *Aktion Česká republika - Rakousko* podporuje vzájemné porozumění mezi těmito dvěma sousedními, historicky dlouhodobě spjatými, zeměmi. Desetičlenné řídicí gremium tohoto programu (složené ze zástupců České republiky i Rakouska) třikrát do roka posuzuje návrhy projektů přihlášených do programu Aktion. Důraz je kladen na rozvoj spolupráce ve vzdělávání a ve vědě všech oborů, přičemž podporovány jsou především projekty menšího rozsahu se zapojením studentů obou států. (<https://www.dzs.cz/cz/aktion-ceska-republika-rakousko/>).

Německá akademická výměnná služba (DAAD⁷⁸ – www.daad.cz) se zabývá stipendijními programy pro české studenty v Německu i pro německé studenty v České republice. Nabízí také jazykové kurzy a možnosti poznat realie daných zemí. Jinou cestou, jak se dostat na studijní pobyt v Německu, je *Česko-německý fond budoucnosti* (www.fondbudoucnosti.cz), který mimo stipendijních programů pro studenty všech stupňů terciárního vzdělání podporuje i partnerství všech stupňů škol – od základních po vysoké. Nesoustředí se jenom na oblast vzdělávání, ale věnuje pozornost například i obnově kulturních památek, partnerství obcí, sociálním programům a podpoře menšin aj.

77 Více informací včetně přístupu k online přihláškám do tohoto programu najdeme na webových stránkách <http://www.ceepus.info/>.

78 Deutscher Akademischer Austauschdienst. (www.daad.cz)

Stipendijními pobyty u našich zahraničních sousedů se zabývá také mezinárodní *Visegrádský fond* (www.visegradfund.org⁷⁹). Fond se specializuje, jak již jeho název napovídá, na pobyty v zemích Visegrádské čtyřky⁸⁰ – tzn. v Maďarsku, Polsku a na Slovensku, pro studenty z těchto tří zemí zase naopak organizuje pobyty v České republice.

Při výběru zahraničního vzdělávacího pobytu se nemusíme omezovat jen na země Evropské unie a ostatních evropských států. S jeho plánováním a realizací v zámoří nám může pomoci například *Komise J.W. Fulbrighta*⁸¹, což je mezivládní organizace pro vzdělávací výměny v USA. Tzv. *Fulbrightovo stipendium* lze získat jak pro studenty, tak pro vědecké pracovníky či učitele. Komise zajišťuje i jazykové kurzy a různé testy nutné pro přijetí na univerzitu ve Spojených státech amerických, neboť základními podmínkami pro podání žádosti o toto prestižní stipendium jsou české občanství, trvalý pobyt v České republice a velmi dobrá znalost angličtiny. Fulbrightova komise organizuje také tzv. letní a zimní instituty amerických studií, což jsou krátkodobé pobyty nabízející asi měsíční intenzivní program přednášek, seminářů a diskusí na univerzitě v USA, doplněné zhruba dvoutýdenními exkurzemi k dané problematice. Studenti také mají možnost setkat se s významnými osobnostmi amerického politického života. V nabídce Fulbrightovy komise bývá i letní škola realizovaná na některé z univerzit v USA⁸². Pro studium za oceánem můžeme využít i *Stipendium Paula Robitscheka* – tento program byl vytvořen Čechoameričanem Robitschekem na Univerzitě v Nebrasce (University of Nebraska – Lincoln). (NICM, 2018)

79 Celé webové stránky Visegrádského fondu jsou psány výhradně v angličtině, je tedy nutná určitá jazyková vybavenost.

80 Visegrádská čtyřka (V4) vznikla v roce 1991, kdy členské státy podepsaly deklaraci o úzké spolupráci na cestě k evropské integraci. Nyní se soustředí na spolupráci a stabilitu v širším regionu střední Evropy (např. spolupráce s Rakouskem a Slovinskem). (<https://www.mvcr.cz/clanek/mezinarodni-organizace-a-vs-visegradska-ctyrka.aspx>)

81 Detailní informace k dispozici na stránkách www.fulbright.cz (možné pohodlné vyhledávání v češtině).

82 V létě 2020 se jednalo o letní školu na téma „podnikání a ekonomický rozvoj“. (<https://www.fulbright.cz/stipendia/letni-skola/>)

Vysoké školy nabízejí svým studentům několik možností forem studia v zahraničí, a to na základě meziuniverzitních⁸³ a fakultních⁸⁴ dohod nebo mezinárodních smluv. Další možností je požádat o stipendium přes svoji domovskou školu prostřednictvím *Rozvojových programů MŠMT* a odcestovat jako „freemover“, tedy takzvaně „na vlastní pěst“. Tímto způsobem lze získat individuální stipendium v programu CEEPUS. Vyžaduje to pochopitelně od studenta více samostatnosti a zodpovědnosti v rozhodování a plánování, ale na druhou stranu si sám může zvolit obor dle svého přání, taktéž i vysněnou zemi, v níž by chtěl studovat. (NICM, 2018)

Pak lze také využít některé české nadace podporující studenty při pobytech v zahraničí – jedná se hlavně o studenty pocházející ze sociálně slabého prostředí nebo o studenty s výbornými studijními výsledky.

Stipendijními pobyty se krom jiného zabývá i *Nadace Dagmar a Václava Havlových Vize 97* (www.vize.cz). Jejimi hlavními doménami jsou kultura a zdravotnictví, ale také podporuje například nadějně studenty hudby. Další nadací zaměřující svoji pozornost na vzdělávání je *Nadační fond manželů Livie a Václava Klausových* (<http://nadacnifondklausovych.cz/>). Tento fond cílí na stipendijní pobyty a jazykové kurzy v zahraničí. Na vzdělávání a poskytování stipendií se orientuje také brněnská *Nadace Sophia* (www.nadacesophia.cz) a mnoho dalších.

Ovšem pro získání stipendia pro pobyt v zahraničí není nutné být studentem české školy, dá se tam absolvovat celé studium již od začátku. To ale záleží na vlastní iniciativě studenta. Vhodné odkazy pro vyhledávání stipendijních programů a pro získání relevantních informací najdeme na webových stránkách Národního informačního centra

83 Univerzita Karlova má uzavřeny meziuniverzitní dohody s vysokými školami v těchto zemích: Arménie, Austrálie, Ázerbájdžán, Brazílie, Bulharsko, Čína, Finsko, Francie, Gruzie, Chile, Izrael, Japonsko, Kanada, Kazachstán, Korea, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Makedonie, Mexiko, Německo, Norsko, Nový Zéland, Peru, Rusko, Singapur, Slovensko, Slovinsko, Srbsko, Švédsko, Švýcarsko, Taiwan, Turecko, Ukrajina, USA, Vietnam. (<https://cuni.cz/UK-37.html>)

84 Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy je takto ve styku s těmito státy: Bělorusko, Francie, Japonsko, Kazachstán, Polsko, Ruská federace, Slovensko, USA a Srbsko. (<https://pedf.cuni.cz/PEDF-186.html>)

pro mládež, na stránkách Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy či na webu Ministerstva zahraničních věcí⁸⁵.

6.2. Jazykové kurzy v zahraničí

Jak již bylo řečeno výše, je dnes pro vysokoškolsky vzdělaného člověka téměř nutností ovládat nějaký cizí jazyk na obstojné úrovni – obzvláště pro občana naší republiky, neboť není moc obvyklé, že by se bez problémů domluvil v cizině ve svojí mateřštině. Vládnutí jinými jazyky kultivuje naši osobnost a otevírá nám další obzory, a to jak v osobním životě, tak i v životě profesním. Můžeme se snadněji domluvit v běžných situacích všedního dne a porozumět místním lidem v zahraničních zemích, číst beletrii i odborné články a publikace v originále bez větších potíží, komunikovat na odpovídající úrovni se zahraničními kolegy ve svém oboru, znalost cizích jazyků také mnohdy přináší důležité body při ucházení se o zaměstnání, neboť firmy se dneska již bez čilé zahraniční spolupráce a komunikace neobejdou.

Navíc, jak již bylo zmíněno, stipendijní programy bývají podmíněny schopností žadatele komunikovat v jazyce, ve kterém probíhá výuka⁸⁶. Již při prvotních úvahách o studiu na některé zahraniční univerzitě je proto velmi vhodné zjistit si, jakým způsobem je třeba doložit ovládnutí potřebného jazyka. Ve Velké Británii, Austrálii a USA je to nejčastěji úspěšné absolvování zkoušek TOEFL⁸⁷ nebo IELTS⁸⁸, francouzské školy požadují zkoušky DELF/DALF⁸⁹, v Německu může stačit doklad o absolvování maturitní

85 Ministerstvo zahraničních věcí se soustředí spíše na aktivity zaměřené na krajany.

86 Může se jednat buď o úřední jazyk té které země, nebo může výuka probíhat na poněkud více mezinárodní úrovni, např. v angličtině, záleží na konkrétním nastavení jednotlivých studijních programů konkrétní školy.

87 *Test of English as a foreign language.*

88 *International English Language Testing System.*

89 *Diplôme d'Etudes en Langue Française / Diplôme Approfondi de Langue Française.*

zkoušky na dvojjazyčném gymnáziu nebo je třeba mít některou ze zkoušek nabízených v naší zemi *Goethe institutem*. (NICM, 2018)

V naší republice se dá samozřejmě studovat na jazykových školách s právem jazykové zkoušky. Někdy tuto formu dalšího studia volí ti maturanti, kteří neuspěli při přijímacích zkouškách na vysokou školu, a proto ten nastávající „volný“ rok, než se zase budou moci ucházet o přijetí na univerzitu, nechtějí promarnit a rozhodnou se tento čas „navíc“ strávit smysluplně, právě zdokonalováním sebe sama v jazykových kompetencích. Často ale mladí lidé volí studium jazyků v zahraničí, kdy jsou zároveň obklopeni tamní realitou.

Na stránkách Národního informačního centra pro mládež lze najít seznam agentur zprostředkávajících jazykové kurzy. (<http://www.icm.cz/>) Může se jednat o kurzy krátkodobé, například týdenní, ale i dlouhodobé, v délce trvání i jeden rok. Někdo preferuje jazykové kurzy typu „work and study“, tam je propojeno jazykové studium s prací, což umožňuje, současně s prohlubováním jazykových kompetencí, i zajištění výdělku – finanční prostředky se jistě hodí na úhradu běžných výdajů, ale je možné si i něco ušetřit a případně, po skončení kurzu, tyto peníze využít na cestování po dané zemi.

Zájemci o jazykové kurzy v České republice či jazykové kurzy přímo v zahraničí se mohou obrátit i na další organizace na toto zaměřené – například na *British Council* v České republice (<https://www.britishcouncil.cz/>), jde-li o anglický jazyk, na *Francouzský institut* (<https://www.ifp.cz/>) či *Francouzskou alianci* (<https://www.alliancefrancaise.cz/>), jedná-li se o jazyk francouzský, nebo na *Goethe institut* (<https://www.goethe.de/ins/cz>), máme-li zájem o jazyk německý. Prostřednictvím těchto institucí lze složit certifikované jazykové zkoušky⁹⁰ (je zde také možné stát se frekventantem přípravného kurzu pro konkrétní typ a úroveň jazykové zkoušky), které jsou na některých zahraničních univerzitách jednou z podmínek pro přijetí studentů-cizinců ke studiu. Tyto instituce také organizují různé další akce cílené na posilování kontaktů českého publika se „svými“

90 Jazykové zkoušky jsou zpoplatněny, výše poplatku se u jednotlivých typů a stupňů různí – obecně platí, že čím vyšší úroveň, tím je i vyšší cena.

zeměmi – jde třeba o filmové večery, autorská čtení, koncerty, oslavy významných historických událostí, gastronomická setkání atd.

6.3 Cizinci studující v ČR

S otevřenou Evropou se zvýšil i počet studentů cizinců v České republice. Stejně, jako existuje spousta možností zahraničního studia pro české studenty, mohou na druhou stranu také v naší zemi absolvovat studijní pobyty občané cizích států. To se může dít na základě výše zmíněných stipendijních programů, nebo i individuálně. I u nás jsou k dispozici studijní obory v angličtině, také je možné psát závěrečné práce v cizím jazyce atd.

K 20.1. 2020 v České republice na vysokých školách studovalo celkem 46 441 studentů ze zahraničí, z toho na veřejných vysokých školách to bylo 40 825 lidí, kdežto na soukromých 5 692.⁹¹ Nadpoloviční většinu na všech třech typech vysokých škol tvořily ženy cizinky.⁹²

Podíl zahraničních studentů na terciárním vzdělávání u nás činil v roce 2017 11 % v bakalářském, 14 % v magisterském a 17 % v doktorském studiu. Ve všech úrovních terciárního vzdělávání to bylo souhrnně 13% studentů cizinců, což je poměrně vysoko nad průměrem zemí OECD (zde je průměr 6 %). (OECD, 2019)

Co se týče druhů oborů, které si vybírají cizinci studující v naší zemi, mezi nejoblíbenější patří: zdravotnictví a sociální péče, humanitní vědy a umění, společenské vědy, obchod a právo. Naopak, mezi nejméně vyhledávané obory u nás studujícími cizinci jsou vzdělávání a výchova a služby. (UIV, 2008)

91 Dostupné online z: https://dsia.msmt.cz/vystupy/vu_vs_fl.html.

92 Přesné statistiky dle jednotlivých ročníků včetně rozdělení do jednotlivých typů studia (prezenční, kombinované, bakalářské, ...) či podle počtu nově zapsaných, počtu absolventů atd. lze najít na stránkách Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR (https://dsia.msmt.cz/vystupy/vu_vs.html).

6.4 Mezinárodní platnost dosaženého vzdělání - nostrifikace

Absolventa zahraničního studijního programu, stejně tak jako uchazeče o studium v zahraničí, bezpochyby zajímá, jak získané zkušenosti, certifikáty a diplomy uplatní dále, zda jim zkrátka budou uznány i v jejich domovině (případně v další cizí zemi).

Nostrifikací rozumíme právě ověření výsledků dosaženého vzdělání v zahraničí. Uznání získaného zahraničního vzdělání je velice důležité, chceme-li pokračovat v dalším vzdělávání ve své zemi (nebo v jiné cizí zemi), nastoupit do zaměstnání, otevřít si ordinaci či začít podnikat.

Nostrifikovat lze i základní nebo středoškolské vzdělání, netýká se to tedy jenom ověřování vysokoškolských diplomů. Může být uznána i odpovídající část studia, nebylo-li absolvováno za hranicemi celé. Proces je usnadněn povinným dodatkem vysokoškolského diplomu vedeným v angličtině.

Pro absolventy českých oborů gymnázií je zajímavé především uznání vysokoškolských studií. O nostrifikaci vysokoškolského vzdělání rozhodují veřejné vysoké školy⁹³ (záleží na obsahové podobnosti akreditovaného studijního programu⁹⁴), v případě zamítnutí žádosti je odvolacím orgánem Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, které poté určuje univerzitu pro nostrifikaci. Ministerstvo obrany má v gesci vzdělání v oblasti vojenství, Ministerstvo vnitra pak v oblasti bezpečnostních služeb. (<https://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/nostrifikace>)

Je třeba rozlišovat mezi akademickým a profesním uznáváním. Záleží na účelu dosaženého vzdělání a plánech do budoucna – chce absolvent pokračovat ve své vzdělávací dráze, nebo se hodlá již zapojit do pracovního procesu? Profesní uznávání se týká tzv. „regulovaných povolání“⁹⁵.

93 Soukromé školy tuto pravomoc nemají.

94 Seznam akreditovaných oborů je k dispozici na webových stránkách MŠMT. (www.msmt.cz)

7 Poznatky z vývojové psychologie

Člověk během života prochází různými vývojovými stadii a v jednotlivých životních etapách se nachází v určitých vývojových fázích – a to jak z hlediska fyzického vývoje, resp. fyzických změn, tak také z hlediska vývoje psychického a sociálního.

Práce se nebude zabývat všemi jednotlivými vývojovými stupni, ale zaměří se spíše na ta období lidského života, ve kterých lidé nejčastěji činí důležitá životní rozhodnutí, zejména ta, která souvisejí s rozhodováním o budoucí vzdělávací dráze, případně s výběrem jejich budoucí profese.

7.1 Raná adolescence

Doba, kdy si žáci podávají přihlášky na víceletá gymnázia, nebo se celkově rozhodují o volbě další vzdělávací trajektorie, ve smyslu výběru vhodné střední školy, patří do období *dospívání*, konkrétně se jedná o *ranou adolescenci*. Raná adolescence zahrnuje přibližně věk mezi jedenáctým a patnáctým rokem života a je provázena množstvím viditelných proměn spojených s pohlavním dospíváním - *pubertou*⁹⁶.

Typickými projevy pubescence je postupné osamostatňování se, přestává být příliš vázaný na své rodiče, začíná se začleňovat do vrstevnických skupin, stejně staří jedinci pro

95 „Regulovaným povoláním nebo činností se rozumí takové povolání nebo činnost, pro jejichž výkon jsou právními předpisy členského státu EU předepsány určité požadavky, bez jejichž splnění nemůže osoba toto povolání či činnost vykonávat.“ (<https://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/databaze-regulovanych-povolani>)

96 Walterová, 2012.

něho mají velký význam. Důležité je pro něho navazování přátelství, zažívá první lásky a počínají vznikat také první partnerské vztahy. Skrze osobitý životní styl, zájmy, hodnoty i úpravy svého vzhledu (účesy, oblečení atd.) se pubescenti ve starším věku pokoušejí odlišit sebe sama od dětí, kterými si již nepřipadají být, a dospělých, kterými se ještě být necítí a naopak jsou k nim velmi kritičtí. V tomto období prožívají tito mladí lidé důležitý mezník svého života, kterým je ukončení povinné školní docházky, obvykle v patnácti letech, po němž následuje rozhodování se o dalším vzdělávacím a profesním směřování. Na základě toho bývá předznamenáno budoucí sociální postavení dospívajícího člověka. (Walterová, 2012) Toto období je také spojeno s tím, že jedinec bere na svá bedra i určitou dávku zodpovědnosti za své jednání a rozhodování, což je důležitou součástí oné emancipace od rodiny.

7.2 Pozdní adolescence

Dalších pět let v životě člověka patří do druhé fáze dospívání a označujeme je jako období *pozdní adolescence*. Pozdní adolescence je tedy doba mezi patnáctým a dvacátým rokem života. (Walterová, 2012) Právě v tomto období mladí lidé skládají maturitní zkoušky a studenti či absolventi středních škol, včetně víceletých i čtyřletých gymnázií, si podávají přihlášky na vysoké školy a rozhodují se o své budoucí profesní dráze. Ti, kteří nehodlají pokračovat ve studiu na vysoké ani jiné škole, si hledají první zaměstnání a rozkoukávají se na trhu práce⁹⁷. Po výběru střední školy tak tedy činí další významný krok ve svém životě.

V období pozdní adolescence dochází u jedince ke komplexnější psychosociální proměně, kromě změn jeho osobnosti začíná zaujímat i odlišnou sociální pozici. I pro tuto fázi je typický jeden zásadní sociální mezník – jde o ukončení vzdělávací dráhy, následované vstupem do pracovního procesu, nebo pokračováním ve studiích. U někoho

97 Drtivá většina studentů gymnázií ale s dalším vzděláváním počítá – viz. kapitola věnovaná výsledkům výzkumu.

tedy dojde k dosažení ekonomické samostatnosti, u jiného k jejímu odsunutí na pozdější dobu. Ekonomicky samostatní bývají nejdříve jedinci zakotvující v dělnických profesích, naopak vysokoškoláci této formy osamostatnění dosahují nejpozději. Právě ekonomická emancipace je v našich sociokulturních podmínkách jedním z hlavních znaků dospělosti. (Walterová, 2012)

V období pozdní adolescence se prohlubují i sociální vazby, etablují se hlubší vrstevnické vztahy, i vztahy partnerské. Vztahy s rodiči bývají klidnější.

V České republice se v den 18. narozenin stává mladý člověk právně plnoletým. Získává svobodu se plně rozhodovat sám za sebe, může uzavírat smlouvy, může vstupovat do manželství, z právního hlediska se již nemusí nikoho kvůli ničemu dovolovat⁹⁸, ovšem stav plnoletosti s sebou nese i povinnosti. Člověk od té doby nese plnou zodpovědnost za své jednání.

Klasická dospělost, tak jak bývá většinou chápána, tedy z hlediska nezávislosti na rodičích, finanční nezávislosti, schopnosti vést partnerský život, schopnosti najít a udržet si stálé zaměstnání, schopnosti samostatného rozhodování se atd. se ale někdy dospívajícím může zdát velmi náročná a pokoušejí se proto ono úplné osamostatnění a vstup do této životní etapy, etapy dospělosti, poněkud oddálit. Erikson tuto tendenci označuje jako *adolescentní psychosociální moratorium*, což se projevuje odkládáním příliš závažného rozhodnutí. (Walterová, 2012) Ani vysokoškoláci svým způsobem nemusejí být považováni za dospělé v pravém slova smyslu, neboť nejsou zcela samostatní, ale často jsou dále závislí na podpoře rodičů.⁹⁹

98 Například i při dotazníkovém šetření v rámci našeho výzkumu nebylo třeba zajišťovat si souhlasy rodičů studentů se zapojením jejich dětí do výzkumu, neboť všichni studenti byli v době jeho realizace již plnoletí – tzn. bylo jim minimálně 18 let.

99 Už i výběr gymnázia jako druhu střední školy zaměřené na všeobecné vzdělání je jakýmsi oddálením aktu rozhodování o vlastní budoucnosti.

Pochopení specifík jednotlivých psychických vývojových fází nám umožní lépe se orientovat v myšlenkových pochodech doprovázejících rozhodovací procesy v souvislosti s volbou vzdělávací dráhy a budoucího povolání, neboť člověka neovlivňuje jen jeho okolí a působení společnosti, ale zásadní jsou i biologické danosti, mající dopad na psychické procesy a stavy v jeho nitru.

8 Osobnostní rysy

Na to, jaké povolání si volíme, i na to, jak jsme v něm úspěšní či neúspěšní, spokojení či nespokojení, mají vliv i naše vlastní osobnostní rysy. Naše zaměstnání by nás mělo naplňovat i jinak, než pouze uspokojovat naše potřeby finanční odměnou. Nejlepší odměnou pro člověka je právě to, že dělá, co ho baví, k čemu má nějaký hlubší vztah, co ho nějakým způsobem posouvá dále. „Mnoho lidí zápolí s tím, co tuší, že by sami *chtěli* dělat a s tím, co si myslí, že by *měli* dělat, k čemu je tlačí jejich okolí.“ (Čakrt, 2010) Důležité pro naši spokojenost v zaměstnání i v životě, neboť výkon povolání nám mnohdy zabere většinu času, je tedy sebepoznání a naše vlastní předpoklady a preference. Dle švýcarského lékaře a psychoterapeuta, zakladatele analytické psychologie, Carla Gustava Junga preference vyjadřují vrozený sklon přistupovat k různým situacím určitými způsoby. (Tamtéž)

Americký psycholog John Lewis Holland vypracoval v 60. letech 20. století tzv. hexagonální model osobnosti a pracovních prostředí. Dle jeho typologie existuje šest základních typů osobnosti orientovaných na určitý životní styl: realistický typ (s motorickou, manuální orientací), investigativní typ (investigativní či vědecká orientace), umělecký typ (umělecká orientace), sociální typ (sociální orientace), podnikavý typ (podnikavá orientace) a konvenční typ (organizačně administrativní orientace), k nimž se váže i šest typů vhodných profesionálních prostředí: motorické (manuálně technické), intelektuální (vědecké), umělecké, sociální, podnikavé, konformní. Na základě Hollandovy

typologie byl vypracován obrázkový karierní test, jako metodika pro zjišťování profesních zájmů žáků 7. - 9. tříd základních škol, který vyšel v ediční řadě *Kariérové poradenství – testy a dotazníky pro žáky*. (Mezera, 2015)

Žákům mohou s výběrem povolání, a tím i s přesnějším nasměrováním jejich další vzdělávací dráhy, pomoci různé motivační a osobnostní testy vydané knižně či volně dostupné na internetu. Své schopnosti a inklinace k té či oné činnosti nebo profesi si lze prověřit například na základě testů vizuálního myšlení, prostorového vnímání, numerického myšlení, verbální analýzy atd. či veřejností velmi oblíbených testů inteligence (IQ testy). K dispozici jsou testy, které si žáci a studenti mohou udělat sami a pomocí přiložené legendy (návodu) i sami vyhodnotit, jiné jsou určeny psychologům a učitelům, kteří je žákům mohou zadat například v hodinách občanské nauky nebo při speciálních hodinách či konzultacích. Některé testy obsahují i pracovní listy určené žákům a metodické podklady pro pedagogy. Máme také testy pracovního zaměření založené na sebepoznání, předmětem jejichž zkoumání jsou veškeré pracovní činnosti člověka spojené se studiem i s trávením volného času¹⁰⁰. Zpravidla také takové testy obsahují tabulky s výčtem různých druhů povolání, často i velice konkrétních¹⁰¹, na něž se dají výsledky testu vztáhnout a mít tak jasnou představu o vhodné profesi. Své rozhodování mohou konzultovat mladí lidé i s karierními poradci¹⁰².

100 Testy mohou být pojaty třeba jako zaznamenávání míry souhlasu s jednotlivými výroky – např.: *Jsem vcelku manuálně zručný(á). Práce s lidmi je pro mě potěšením. Rád(a) pracuji samostatně. Hraji na hudební nástroj. Rád(a) experimentuji. Láká mě spíše práce venku, delší dobu v kanceláři bych nevydržel(a). Rád(a) učím ostatní něčemu novému. Jsem precizní, věci dělám pečlivě.* (Hlad'o, Hrubcová, Mezera, 2015)

101 Např. *advokát, anesteziolog, básník, biolog moře, cukrář, dietetik, fyzioterapeut, hajný, chůva, kormidelník, kuryr, literární kritik, oční lékař, profesionální golfista, rámař obrazů, režisér, sochař, strojívedce, štukatér, učitel jazyků, vládní poradce, zahradník, zubní sestra, žokej* – to je jen malá „ochutnávka“, Jim Barrett uvádí takovýchto činností a možností profesního uplatnění více než 500, řazených podle abecedy. (Barrett, 2004)

102 Kariérové poradenství ve školách zastává výchovný poradce, školní psycholog i další pedagogičtí pracovníci.

Testy někdy studentovi, ale i již dávno dospělému jedinci, který je absolvuje, odhalí některé jeho dosud skryté schopnosti. Z výsledků se můžou dopátrat oblastí, ve kterých by mohli uspět, ačkoliv s nimi ještě nemají žádné vlastní zkušenosti. Jinými slovy se před absolventem testu odkryjí jeho potenciální schopnosti a možnosti. Někdy se může stát, že výsledek testu nekoresponduje s konkrétními úspěchy či neúspěchy v určité oblasti – např. dle výsledku testu numerického a logického myšlení by měl být člověk úspěšný v matematice, avšak známky z tohoto vyučovacího předmětu získané ve škole tomu neodpovídají. Důvody této nerovnováhy lze hledat v psychologii. Může to být nevyhovujícím způsobem výuky, nepřipraveností duševního, sociálního nebo citového vývoje, anebo vlastním negativním postojem, díky němuž jsme se rozhodli nevyužívat některou ze svých schopností. (Barrett, 2004)

9 Kompetence studentů k rozhodování o vlastní budoucnosti

Jsou studenti schopni se kompetentně rozhodnout, čím se budou v životě zabývat, co je bude naplňovat a zajišťovat jejich existenci? A jakým směrem by se tedy měli ubírat při plánování svojí vzdělávací dráhy? Ukazuje se, že ani během studia na vysoké škole, dokonce ani v jeho závěru, často mladí lidé nemají ponětí o tom, co ta která práce obnáší, mnohdy ani netuší, které zaměstnání by vlastně mohli na základě získaného titulu vykonávat.

Paul Greenbank v roce 2014 publikoval výsledky vlastního výzkumu realizovaného ve Velké Británii. Jako výzkumnou metodu využil hloubkové rozhovory¹⁰³ se studenty prvních a třetích (posledních) ročníků univerzitního studia – týkalo se to opětovně těch samých studentů (znovu byly s nimi tedy rozhovory uskutečněny o necelé tři roky později), aby tak byl zřejmý případný posun v jejich vnímání profesní reality. Z výsledků rozhovorů se studenty v prvním semestru prvního ročníku na univerzitě, uvedených v této studii, 103 „*In-depth interviews*“.

vyplývá, že při výběru vysoké školy se studenti nechovali příliš racionálně. Spíše se rozhodovali intuitivně, podle neformálně a nahodile získaných informací. Předem si nezjišťovali možnosti jednotlivých profesí ani svůj výběr nekonzultovali s kariérovými poradci. A i když se během tří let studia na univerzitě vyvinuli v samostatně rozhodující se individua s tendencí nenechat se ani moc ovlivňovat svými rodiči, stále měli velmi nejasnou představu o tom, co profesní život obnáší. Nepřemýšleli totiž nad životem „po studii“, svoji budoucnost, například na to, zda seženou nějaké zaměstnání – a jaké – nechávali na poslední chvíli. Po celou dobu studií žili spíše přítomností, než aby se dívali do budoucnosti. Greenbank se s některými absolventy spojil ještě jednou, šest měsíců po promoci, aby zjistil, v jaké situaci se ohledně zaměstnání nalézají. Z celkem 17 studentů, které se mu podařilo kontaktovat, jich 9 vykonávalo práci, ke které svoje vysokoškolské vzdělání nepotřebovalo, 2 byli nezaměstnaní, 1 cestoval a pouze 5 z dotázaných mělo pracovní místo odpovídající svému vzdělání¹⁰⁴. Intuitivní chování při rozhodování potvrdily i výsledky jiných šetření, a to na mnohem větším vzorku dotázaných studentů. Z výzkumů plyne, že studenti se dosti špatně orientují na trhu práce. Mnoho z nich proto končí v zaměstnáních, která jsou pod úrovní jejich vzdělání (*underemployed*). Čísla se různí, některé studie uvádějí, že zhruba 15 % lidí¹⁰⁵ ve Spojeném království je ještě několik let od absolvování univerzity „nadzdělaných“ (*over-educated*) pro pracovní pozici, kterou vykonávají, podle jiných se to týká až 30 % z nich¹⁰⁶.

Greenbank (2014) dochází k závěru, že by měli být studenti během studia na univerzitě vedeni a povzbuzováni ke schopnosti racionálního uvažování při rozhodování o vlastní budoucnosti, například formou diskusí nebo jakýchsi „smluv“ mezi sebou navzájem nebo s tutory. Neznamená to ale, že by se pocity jednotlivců měly úplně vynechat. Intuitivní i racionální složka procesu rozhodování se by měly jít ruku v ruce. Rozhodování o budoucím vzdělání a budoucí profesi je tak závažným krokem v životě každého mladého člověka, že by ho neměl činit pouze na základě svých pocitů a toho, co ví nahodile,

104 Greenbank do svého výzkumu zahrnul studenty oborů zaměřených na obchod a management, počítače a účetnictví.

105 Little, Arthur, 2010.

106 Dolton, Vignoles, 2000.

„z doslechu“. Fakulty by proto v tomto směru měly hrát aktivní roli a měly by být schopny pomoci studentům lépe se zorientovat ve světě práce.

Výše zmíněná zjištění se týkají hlavně situace ve Velké Británii, ale troufám si tvrdit, že některé závěry lze vztáhnout i na prostředí České republiky. V tomto směru jsem nečinila žádné vlastní výzkumné šetření, nicméně z množství neformálních rozhovorů s mými vrstevníky, nyní i s lidmi mladších ročníků, plyne, že studentům často během studia chybí kontakt s praxí ve smyslu relevantních informací o možnostech získání kvalifikace na konkrétní pracovní pozice a orientace na trhu práce. Mnozí, i když po úspěšném dokončení studia nastoupili do zaměstnání, pro které jejich vzdělání vyhovuje, se ocitli v situacích, se kterými nepočítali, a jež vzešly z neznalosti terénu. Nejisté a mlhavé odpovědi na otázku o své budoucnosti nejsou určitě ojedinělé. Mnohdy také lidé nevědí, jakou šanci vlastně mají, že získají to které zaměstnání. I když je v dnešní době (uvedené studie jsou přeci jen několik let staré) více možností si některé informace samostatně vyhledat, mladí lidé toto racionální dívání se do budoucnosti mohou podceňovat a bylo by vhodné, aby se i naše vysoké školy na tuto problematiku více zaměřily.

Tyto domněnky potvrzuje už Stanislav Štech (2004), dle něhož jsou představy o budoucím životě u mladých lidí dosti mlhavé, nekonkrétní, dospělost se oddaluje. Mladého člověka to sice určitým způsobem osvobozuje, získává čas si svoji budoucnost a cestu k ní lépe promyslet - ale zároveň se může stát, že svým tápáním v reálném životě naopak čas ztrácí, smysluplně ho nevyužívá.

Českým studentům, absolventům i uchazečům o studium může v jejich mnohdy nesnadné situaci, kdy se rozhodují o své budoucnosti, ať už jde o výběr škol, tedy plánování vzdělávací dráhy, či uvažují o svém budoucím profesním životě, významně pomoci informační systém *ISA+*¹⁰⁷. Tento informační systém je výsledným produktem národního projektu *VIP Kariéra II - Kariérové poradenství v podmínkách kurikulární reformy*¹⁰⁸ a má sloužit jako prevence předčasného opouštění vzdělávání žáky a studenty

107 Informační Systém o uplatnění Absolventů škol (zkráceně ISA+).

108 Tento projekt byl realizován v období od května 2010 do června 2015. Podrobné informace dostupné online z: <https://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekAbsolventi?Stranka=10.0.14>.

a poskytovat rady týkající se profesního uplatnění na trhu práce – jde tedy i o kariérové poradenství. Vše je přehledně uspořádáno na webových stránkách www.infoabsolvent.cz. Nejde jen o seznamy škol, studijních oborů a povolání. Jsou zde k dispozici i videa s ukázkami z pracovního procesu, přesnější vyhledávání je možné díky množství filtrů a obrázkovému vyhledávání. Lidé si snadno mohou zjistit, kam na školu a na jaký obor nastoupit, aby mohli po jeho absolvování vykonávat konkrétní povolání, a to i v kontextu aktuální situace na trhu práce, i ve vztahu k regionu, kde bydlí či studuje. (www.infoabsolvent.cz) Tyto cenné informace kompetence studentů k rozhodování o vlastní budoucnosti, ale i jejich rodičů, kteří se mnohdy na jejich volbě velikou měrou podílejí, výrazně posilují a prohlubují. Situaci pomáhají zlepšit i kariéroví poradci přímo na základních a středních školách.

10 Volba vzdělávací dráhy a povolání – pohledy z výzkumů

Protože, jak již bylo uvedeno výše, hlavním úkolem gymnázia je co nejlépe připravit jedince pro studium na vysoké škole, je důležité sledovat i faktory, které ovlivňují již výběr samotné střední školy. Většina žáků kolem patnáctého roku věku činí velmi důležité rozhodnutí pro život – vybírá si střední školu. Není to jednorázový akt, nýbrž mu předchází dlouhodobější proces zvažování, kterým směrem by se budoucí profesní kariéra a tedy i další život měly ubírat. Zmíníme zde některé výzkumy, které se touto problematikou zabývají.

Dle některých šetření jsou hlavními iniciátory procesu volby povolání rodiče, dle dalších jsou alespoň hlavními poradci svých dětí. (Walterová, Greger, 2009)

Poměrně podrobně mapovala průběh rozhodovacího procesu sonda, realizovaná v lednu 2008 Národním ústavem odborného vzdělávání s využitím tazatelské sítě agentury STEM/MARK s.r.o. Bylo uskutečněno celkem 77 face-to-face rozhovorů s absolventy

středních škol s cílem popsat rozhodovací proces volby střední školy z pohledu respondentů. Na otázku, co žáky nejvíce ovlivnilo při výběru středního vzdělání (jestli se chtějí vyučit, získat maturitu na odborné škole či jít na gymnázium), nejčastěji odpovídali, že měli sami jasno (kolem 40%), druhým nejčastějším faktorem byl vliv rodičů (necelých 40%). Konkrétně „vzor v rodině“ uváděli nejčastěji gymnazisté (20%). Rozhodování ovlivnily i zájmy a představa budoucí profese, i to, že někteří žáci chtěli ten důležitý moment rozhodování poněkud oddálit, neboť na konci základní školy ještě nevěděli, jakou profesi budou chtít v budoucnu vykonávat (takto nejčastěji odpovídali právě gymnazisté – celkem 27%). (Trhlíková, Eliášková in Walterová, Greger, 2009).

V letech 2004 a 2005 byl Sociologickým ústavem Akademie věd ČR realizován výzkum s názvem *Genderové aspekty přechodu žáků/yn mezi vzdělávacími stupni*. Výzkumnými nástroji byly rozhovory a dotazníky určené jak studentům prvních ročníků středních škol, tak učitelům. Je zřejmé, že se tu uplatňují i genderové stereotypy, na základě nichž máme určité představy o vhodnosti či nevhodnosti některých oborů pro dívky či chlapce z hlediska jejich vrozených dispozic. Mezi „ženská“ povolání lze na základě odpovědí studujících zařadit kadeřnictví a vyučování malých dětí, jako „mužská“ povolání lze označit řízení nákladního auta a hornictví. Jako „neutrální“, tzn. vhodné pro ženy i pro muže, vnímala většina respondentů vyučování na VŠ, provádění lékařských operací, zastupování v parlamentu či vedení podniku. Zde je ale nutno zmínit, že u všech povolání většinově označených za neutrální ostatní respondenti v drtivé většině uváděli, že jde o povolání vhodná pro muže. (Smetáčková in Walterová, Greger, 2009)

Rozhodování o dalším vzdělávání, případně i o budoucí profesi, je proces, který se, v případě volby střední školy, odehrává povětšinou v posledním ročníku základního vzdělávání. Petr Hlad'o (2010a) představil na základě výzkumného šetření koncepci dynamiky tohoto rozhodovacího procesu. Jedná se o tzv. *Sedmifázový model průběhu volby další vzdělávací dráhy u žáků*. Každá fáze představuje určitou etapu volby, jsou to: 1. Orientace na volbu další vzdělávací dráhy a definování životních cílů (v této fázi si žáci uvědomují nutnost volby), 2. Zjišťování všeobecných informací, sebepoznávání a sebehodnocení, 3. Rozhodování o typu střední školy a oboru vzdělání (vlastní zájmy,

předpoklady, ...), 4. Vyhledávání konkrétních vzdělávacích institucí (zjišťování škol v regionu), 5. Zjišťování podrobných informací o možných alternativách (zkoumání webových stránek škol, dny otevřených dveří, reference, ...), 6. Redukce alternativ (posuzování podmínek přijetí) a 7. Konečné rozhodnutí (podání přihlášky). První dvě fáze byli iniciovány hlavně rodinou, poté byli aktivnější i samotní žáci, v páté fázi se ke slovu dostali starší kamarádi, při pochybách před konečným rozhodnutím se žáci obraceli na rodiče. Fáze 2-5 se odehrály v prvním pololetí 9. ročníku základní školy. Výzkum probíhal se žáky, hodícími se svými charakteristikami také na uchazeče o studium na gymnáziu.¹⁰⁹

V posledních desetiletích bylo trendem oddalování momentu definitivního rozhodnutí o budoucí profesi. V polistopadovém vývoji došlo v České republice k určitým změnám co se týče emancipace mladých lidí od rodiny. Zatímco na počátku devadesátých let 20. století mládež tíhla k rychlejšímu osamostatnění, nalezení životního partnera a vlastního bydlení, k ekonomické samostatnosti, případně přímo k založení vlastní rodiny, v následujícím století již byl patrný útlum této tendence. Lidé déle setrvávají ve společné domácnosti s rodiči, studují, cestují. Vztahy s rodiči jsou vstřícnější a méně konfliktní, tudíž i společné bydlení s původní rodinou je schůdné delší dobu pro obě strany – pro rodiče i jejich děti. (Smetáčková in Walterová, Greger, 2009) Mnozí mladí lidé si dávají tzv. „studijní pauzy“¹¹⁰, čímž získávají čas pro rozmyšlení se o vlastní budoucnosti, o dalším vzdělávacím a profesním směřování, nebo vyjíždějí na zahraniční studijní pobyty.

109 Ve výzkumném šetření (šlo o případové studie – hloubkové polostrukturované rozhovory doplněné rodinnými anamnézami a standardizovanými psychologickými testy) byli během posledního roku a půl před ukončením povinné školní docházky sledováni žáci se školním prospěchem do 2,0, jejichž rodiče byli zaměstnaní a dosáhli minimálně středoškolského vzdělání, nebo vyššího. (Hlad'o, 2010a)

110 Tzv. „gap year“, viz výše.

Empirická část

V empirické části práce představuje výzkumné šetření, které probíhalo od počátku listopadu do poloviny prosince roku 2018 v Plzeňském kraji a bylo koncipováno jako kvalitativní výzkum, za použití vytvořených nestandardizovaných nástrojů (dotazníků), zaměřený na zjišťování aktuální situace na poli rozhodování se o budoucí vzdělávací dráze a volby profese u studentů gymnázií. Kvůli nízké míře zapojení oslovených škol do výzkumu bylo rozhodnuto, že šetření bude dvoukolové a další kolo se uskuteční na jaře následujícího školního roku, k čemuž ale nakonec nedošlo. Práce popisuje první kolo výzkumu.

11 Cíl výzkumu a výzkumná otázka

Cílem výzkumného šetření bylo zmapovat situaci v oblasti rozhodování o dalším studiu na VŠ a své budoucí profesi u studentů maturitních ročníků gymnázií v Plzeňském kraji, a to formou kvalitativního výzkumu, za použití nestandardizovaných výzkumných nástrojů – dotazníků.

Na základě výše uvedeného hlavního cíle výzkumu byly následně definovány tyto 3 dílčí cíle:

a) Zmapovat faktory, které studenty gymnázií nejvíce ovlivňují při volbě budoucího povolání a zjistit, jestli existují nějaké rozdíly v rozhodování u studentů čtyřletých a víceletých gymnázií.

b) Zjistit, jaký podíl studentů gymnázií je odhodlán pokračovat ve studiu na VŠ.

c) Zjistit, jaký podíl studentů víceletých gymnázií přechází během studia z gymnázia na jinou střední školu.

Abychom mohli provést adekvátní vyhodnocení výzkumu, byla definována hlavní výzkumná otázka a několik dílčích výzkumných otázek.

Základní výzkumná otázka zněla: „Jakou budoucí profesní dráhu nejčastěji volí studenti čtyřletých a víceletých gymnázií?“ Podobně, jako byly u výzkumného cíle stanoveny cíle dílčí, byly i zde definovány tyto dílčí výzkumné otázky:

1. Proč si studenti vybrali jako střední školu právě gymnázium?
2. Jaké faktory ovlivňují výběr jejich budoucího povolání?
3. Na jakou VŠ (fakultu) se studenti gymnázií nejčastěji hlásí?
4. Kolik studentů přechází během studia na gymnázium na jinou střední školu?

12 Předmět a objekt výzkumu

Předmětem výzkumu byla volba povolání u studentů čtyřletých a víceletých gymnázií.

Objektem výzkumu byli studenti všech maturitních ročníků gymnázií v Plzeňském kraji a to jak čtyřletých, tak i víceletých gymnázií, a vedení těchto škol.

13 Výzkumný vzorek a jeho charakteristika

Základní výzkumný soubor tvořili studenti maturitních ročníků na gymnáziích v Plzeňském kraji, a to jak studenti čtyřletého, tak i víceletého studia, a vedení těchto škol.

Již při zadávání dotazníků jsme ale narazili na obtíže týkající se sběru dat, a to hlavně ochoty gymnázií zapojit se do výzkumu, které měly zásadní vliv na velikost vlastního

výzkumného souboru. Na oslovených školách právě v době realizace našeho výzkumu probíhalo období čtvrtletí, psaly se čtvrtletní testy a organizovaly se třídní schůzky, a proto nebylo moc prostoru pro další aktivity, které se přímo netýkaly chodu školy. Bylo rozhodnuto, že tazatelka si nejprve, před osobní návštěvou všech vytipovaných škol napříč Plzeňským krajem¹¹¹, zmapuje situaci na gymnáziích a jejich časové možnosti a dohodne se na osobním setkání a zadání dotazníků v jednotlivých maturitních třídách. Často bylo z počátku nutné omezit se na komunikaci přes telefon a e-maily, což nejspíše také negativně ovlivnilo motivaci gymnázií angažovat se v našem výzkumu. Školy se většinou stavěly negativně již k počátečnímu jednání o možnosti zapojení se do šetření, některé si ponechaly lhůtu na vybrání vhodného termínu, avšak posléze se rozhodly, především z důvodu jejich zaneprázdněnosti, výzkumu neúčastnit.

Z devíti oslovených škol (z celkových patnácti v Plzeňském kraji) se nakonec zapojily jenom dvě, jedna plzeňská (Gymnázium Františka Křižíka – třída oktáva) a jedna z malého města (Gymnázium Blovice – třídy oktáva a 4. ročník), což činí 22,22 % dotázaných škol.

Ačkoliv se jedná v obou případech o všeobecná gymnázia, i přes mnoho podobností mezi nimi existují nepatrné i větší rozdíly, ať už se týkají lokality umístění školy, historie či zařazení volitelných předmětů.

Gymnázium Františka Křižíka patří mezi soukromé školy a vzniklo v roce 1991. Jedná se o společnost s ručením omezeným (Gymnázium Františka Křižíka a základní škola, s.r.o.¹¹²), ředitelka školy je současně uvedena i jako zřizovatel a jednatel společnosti. Dle vlastní prezentace tohoto gymnázia na webu školy byla důvodem jeho vzniku naléhavá společenská potřeba kvalitního mnohostranného vzdělání s důrazem na evropské křesťanské a liberální hodnoty. Na svých internetových stránkách se toto gymnázium představuje takto: „Idea této školy je založena na respektu k síle vědění a toleranci k názorům druhých. Posílením individuality žáků vychováváme osobnosti, které si uvědomují sílu vlastního názoru, jsou tvořiví a schopni prosadit se i v netypických

111 Gymnázia se kromě Blovic a Plzně, které se do výzkumu zapojily, nacházejí také v těchto městech Plzeňského kraje: Plasy, Tachov, Domažlice, Staňkov, Rokycany, Sušice, Klatovy, Stříbro.

112 <https://www.krizik.eu/> .

životních situacích. ... Vzhledem k tomu, že standardní úroveň gymnaziálních předmětů je posílena v posledních dvou ročnících dalšími volitelnými semináři, měl by absolvent GFK převyšovat normu běžných gymnaziálních znalostí státních škol.“ (dostupné online z: <https://www.krizik.eu/gymnazium/charakteristika-skoly/>)

Na Gymnáziu Františka Křížíka zatím (v době realizace výzkumu i v následujícím školním roce) bylo možné studovat pouze osmiletý obor.¹¹³ Gymnázium je spojeno i se základní školou, se kterou sdílí stejnou budovu. Jednotlivé ročníky osmiletého oboru gymnázia jsou rozděleny do dvou paralelních tříd (např. prima A, prima B atd.¹¹⁴). Jde o školu s rozšířenou výukou cizích jazyků. Hlavním cizím jazykem je zde angličtina.¹¹⁵ Od tercie, tedy od třetího ročníku, si studenti volí další cizí jazyk – na výběr mají z francouzštiny, němčiny a španělštiny. Ve formě nepovinných předmětů či kroužků si mohou studenti ve vyšších ročnících vybrat třetí jazyk (opět z nabídky španělštiny, francouzštiny a němčiny), volitelným předmětem pro třídy sextu až oktávu, tedy od šestého ročníku, je jazyk latinský. Škola připravuje studenty ke složení mezinárodně uznávaných jazykových zkoušek¹¹⁶. Dalším specifikem tohoto gymnázia je způsob hodnocení studijních výsledků žáků. To je zde prováděno ve formě procent, na vysvědčení je navíc uvedeno i pořadí ve skupině podle úspěšnosti a slovní hodnocení od vyučujících. Používá se tu informační systém „ŠkolaOnline“ - ten poskytuje informace o výsledcích a absenci žáků prostřednictvím internetu. Typická je implementace „blended learningu¹¹⁷“. Dále škola nabízí řadu volitelných seminářů (např. historický seminář, literární seminář,

113 Ovšem ve školním roce 2020/2021 bude otevřena i jedna třída prvního ročníku čtyřletého gymnázia. (www.krizik.eu)

114 Počet žáků ve třídě se pohybuje od 20 do 26 (školní rok 2019/20). (www.krizik.eu)

115 Na svém webu gymnázia je uvedena vstupní znalost anglického jazyka na úrovni A2+, cílová úroveň je B2.

116 Na svém webu studentům doporučuje i časový harmonogram, kde uvádí, v kterém ročníku je nejvhodnější jednotlivé jazykové zkoušky absolvovat.

117 Kombinace e-learningu a klasické prezenční výuky (vhodné pro distanční formu studia), například MS Teams a ZOOM – konkrétně toto se využívá na Gymnáziu Františka Křížíka.

praktické právo, seminář ze španělštiny aj.), jejichž absolvování může studentům pomoci při přijímacích zkouškách na univerzitu, nebo dokonce je motivovat k volbě konkrétního vysokoškolského oboru. Zájemci o studium na Gymnáziu Františka Křížíka se mohou účastnit přípravných kurzů k přijímací zkoušce realizovaných na této škole¹¹⁸. (informace dostupné online z: www.krizik.eu)

Oproti tomu je Gymnázium Blovice institucí státní, s dlouholetou tradicí. Založeno bylo již v roce 1962 a jedná se o jediné gymnázium v okrese Plzeň-jih. V Blovicích lze studovat obor osmiletý i čtyřletý. Je zde celkem 12 tříd – pro každý ročník obou oborů jedna, škola disponuje celkovou kapacitou 360 míst. Výuka se řídí školním vzdělávacím programem "Společně branou poznání". Partnerskou školou je německé Gymnázium Pössneck. A proč si ke studiu vybrat právě Gymnázium Blovice? Škola na svých webových stránkách uvádí hned deset dobrých důvodů: kromě výborné dostupnosti je to ještě dlouholetá tradice, vysoká úspěšnost při přijetí na vysoké školy, nadstandardní vybavení školy, nadstandardní využívání evropských peněz, pestrá činnost nad rámec vyučování a podpora nadaných žáků, nízký výskyt sociálně-patologických jevů, zázemí pro žáky, důraz na výuku cizích jazyků¹¹⁹, biologie a informatiky, lidský přístup. Na webu jsou k dispozici výukové materiály, gymnázium rovněž pořádá přípravné kurzy pro zájemce o přijetí ke studiu. Dvakrát do roka se koná den otevřených dveří a pravidelně jsou také organizována setkání absolventů školy, což bývá poměrně velkou událostí, neboť se zde vystřídalo již několik generací studentů. (informace dostupné z: www.gblovice.cz)

I když jedno z gymnázií, která se výzkumu účastnila, sídlí ve velkoměstě Plzni a druhé ve čtyřtisícových Blovicích, dalo by se říci, že šance pro přípravu na vysokou školu, včetně

118 Ve školním roce 2019/20 měly probíhat od 12.12. do 1.4. vždy ve středu od 15:00 do 16:30 a byly určeny pro žáky pátých a devátých tříd základních škol. (<https://www.krizik.eu/prijimaci-rizeni/pripravne-kurzy/>)

119 Studenti se mohou učit anglicky, španělsky, německy, francouzsky, latinsky – nabídka cizích jazyků je tedy stejná jako na Gymnáziu Františka Křížíka v Plzni. Ovšem zde je třeba zmínit, že dle vyplněného dotazníku vedením školy byl v době realizace našeho výzkumu v nabídce ruský jazyk namísto španělského.

navštěvování různých výstav, muzeí, veletrhů, doplňkových kurzů či přípravných kurzů na univerzitách, jsou pro gymnazisty z obou škol srovnatelné. Z Blovic je to do centra Plzně zhruba 20 minut vlakem (či autobusem), případně lze plynule navázat na spoj do Prahy, Ostravy. V opačném směru se lze přímým spojem dostat do Českých Budějovic a dále do Brna¹²⁰. Lze tedy uvést, že, z pohledu dosažitelnosti, jsou možnosti výběru vysoké školy na obou gymnáziích v podstatě stejné. Také materiální vybavení učeben se dle dostupných informací jeví srovnatelné, na obou školách je na velmi vysoké úrovni. I když je na plzeňském gymnáziu rozšířená výuka cizích jazyků, na blovickém gymnáziu je nabídka jazyků stejná, byť v Plzni je podpořena větší hodinovou dotací. Pro studenty v Blovicích ovšem, jak můžeme vyvodit z výše popsané dobré dojezdnosti do Plzně, nemusí být problém navštěvovat jazykové kurzy v krajském městě.

Co se týče dotazníkového šetření, jako termín odevzdání vyplněných dotazníků byl dohodnut 26. listopad, ale ke skutečnému předání většiny z nich došlo až o dva týdny později.

Na základě vyplněných a odevzdaných dotazníků jsme vytvořili vlastní výzkumný soubor „A“ o velikosti 66 respondentů (48 studentů oktáv víceletého gymnázia, z toho 24 dívek a 24 chlapců, a 18 studentů 4. ročníku čtyřletého studia, z toho 7 dívek a 11 chlapců).¹²¹ Studenti pocházeli ze třech tříd, a to z oktávy a 4. ročníku blovického gymnázia a oktávy plzeňského gymnázia. Všichni respondenti byli v době provádění našeho výzkumu ve věku 18 až 20 let, byli tedy již plnoletí, tudíž k vyplňování dotazníku nebylo zapotřebí souhlasu jejich rodičů. Dle informací od vedení škol dotazníky vyplnili všichni oslovení studenti, přítomní v době zadávání dotazníků ve škole (tedy 80,49 % z celkového počtu studujících v oslovených třídách – viz níže, v kapitole *Diskuse výsledků*).

120 Dobrou dostupnost uvádí i samotné blovické gymnázium na svých internetových stránkách – <https://www.gblovice.cz/>.

121 Viz. Tabulka č. 2.

Tabulka č. 2: Základní výzkumný vzorek.

	dívky	chlapci	celkem
Oktáva GB	12	16	28
Oktáva GFK	12	8	20
4. ročník	7	11	18
Celkem	31	35	66

V tabulce č. 2 vidíme, kolik studentů z víceletého a kolik ze čtyřletého oboru gymnázia bylo respondenty našeho dotazníkového šetření. Údaje znázorňují počty studentů dle tříd (GB označuje Gymnázium Blovice, GFK označuje Gymnázium Františka Křížáka) a pohlaví. Zdroj: vlastní.

S vyplňováním dotazníků neměli studenti žádné velké problémy, lze tedy říci, že otázky se podařilo jasně formulovat, u každé bylo uvedeno, jakým způsobem by měla být řešena odpověď.

K dispozici jsme měli ještě dva vyplněné dotazníky „B“, které vyplnila vedení obou gymnázií zapojených do výzkumu. Zodpovězení otázek z dotazníku „B“ nedělalo školám žádné problémy, přesně podle našich předpokladů. Otázky se týkaly úspěchů studentů u maturity, přechodů na jinou střední školu a také problémů týkajících se chodu škol.

14 Metodologie výzkumu

Pro realizaci výzkumu byla zvolena kvantitativní strategie. Pro sběr dat byly vytvořeny dva typy nestandardizovaných dotazníků. Dotazník „A“, o celkem 11 otázkách, z nichž některé byly otevřené, jiné uzavřené, některé byly formulovány jako škálové, další byly koncipovány tak, aby respondent mohl uvést více možností odpovědí (vždy to bylo u konkrétní otázky vysvětleno), byl určen studentům maturitních ročníků gymnázií v Plzeňském kraji. Dotazník „B“ byl adresován vedení školy a čítal celkem 8 otázek – převážně otevřených a se statistickým charakterem (např. týkající se vyplnění počtu žáků přecházejících na jinou střední školu v jednotlivých školních rocích).

Získaná data z dotazníků byla nejprve zanesena do tabulek v programu Excel a následně analyzována, zároveň byly výsledky porovnávány s některými již dříve uskutečněnými výzkumy.

15 Výsledky výzkumu

Na otázku, proč si vybrali jako střední školu právě gymnázium, studenti víceletého i čtyřletého studia nejčastěji odpovídali, že v tom spatřovali právě možnost lepší přípravy pro studium na VŠ¹²². Dalšími velmi častými důvody byla vysoká kvalita výuky a vliv rodiny. Naopak téměř nikdo si gymnázium nevybral kvůli vysoké prestiži (jako důvod výběru gymnázia to uvedli jen 4 studenti z celkového počtu 66). Studenti mohli zaškrtnout více důvodů a případně doplnit i jinou vlastní pohnutku. Několik studentů uvádělo i další důvody, jako např. vzdálenost školy od bydliště s ohledem na dobrou dojezdnost, možnost získání všeobecného vzdělání atd. Dle analýzy odpovědí můžeme říci, že vliv rodiny nebyl tak silný u studentů čtyřletého gymnázia, ti naopak výrazně větší váhu dávali, na rozdíl od studentů osmiletého gymnázia, možnosti lepší přípravy pro studium na VŠ.¹²³ Větší vliv rodiny u studentů osmiletých gymnázií lze vysvětlit i vývojovou fází, ve které se tito

122 Výsledky výzkumu realizovaného v letech 2004 a 2005 Sociologickým ústavem Akademie věd ČR mezi studenty prvních ročníků středních škol (včetně gymnázií) ukázali, že vzdělanostní aspirace všech žáků jsou poměrně vysoké – asi dvě třetiny žáků mělo ambici vystudovat vysokou školu, zhruba třetina z nich počítala alespoň s maturitou, jen asi 5% by se spokojilo s vyučením. V tomto výzkumu studenti jako nejčastější důvod výběru střední školy uváděli zájem o daný obor – ovšem z většiny se nejednalo o všeobecné vzdělávání, tudíž určitý zájem o vybraný obor se předpokládá. Dále kladli důraz na kvalitu školy (to koresponduje s výsledky našeho výzkumu) a možnosti profesního uplatnění po jejím absolvování, zhruba 50% se rozhodlo pro takovou školu, po které je velká šance dostat se na vysokou školu. (Smetáčková, I. Okolnosti přechodu žáků/yně ze základní na střední školu s důrazem na genderovou perspektivu. In Walterová, Greger a kol., 2009)

123 Viz. Tabulka č. 3.

respondenti v době rozhodování se o nástupu na tento typ školy nacházeli – bylo jim v té době zhruba 11 let, byli tedy ve věku, kdy ještě člověk není úplně zralý na samostatné děláni zásadních životních kroků a vliv rodičů je velmi silný, na rozdíl od studentů čtyřletého gymnázia, kteří tuto volbu vykonali až o několik let později.

Tabulka č. 3: Proč si studenti vybrali jako střední školu právě gymnázium?

Varianta odpovědi	Škola / Třída									všichni celkem	
	GFK			GB - Oktáva			GB - 4.A				
	M	Ž	celkem	M	Ž	celkem	M	Ž	celkem		
a) vysoká kvalita výuky	1	4	5	3	5	8	2	2	4	17	25,76 %
b) možnost lepší přípravy pro studium na VŠ	6	5	11	9	6	15	3	9	12	38	57,58 %
c) vysoká prestiž školy	1	0	1	0	2	2	0	1	1	4	6,06 %
d) vliv rodiny	6	5	11	5	7	12	0	2	2	25	37,88 %
e) jiný důvod	4	1	5	3	5	8	3	3	6	19	28,79 %

V tabulce č. 3 vidíme, jaký důvod studenti uvedli ohledně výběru SŠ. Bylo možné zakroužkovat více variant odpovědí. Odpovědi jsou rozděleny dle tříd (GB označuje Gymnázium Blovice, GFK označuje Gymnázium Františka Křížáka) a pohlaví (M/Ž). Zdroj: vlastní.

Zajímalo nás také, co vedlo studenty víceletého oboru k podání přihlášky právě na víceleté gymnázium, tedy k odchodu ze základní školy a nástupu do primy.¹²⁴ Tuto otázku jsme pochopitelně položili jen studentům v oktávách. Nejčastějším důvodem výběru víceletého gymnázia jako formy středoškolského vzdělání byla vyšší kvalita výuky než na základní škole, dále pak vliv rodiny¹²⁵ a možnost lepší přípravy pro studium na univerzitě, což vlastně korespondovalo s důvody týkajícími se výběru gymnázia jako střední školy

¹²⁴ Absolventi víceletých gymnázií jsou celkově z absolventů středních škol v ČR nejvíce spokojeni s volbou své střední školy, své rozhodnutí by změnilo jen 6 % z nich. (Trhlíková, J., Vojtěch, J., Úlovcová, H., 2008)

vůbec – viz. výše. Několik oktávánů uvádělo i to, že chtěli změnit třídní kolektiv, neboť na jejich ZŠ nepanovaly zrovna přátelské vztahy.¹²⁶

Při podávání přihlášky na střední školu oslovili někteří studenti vícero škol. 33 dotázaných oktávánů uvedlo, že se nehlásili na žádnou jinou střední školu, 13 z nich se hlásilo ještě na další gymnázia (jelikož šli na gymnázium již z páté třídy základní školy, moc jiných alternativ se jim nenabízelo), jedna studentka oktávy uvažovala o přestupu a na konci kvarty si podala přihlášku na SPŠE Plzeň (Střední průmyslová škola elektrotechnická Plzeň). Přijata ale nebyla a zůstala na osmiletém gymnáziu.

Další střední školy měli v hledáčku především studenti čtyřletého oboru. Nejvíce z nich si na konci základní školy podalo přihlášku i na jiné gymnázium (to se týkalo osmi studentů – šesti dívek a dvou chlapců), jedna studentka se nikam jinam nehlásila. Tři studenti podali přihlášku na SPŠS (Střední průmyslovou školu strojní), další dva na SPŠE, dva na obchodní školu, jeden na ekonomickou a jeden na Střední školu zemědělskou a potravinářskou v Klatovech – všichni studenti čtyřletého gymnázia, kteří podávali přihlášky na střední školu i jinam, než na gymnázium, byli mužského pohlaví. Dívky se hlásili jen na gymnázia. Zde je zřetelný větší zájem chlapců o technické obory, než je tomu u dívek.

125 Rodiče se při úvahách o budoucím povolání svých dětí soustředí na posuzování úspěšnosti dětí v souvislosti s možným úspěchem při přijetí na střední školu, zvažování typu školy, hodnocení komunikace mezi školou a rodiči aj. Dospívající děti nejčastěji přemýšlejí nad vlastními zájmy a pocity, vlastními profesními cíli, v úvahu berou i oblíbenost školních předmětů či úspěšnost v nich, zároveň hledají kompromis s rodiči a obávají se neúspěchu při přijímacím řízení. (Hlad'o, P. in Walterová, Greger a kol., 2009) Podle Gregera a Holubové (2010) 33,4 % rodičů uvádí jako nejdůležitější důvod výběru gymnázia pro své dítě vyšší pravděpodobnost úspěchu při přijetí na VŠ, 64,3 % to vidí jako důvod relevantní; 25,8 % rodičů uvádějí jako nejdůležitější přání dítěte, 42,2 % to vidí jako důvod relevantní. Hlad'o (2010b) uvádí, že z rodiny jsou pro žáky jako zdroj rad a pomoci nejvýznamnější matky.

126 Zde by bylo zajímavé zkoumat naopak u žáků ZŠ, kolik z nich uvažovalo o víceletém gymnáziu, ale právě například z důvodu obav z odchodu ze známého prostředí školy a opuštění oblíbeného třídního kolektivu nebo učitele do „neznáma“ zůstalo raději na ZŠ.

Na otázku, zda se budou hlásit na vysokou školu, odpověděli všichni dotázaní studenti jednoznačně: „Ano.“¹²⁷ Pouze čtyři studentky oktávy plzeňského víceletého gymnázia uvedly, že by si chtěly dát po maturitě rok studijní pauzu, chtěly by cestovat a lépe si promyslet, kam chtějí dalším studiem směřovat, ovšem v dalším akademickém roce se na vysokou školu určitě hlásit budou. Můžeme tedy říci, že ve studiu na VŠ hodlá pokračovat celých 100% studentů a studentek, bez ohledu na to, zda studují na víceletém nebo čtyřletém oboru gymnázia.¹²⁸ Pro jednoznačnost odpovědi není třeba tyto skutečnosti znázorňovat v tabulce.

Na jakou VŠ (fakultu) se studenti gymnázií nejčastěji hlásí? V odpovědích studentů na otevřenou otázku se objevila celá řada možností.¹²⁹ Někteří respondenti napsali jen název vysoké školy, většina pouze fakultu bez udání konkrétní univerzity, někdo vypisoval možností více. Co se týče typu fakulty, studenti nejčastěji udávali pedagogickou (13x), následovala lékařská (10x), pak ekonomická (8x), fakulta aplikovaných věd (6x), právnická (4x), elektrotechnická (3x), filosofická (2x), po jedné odpovědi dostaly fakulty přírodovědecká, sociálních věd, jaderná a fyzikálně inženýrská, farmaceutická, JAMU¹³⁰

127 To potvrzuje i studie z roku 2018 pánů Vojtěcha a Kleňhy: „K vysokoškolskému studiu se hlásí bezprostředně po ukončení střední školy prakticky všichni gymnazisté, 3 % z nich se navíc hlásí i ke studiu na vyšší odborné škole. Ke studiu je přijato 92 % absolventů gymnázií, z toho 90 % na vysokou školu a 3 % na vyšší odbornou školu. Pouze 8 % absolventů gymnázií není přijato ke studiu na českých vysokých a vyšších odborných školách. To však neznamená, že všichni z nich odcházejí na trh práce. Někteří odcházejí studovat do zahraničí (v současné době však nemáme k dispozici údaje, o kolik absolventů se jedná).“ (Vojtěch, J., Kleňha, D., 2018, s. 10)

128 Ke studiu na vysoké škole bývá dnes přijato mnohem více studentů než v dobách minulých, v roce 2000 se to v České republice týkalo 25% populačního ročníku (18 až 19-letých), v roce 2006 to bylo již 50%, v roce 2010 61%. (Bárta, O., 2013)

129 Absolventi gymnázií podávají průměrně 3,2 přihlášky ke studiu na vysoké škole, nejčastěji podávají přihlášky dvě (24 %). (Vojtěch, J., Kleňha, D., 2018)

130 *Janáčkova akademie múzických umění v Brně.*

a DAMU¹³¹. Sedm respondentů se bude hlásit na VŠCHT¹³², dva na ČVUT¹³³. Tři studenti spojují svoji budoucnost se zahraničím - dva by chtěli studovat ve Velké Británii (jedna studentka uvedla, že si podá přihlášky hned na 5 škol ve Velké Británii, obor psychologie¹³⁴), jeden ve Vídni. Čtyři dotázaní odpověděli, že zatím nevědí – jde o studentky, které uvedly, že se na VŠ budou hlásit až v dalším roce.

Více než polovina všech respondentů z řad studentů v našem výzkumu uvedla, že se zatím nijak cíleně nepřipravuje na zvládnutí přijímacích zkoušek na vysokou školu (36 ze 66, tj. 54,54 %). Ti, co se už v prvním pololetí maturitního ročníku na úspěšný vstup do terciárního studia nějak zaměřili, většinou uváděli, že si zkoušejí různé online kurzy a přijímací testy na vytipované obory z minulých let. Většina studentů čtvrtého ročníku se už připravovat začala (11 z 18, tj. 61,11 %), zatímco většina studentů oktávy ještě nezačala (28 ze 48, tj. 58,33 %). Svědomitější se zdají být dívky, neboť 64,51 % z nich (20 z 31) již s nějakou formou přípravy začalo, zatímco většina chlapců ještě ne (20 z 35, tj. 71,43 %). Nejmarkantnější rozdíl mezi pohlavími byl v této věci na čtyřletém gymnáziu, kde 100 % dívek na otázku č. 10¹³⁵ odpovědělo „Ano“, zatímco chlapců pouhých 27,27 %. Na víceletém oboru odpovědělo kladně 54,16 % dívek a jen 29,17 % chlapců¹³⁶.

131 *Divadelní fakulta Akademie múzických umění v Praze.*

132 *Vysoká škola chemicko-technologická v Praze.*

133 *České vysoké učení technické v Praze.*

134 Tatáž studentka jako jediná zodpověděla i otázku č. 11: „Jestliže se nebudete hlásit na VŠ, jak budete dále postupovat ve své vzdělávací či profesní dráze?“ - odpověděla, že nastoupí do zaměstnání a zároveň bude studovat jazyky. Ostatní studenti na tuto otázku neodpovídali, neboť všichni se budou hlásit na vysokou školu, tudíž ani nebylo nutné tuto otázku zodpovídat.

135 Otázka č. 10 z dotazníku „A“: „Připravujete se cíleně na zvládnutí přijímacích zkoušek na VŠ?“

136 Viz. Tabulka č. 4.

Tabulka č. 4: Připravujete se cíleně na zvládnutí přijímacích zkoušek na VŠ?

Varianta odpovědi	Škola / Třída									všichni celkem	
	GB – 4.A			GB - Oktáva			GFK				
	M	Ž	celkem	M	Ž	celkem	M	Ž	celkem		
a) Ano	7	3	10	8	3	11	5	4	9	30	45,45 %
e) Ne	0	8	8	4	13	17	7	4	11	36	54,55 %

V tabulce č. 4 vidíme, jestli se studenti již připravují (v prvním pololetí posledního ročníku) nebo nepřipravují na přijímací zkoušky na vysokou školu, odpovědi jsou znázorněny podle tříd (GB označuje Gymnázium Blovice, GFK označuje Gymnázium Františka Křížika) a pohlaví (M/Ž). Zdroj: vlastní.

Ve škálové otázce „Co je pro vás při volbě budoucího povolání rozhodující?“ dostali respondenti na výběr šest možností odpovědí, které měli seřadit podle důležitosti, přičemž měli jednotlivé možnosti označit známkou 1-6, kdy jednička odpovídala nejsilnějšímu důvodu a šestka naopak důvodu nejslabšímu. Jak je vidět v tabulce č. 5, studenti maturitního ročníku víceletého i čtyřletého gymnázia vnímají jako nejsilnější motivaci při volbě povolání své osobní zájmy a záliby¹³⁷, silnou motivací je i prestiž povolání a finanční ohodnocení. Naopak vliv některého z pedagogů hodnotili studenti velmi slabě¹³⁸, taktéž vliv rodiny.¹³⁹

137 K podobným výsledkům došlo i šetření probíhající na jaře roku 2011, kterého se účastnili žáci 9. ročníků ZŠ a 3. a 4. ročníků SŠ (bohužel sem nebyly zařazeny obory gymnázií). Žáci největší důležitost přikládají tomu, aby člověk dělal práci, která ho baví a domnívají se, že výběr povolání je především jejich vlastní volba, byť si o tom povídají i doma s rodiči. Více než polovina žáků SŠ udává, že je to zcela jejich věc. (Šťastnová, P., Drahoňovská, P., 2012)

138 Marginální vliv učitelů i kariérových poradců je alarmující i v otázkách výběru střední školy, přičemž trochu významnější roli hrají u ještě nerozhodnutých žáků. (Hlad'o, 2010b)

139 Vliv rodiny vnímali respondenti daleko silněji v otázce týkající se výběru střední školy.

Tabulka č. 5: Co je při volbě budoucího povolání pro studenty rozhodující?

Varianta odpovědi	Studenti Oktáv 8-letých gymnázií						Studenti 4. ročníku 4-letého gymnázia					
	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6
a) mé osobní zájmy, záliby	37	5	2	2	1	0	13	2	2	0	0	0
b) prestiž povolání	1	10	13	16	6	1	0	5	9	1	4	0
c) výše možného výdělku	6	21	15	3	1	0	5	7	4	1	0	0
d) vliv rodiny	1	2	7	9	25	5	0	2	1	8	5	1
e) vliv některého z mých učitelů	1	1	1	0	5	39	0	1	0	0	4	14
f) situace na trhu práce	2	9	10	18	10	3	0	1	2	8	5	3
Celkem	48	48	48	48	48	48	18	18	18	18	18	18

V tabulce č. 5 jsou zaznamenány četnosti odpovědí (rozdělené dle oborů gymnázia) na škálovou otázku, která se týkala motivace výběru budoucí profese, na výběr bylo 6 důvodů. Studenti jednotlivé možnosti označili známkou 1-6 (nejsilnější důvod – nejslabší důvod, síla důvodů je znázorněna v prvním řádku tabulky). Zdroj: vlastní.

Většina studentů je už pevně rozhodnuta, jakému povolání by se v budoucnu chtěla věnovat. Na otázku, zda jsou již pevně rozhodnuti, jich téměř 70 % odpovědělo „Spíše ano“ (21,21 %) či „Ano“ (48,48 %). Celkem se odpovědi „Spíše ano“ a „Ano“ dohromady týkaly celkem 70,83 % studentů oktáv a 66,66 % studentů 4. ročníku. Osm studentů ze všech dotázaných nevědělo (12,12 %) a dvanáct bylo nerozhodnutých či spíše nerozhodnutých (12,12 %). Zde tedy vidíme, že skoro tři čtvrtiny dotázaných gymnazistů už jasnou představu o své profesi mají, přičemž nepatrně rozhodnutější jsou studenti víceletého gymnázia.¹⁴⁰

140 Viz. Tabulka č. 6.

Tabulka č. 6: Už jste pevně rozhodnut/a, jakému povolání se chcete v budoucnu věnovat?

Varianta odpovědi	Škola / Třída									všichni celkem	
	GFK			GB - Oktáva			GB - 4.A				
	M	Ž	celkem	M	Ž	celkem	M	Ž	celkem		
a) Ano	4	3	7	3	2	5	1	1	2	14	21,21 %
b) Spíše ano	1	8	9	8	5	13	7	2	9	32	48,48 %
c) Nevím	1	0	1	3	0	3	2	2	4	8	12,12 %
d) Spíše ne	2	1	3	1	3	4	1	1	2	9	13,63 %
e) Ne	0	0	0	1	2	3	0	0	0	3	4,54 %

V tabulce č. 6 vidíme, kolik studentů má již jasnou představu o svém budoucím povolání. Odpovědi jsou rozděleny dle tříd (GB označuje Gymnázium Blovice, GFK označuje Gymnázium Františka Křižíka) a pohlaví (M/Ž). Dle odpovědí je většina studentů je již v otázce výběru povolání rozhodnutých. Zdroj: vlastní.

Protože na obou gymnáziích působí kariérní poradci, zajímalo nás i to, zda a v jaké míře studenti jejich služby využívají. V tabulce č. 7 jsou zachyceny jejich odpovědi na otázku, zda ohledně konzultace výběru další vzdělávací dráhy či profese tyto poradce (nebo jiné kariérní poradce) kontaktovali. Většina respondentů svoji situaci s kariérovým poradcem nekonzultovala. 43 z celkového počtu 66 studentů (tedy 65,15 %), uvedlo, že již mají vlastní představu o budoucnosti jasnou, přičemž tomu tak bylo u 31 studentů ze 48 v oktávách (64,59 %) a u 12 z 18 studentů 4. ročníku (66,66 %). Dalších 15 z nich (tedy 22,72 %) to zatím neudělalo, ale mají to v plánu (týkalo se to 11 ze 48 oktávánů, tedy 22,91 %, a 4 z 18 studentů 4. ročníku, tedy 22,22 %). Pouze 8 respondentů svoji situaci s kariérovým poradcem konzultovalo, tedy 12,12 % (učinilo to 6 studentů víceletého gymnázia, což odpovídá 12,5 % a 2 studenti čtyřletého oboru, tudíž 11,11 %).

Tabulka č. 7: Konzultace s kariérním poradcem.

Varianta odpovědi	Škola / Třída									všichni celkem	
	GFK			GB - Oktáva			GB - 4.A				
	M	Ž	celkem	M	Ž	celkem	M	Ž	celkem		
a) Ano	0	2	2	2	2	4	1	1	2	8	12,12 %
b) Zatím ne, ale plánuji to	2	2	4	4	3	7	1	3	4	15	22,72 %
c) Ne, mám jasno	6	8	14	10	7	17	9	3	12	43	65,15 %

Tabulka č. 7 obsahuje odpovědi na otázku č. 4 v dotazníku „A“: *Konzultoval/a jste výběr své další vzdělávací dráhy a profese s kariérním poradcem (na vaší škole či s jiným)?* Odpovědi jsou rozděleny dle tříd a pohlaví studentů. Zdroj: vlastní.

Určitý počet studentů z víceletého gymnázia přechází na jinou střední školu. Obvykle se tak děje v období po ukončení základního vzdělávání, v případě osmiletých gymnázií je to tedy po ukončení ročníku kvarty¹⁴¹, přičemž následující školní rok tito studenti zahajují už na jiné škole.

K dispozici jsme měli statistiku z posledních 5 let obou gymnázií zapojených do výzkumu¹⁴², tedy lze mluvit celkem o deseti třídách – oktávách.¹⁴³ Ve školním roce 2014/2015¹⁴⁴ ubylo celkem (z obou zkoumaných gymnázií dohromady) 18,18 % studentů, o rok později 18,75 %, ve školním roce 2016/2017 to bylo 12,9 %, poté 13,16 % a v roce 2018/2019 to bylo jen 7,69 % (ve výsledku tohoto ročníku se promítla skutečnost, že z Gymnázia Františka Křížika neodešel student žádný). V průměru za posledních pět let (v období 2014/2015 – 2018/2019) opouštělo ročně osmileté studium na námi zkoumaných školách v průměru 14,14 % studentů, kteří se rozhodli pro studium na jiné střední škole.

141 V časech sedmiletých gymnázií, kdy byla základní škola osmiletá, studenti, v případě, že se rozhodli změnit svoji vzdělávací dráhu přechodem na jinou střední školu, opouštěli gymnázia už po ukončeném ročníku tercie.

142 Poskytnuto školami v rámci dotazníku „B“.

143 Viz. Tabulka č. 8.

144 Školní roky označují období, kdy již „odpadlí“ žáci nastoupili ke studiu na nové střední škole.

Tabulka č. 8: Přejchod z kvarty víceletého gymnázia na jinou SŠ.

	Kvarta 1			Kvarta 2			Celkem		
	odešlo	z počtu	v %	odešlo	z počtu	v %	odešlo	z počtu	v %
2018/19	6	30	20	0	48	0	6	78	7,69
2017/18	4	32	12,5	6	44	13,63	10	76	13,16
2016/17	3	32	9,38	5	30	16,67	8	62	12,9
2015/16	6	32	18,75	6	32	18,75	12	64	18,75
2014/15	5	34	14,7	7	32	21,87	12	66	18,18
Průměrně	4,8	32	15,06	4,8	37,2	14,18	9,6	69,2	14,14

V tabulce č. 8 je zaznamenáno, kolik studentů (z kolika v ročníku) odešlo z kvarty 8-letého gymnázia na jinou SŠ. Kvarta 1 označuje studenty gymnázia Blovice, Kvarta 2 gymnázia plzeňského. Školní rok označuje rok, ve kterém žáci již nastoupili ke studiu na jiné SŠ, poslední řádka zaznamenává průměrné hodnoty počtů žáků v ročníku a počtů těch, kteří školu opustili. Zdroj: vlastní.

Při zkoumání úspěšnosti, resp. neúspěšnosti, u maturitní zkoušky nás zajímaly údaje o neúspěšných pokusech u maturity za posledních 5 let. Z vyplněných dotazníků „B“ vyplývá, že na Gymnáziu Františka Křížika ve školním roce 2016/2017 neuspěli dva studenti oktávy (z počtu 29 studentů), ve školním roce 2013/2014 neuspěla jedna studentka ze čtyřletého oboru (z počtu 11 studentů ve třídě a z celkového počtu 34 studentů včetně oktávánů), maturita jí nevyšla ani napodruhé a nakonec u zkoušky neuspěla vůbec. Na Blovickém gymnáziu neuspěli v roce 2013/2014 dva studenti (jeden ze 4.A, jeden z oktávy), v roce 2014/2015 neuspěli dva studenti čtvrtého ročníku (čtyřletého studia), v roce 2015/2016 byl neúspěšný jeden student oktávy, v roce 2016/2017 maturitu neudělali opět dva studenti čtvrtého ročníku, v roce 2017/2018 neuspělo hned 5 maturantů (3 ze čtyřletého a dva z osmiletého oboru), jeden student ve školním roce 2017/2018 neudělal maturitu vůbec. Dle těchto výsledků můžeme říci, že u maturity při prvním termínu častěji neuspěli studenti blovického gymnázia, přičemž úspěšnější byli maturanti studující víceletý obor. Nicméně pouze dva maturanti z každé školy, zapojené v dotazníkovém šetření, v posledních pěti letech nezvládli maturitu vůbec (nemáme informace o tom, zda nakonec neuspěli na jiné škole).

Volitelné předměty si žáci v Blovicích vybírají ve třetím ročníku čtyřletého oboru a v osmém ročníku oboru osmiletého. Na plzeňské škole si studenti v sextě zvolí buď

matematické cvičení nebo latinu, v septimě a oktávě pak další volitelné semináře (informace od gymnázií získané z dotazníků „B“).

Na otázku „S jakými problémy se při chodu vašeho gymnázia nejčastěji potýkáte?“ odpovědělo blovické gymnázium ve stručnosti, že největší zátěží je rostoucí administrativa. Na plzeňské škole vidí jako největší problém běžné provozní záležitosti, dále potíže s doplňováním pedagogického sboru (chybí některé aprobace – např. cizí jazyky, matematika, fyzika) a také nárůst počtu studentů s handicapem (blíže nevysvětleno).

16 Diskuse výsledků

16.1 Sběr dat a návratnost dotazníků

Dle údajů získaných vyhodnocením vyplněných a odevzdaných dotazníků lze usuzovat, že jednotlivé položky se podařilo formulovat srozumitelně a jejich zodpovězení tudíž nedělalo respondentům žádné vážné obtíže. Vyplnilo a odevzdalo je 66 studentů, zatímco třídy, které se do šetření zapojily, navštěvuje celkem 82 studentů, tudíž návratnost dotazníků „A“ byla 80,49 %. Návratnost dotazníků „B“ byla 100 %. V souvislosti s časovou dotací a načasováním výzkumu můžeme po zkušenostech se sběrem dat říci, že dotazníkovému šetření našeho zaměření a zpracování sebraných dat je napříště vhodné věnovat delší dobu, čímž by se dalo dosáhnout většího výzkumného souboru¹⁴⁵ i podrobnějšího zpracování výsledků. K návratnosti nemalého počtu dotazníků, vzhledem k zaneprázdněnosti škol, došlo po plánovaném termínu odevzdání.

Výzkum by bylo vhodnější provádět v době, kdy je na školách trochu volněji a nemusí se řešit mnoho akcí spjatých se samotným chodem školy a organizací studia. Takovým

¹⁴⁵ To bylo zamýšleno realizací další etapy výzkumu.

vhodným obdobím se jeví konec zimy či začátek jara, konkrétně měsíce únor a březen¹⁴⁶. V těchto měsících by se dalo s větší jistotou zmapovat, kolik si studenti podali přihlášek na VŠ (bylo-li by to už po termínu podávání přihlášek na VŠ), na jaké fakulty, případně by později bylo možné ty samé studenty zkontaktovat a zjistit, jak úspěšní při přijímacím řízení byli a kterou školu si nakonec opravdu vybrali. Také vedení škol by nebylo tolik ve stresu a nejspíš by se k celé věci stavělo ochotněji.

Další možností by bylo nechat studenty dotazníky vyplnit online, případně jim také výzkum, za využití moderních technologií, na dálku představit a zadat.

V budoucnu by bylo vhodné provést ještě kvalitativní výzkum, například formou rozhovorů se studenty, absolventy a pedagogy.

16.2 Sběr dat - mimořádné okolnosti

Výzkumné šetření bylo zamýšleno jako dvoukolové. První kolo bylo uskutečněno, jak bylo popsáno výše, ve školním roce 2018/2019. Protože ale, jak již bylo zmíněno, ochota zapojení škol do výzkumu nebyla příliš velká, bylo rozhodnuto, že se uskuteční jeho pokračování a tím dojde k rozšíření výzkumného vzorku. Druhá etapa výzkumu byl naplánována na následující školní rok – 2019/2020. Na několika plzeňských, klatovském a sušickém gymnáziu¹⁴⁷ byla realizace dotazníkového šetření dohodnuta na druhou polovinu března 2020. Toto období bylo vybráno záměrně, neboť gymnázia v tu dobu měla trochu volnější ruce a více času věnovat se i jiným záležitostem než těm, které bezprostředně souvisejí s chodem školy. Již bylo po uzavření prvního pololetí, do maturit ještě dosti daleko, ale zároveň to už bylo po termínu podání přihlášek na vysoké školy¹⁴⁸, zkrátka ideální čas.

146 Na toto období v následujícím školním roce byla skutečně další etapa výzkumu naplánována, nicméně okolnosti nebrány její realizaci – viz. kapitola *Sběr dat - mimořádné okolnosti*.

147 Novým dílčím cílem výzkumu mělo být následné porovnání výstupů mezi situací v Plzni jako univerzitním velkoměstě a v menších městech (Blovice, Klatovy, Sušice).

Ovšem situace se nečekaně zkomplikovala. V souvislosti s nepříznivým vývojem epidemie výskytu onemocnění COVID-19 vydalo 10. března Ministerstvo zdravotnictví mimořádné opatření, na jehož základě byly s účinností od 11. března 2020 uzavřeny základní, střední a vyšší odborné školy. Došlo i k uzavření vysokých škol. Nešlo o přerušování výuky, ale o její výraznou modifikaci – byla zakázána osobní přítomnost žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, a to do odvolání.

I když výuka tedy probíhala dále, byť jinou formou, nebylo možné dotazníkové šetření v plánovaném termínu uskutečnit. Ono klidné období se rázem proměnilo v období velmi hektické a nestandardní. Gymnázia (a nejen ta, situace zaskočila všechny instituce, od mateřských škol po školy vysoké) se musela vypořádat s nastalou, do té doby nevídanou, situací. Vedení škol bylo náhle pod velkým tlakem, taktéž všichni učitelé. Všichni se museli rychle přeorientovat na distanční formu výuky. Mnoho učitelů i žáků se nově muselo naučit používat interaktivní technologie. Učitelé měli spoustu práce navíc s přípravou vyučování diametrálně odlišným způsobem, než na co byli doposud ve své praxi zvyklí. Studenti byli nuceni zvládat „online“ množství úkolů, které jim zasílali jejich vyučující. Velký nápor to byl i na rodiny žáků a studentů. Panovala také neustálá nejistota, co se bude dít dál, jak dlouho tohle období bude trvat.

Školy i rodiny žáků se s nastalými komplikacemi sice nějakým způsobem vypořádaly, vlivem těchto okolností se ale bohužel nepodařilo realizovat druhé kolo našeho výzkumu. Snad na to dojde v budoucnu, až se situace vrátí do normálu. Zatím to ale vypadá, že se gymnázia mohou s následky epidemie onemocnění COVID-19 potýkat i v prvním pololetí školního roku 2020/2021. Je možné, že se objeví nerovnosti v osvojených znalostech a dovednostech mezi studenty, které mohou být způsobené právě nucenou distanční formou výuky a schopnostmi se s takovýmto typem studia vyrovnat. Dá se tedy

148 Dotazník určený pro studenty by byl mírně pozměněn – studenti by již jasně dokázali říci, na jaké školy si přihlášky podali a také, z jakých předmětů budou maturovat, případně jak se připravují na přijímací zkoušky.

předpokládat, že v dohledné době budou mít školy stále plné ruce práce, tentokrát například s vhodným způsobem doučování slabších žáků. Navíc není vůbec jisté, že se podobná situace nebude opakovat.

Závěr

Studium na gymnáziu bývá všeobecně vnímáno jako příprava ke studiu na univerzitě, ostatně je tak zamýšleno i v příslušných rámcových vzdělávacích programech. To, že to tak opravdu je, nám potvrdili sami studenti maturitních ročníků v našem dotazníkovém šetření, když všichni do jednoho prokázali vůli pokračovat ve své vzdělávací dráze na vysoké škole. Možnost lepší přípravy na univerzitní studia byla také jedním z důvodů již pro výběr čtyřletého nebo osmiletého oboru gymnázia jako střední školy. I když někteří studenti víceletých oborů časem zjišťují, že by se chtěli pro svoji budoucí profesi odborně profilovat dříve a rozhodnou se změnit svoji vzdělávací trajektorii přechodem na jinou střední školu, je tento jev poměrně řídký.

Gymnázia poskytují především všeobecné vzdělání. Podle některých názorů je tato forma vzdělání zbytečná a student by se měl více specializovat a zaměřovat na úspěšný výkon budoucího povolání. Ovšem člověk je i sociálním tvorem a občanem. I když jsou pro něho profesní kompetence bezpochyby důležité, je právě vliv všeobecného přehledu, získaného především studiem na gymnáziu, nezastupitelným při formování jeho osobnosti. Dává mu větší šanci stát se právoplatným občanem své země – svobodně a zodpovědně se rozhodujícím a jednajícím individuem, prostým předsudků a xenofobních nálad. To je zásadní pro zdravý rozvoj jedince a také celé společnosti.

V jednotlivých zemích se vzdělávací soustavy více či méně odlišují, ale v hlavních trendech, jako je například demokratizace školství, individuální přístup k žákům a tlak na kvalitní a co nejvyšší dosažené vzdělání pro co největší podíl obyvatelstva, jsou si dosti podobné.

Podle zvolené studijní trajektorie se lidem nabízejí různé varianty, kudy jít dál. Mnozí na své vzdělávací dráze, či později v praktickém životě, profitují ze zahraničních zkušeností, které často získávají během studia na vysoké škole. Jisté je, že v tomto směru mají dnešní mladí lidé úplně jiné možnosti než předchozí generace, zejména v bývalých socialistických zemích.

Jak již bylo řečeno v úvodu této práce, mít přehled o tom, podle čeho se studenti rozhodují o svém budoucím povolání a jakou strategii volí, je celospolečensky přínosné. Netýká se to jen studentů gymnázií, ale i dalších forem vyššího sekundárního vzdělávání, je to důležité už při samotném výběru střední školy. Zkoumání této oblasti poskytuje indicie státu a tvůrcům vzdělávacích programů, kterým směrem se ubírat, jak motivovat studenty k volbě té či oné školy a profese.

Bohužel nebylo možné realizovat plánovanou druhou etapu našeho výzkumu kvůli nečekaným komplikacím, které zasáhly téměř celý svět. Možná bude ale zajímavé, uskuteční-li se podobný výzkum v budoucnu, postihnout případný posun v názorech studentů, například ve výběru vysokoškolského oboru, v reakci na tuto výjimečnou zkušenost.

K dispozici máme řadu publikací a výzkumů zabývajících se problematikou volby budoucí profese a cesty k ní, byť pojatých z různých úhlů pohledu, ať už z hlediska edukačních, psychologických či sociálních aspektů. Jelikož se hospodářské, politické, sociální i další podmínky neustále proměňují, bude toto téma vždy aktuální.

Seznam použitých informačních zdrojů

Literatura

1. BÁRTA, O., 2013. Vzdělávací nerovnosti v České republice a sociální změna. *Studia paedagogica*, [S.l.], v. 18, n. 1, p. 105–118, ISSN 2336-4521. Dostupné z: <<http://www.phil.muni.cz/journals/index.php/studia-paedagogica/article/view/499>>. Date accessed: 27 bře. 2019 doi:<http://dx.doi.org/10.5817/SP2013-1-7>.
2. BARRETT, J., 2004. *Motivační a osobnostní testy pro výběr povolání*. Brno: Computer Press. ISBN 80-251-0352-8.
3. BURNETT, W., EVANS, D., J., 2016. *Designérem vlastního života: jak si navrhnout spokojený život na míru*. Vydání první. Přeložil Filip DRLÍK. Brno: Jan Melvil Publishing. Žádná velká věda. ISBN 978-80-7555-013-2.
4. ČAKRT, M., 2010. *Typologie osobnosti: volba povolání, kariéra a profesní úspěch*. Vyd. 1. Praha: Management Press. ISBN 978-80-7261-220-8.
5. ČSÚ, 2017. *Veřejná databáze – Střední vzdělávání celkový přehled*. [online]. Praha: ČSÚ. [vid. 2017-10-15]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?_afPfm=VZD04a&_afPfm=VZD04a&_afPfm=v3~1__RP2016RK2017MP09MK06DP01D
6. ČSÚ, 2018. *veřejná databáze – Střední vzdělávání – obory gymnázií*. [online]. Praha: ČSÚ. [vid. 2018-12-12]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?_afPfm=VZD05&_afPfm=VZD05&_afPfm=v3~1__RP2017RK2018MP09MK06DP01DK30
7. DOLTON, P., and A. VIGNOLES, 2000. “The Incidence and Effects of Overeducation in the UK Graduate Labour Market.” *Economics of Education Review* 19 (2): 179–198.

8. GARDELKOVÁ, P., 2012. *Srovnání českého a nizozemského školství*. Praha. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav germánských studií. Vedoucí práce PhDr. Zdenka HRNČÍŘOVÁ.
9. GREENBANK, Paul. Career Decision-Making: "I Don't Think Twice, but It'll Be All Right." *Research in Post-Compulsory Education* [online]. 2014, **19**(2), 177-193 [cit. 2020-04-05]. ISSN 13596748.
10. GREGER, David a Markéta HOLUBOVÁ. Postoje učitelů k časnému rozdělování žáků a jejich zkušenosti s přechodem žáků do víceletých gymnázií. *Journal of Pedagogy / Pedagogický Casopis* [online]. 2010, 1(1), 85-101 [cit. 2020-04-04]. ISSN 13381563.
11. HLAĐO, P., 2010a. Dynamika rozhodování žáků základních škol o další vzdělávací dráze. *Studia Paedagogica*, 15(2), 87-104. Dostupné z: <https://www.phil.muni.cz/journals/index.php/studia-paedagogica/article/view/112>
12. HLAĐO, P., 2010b. Vliv sociálního okolí na kariérové rozhodování žáků při přechodu do vyššího sekundárního vzdělávání. *Pedagogická orientace*, 20(3), 66–81
13. HLAĐO, P., HRUBCOVÁ, Z., MEZERA, A., 2015. Sebepoznávání. Praha: Raabe. Dobrá škola. Kariérové poradenství - testy a dotazníky pro žáky. ISBN 978-80-7496-182-3.
14. HUSNÍK, P., 2013. Kdo se hlásí na víceletá gymnázia. [online]. Praha: Učitelské noviny 22/2013 [vid. 2018-10-31]. Dostupné z: <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=7346>
15. JEŽKOVÁ, V., DVOŘÁK, D., CHAPMAN, C. a kol. Školní vzdělávání ve Velké Británii, Praha: Karolinum, 2010, ISBN 978-80-246-1784-8
16. Klíčové údaje o vysokém školství v Evropě : 2007 / [Eurydice, Eurostat, Ústav pro informace ve vzdělávání]. Praha : Ústav pro informace ve vzdělávání. ISBN 978-92-79-0610-2.

17. KUSOVSKÁ, M., 2006. *Proměny počtu žáků základních škol v souvislosti s populačním vývojem v obcích Česka*. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Katedra demografie a geodemografie. Školitel RNDr. Luděk Šídlo, Ph.D.
18. LITTLE, B., ARTHUR, L. 2010. "Less Time to Study, Less Well Prepared for Work, Yet Satisfied with Higher Education: A UK Perspective on Links between Higher Education and the Labour Market." *Journal of Education and Work* 23 (3): 275–296. DOI: [10.1080/13639080.2010.484415](https://doi.org/10.1080/13639080.2010.484415)
19. MEZERA, A., 2015. *Obrázkový kariérový test*. Praha: Raabe. Dobrá škola. Kariérové poradenství - testy a dotazníky pro žáky, 1. ISBN 978-80-7496-180-9.
20. MEZERA, A., 2008. *Pro jaké povolání se hodím?: jak si vybrat střední a vyšší odbornou školu a snad i budoucí povolání*. 2., aktualiz. vyd. Brno: Computer Press. ISBN 978-80-251-2395-9.
21. OECD, *Education at a Glance 2012: OECD Indicators*, OECD Publishing, 2012. ISBN 978-92-64-17929-5.
22. OECD, *Education at a Glance 2019: OECD Indicators*, OECD Publishing, 2019. ISBN 978-92-64-88811-1.
23. PALEČKOVÁ, J., TOMÁŠEK, V., BASL, J., KRAMPLOVÁ, I., 2007. *Hlavní zjištění výzkumu PISA 2006: Poradí si žáci s přírodními vědami?* Praha: ÚIV.
24. PIKÁLKOVÁ, S., VOJTĚCH, J., KLEŇHA, D., 2014. *Úspěšnost absolventů středních škol ve vysokoškolském studiu, předčasné odchody ze vzdělávání*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků.
25. PRŮCHA, J., 2006. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*. 2., aktualizované vydání. Praha: Portál. ISBN 80-7178-944-5.
26. PRŮCHA, J., 2015a. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*. 4., aktualizované vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0872-3.

27. PRŮCHA, J., 2015b. Srovnávací pedagogika: mezinárodní komparace vzdělávacích systémů. 3., aktualizované vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0870-9.
28. PRŮCHA, J., 2017. *Vzdělávací systémy v zahraničí: encyklopedický přehled školství v 30 zemích Evropy, v Japonsku, Kanadě, USA*. Vydání první. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-755-2845-2.
29. Rámcový vzdělávací program pro gymnázia, 2007a. Praha: Výzkumný ústav pedagogický (VÚP). ISBN 978-80-87000-11-3.
30. Rámcový vzdělávací program pro gymnázia se sportovní přípravou, 2007b. Praha: Výzkumný ústav pedagogický (VÚP). ISBN 978-80-87000-12-0.
31. SUCHÁČEK, P., 2014. Spor o víceletá gymnázia: historický kontext a empirická data. **Studia paedagogica**, [S.l.], v. 19, n. 3, p. 139-154. ISSN 2336-4521. Dostupné z: <<http://www.phil.muni.cz/journals/index.php/studia-paedagogica/article/view/905>>. Date accessed: 26 bř. 2019 doi:<http://dx.doi.org/10.5817/SP2014-3-8>.
32. ŠTECH, S., 2004. Kognitivní analýza poznatkových bilancí: co se vlastně naučili? In PRAŽSKÁ SKUPINA ŠKOLNÍ ETNOGRAFIE: Čeští žáci po deseti letech. Praha: Pedagogická fakulta UK, s. 125-147.
33. ŠTASTNOVÁ, P., DRAHOŇOVSKÁ, P., 2012. Jak žáci základních a středních škol vybírají svou další vzdělávací nebo pracovní kariéru: Analýza výsledků dotazníkového šetření žáků základních a středních škol. [online]. Praha: Národní ústav pro vzdělávání. [vid. 2019-03-27]. Dostupné z: <https://www.infoabsolvent.cz/Temata/PublikaceRady?Stranka=9-0-69&NazevSeo=Jak-zaci-zakladnich-a-strednich-skol-vybiraji-svou-&Stranka=9-0-69&NazevSeo=Jak-zaci-zakladnich-a-strednich-skol-vybiraji-svou->
34. TOMÁŠEK, V., BASL, J., KRAMPLOVÁ, I., PALEČKOVÁ, J., PAVLÍKOVÁ, D., 2008. Výzkum TIMSS 2007. Obstojí čeští žáci v mezinárodní konkurenci? Praha: ÚIV.
35. TRHLÍKOVÁ, J., VOJTĚCH, J., ÚLOVCOVÁ, H., 2008. Rozhodování žáků při volbě vzdělávací cesty a úspěšnost vstupu na trh práce. [online]. Praha: Národní ústav pro

- vzdělávání. [vid. 2019-03-27]. Dostupné z:
http://www.nuov.cz/uploads/MS_setreniabsazam08final_prowww.pdf
36. TÝM NÁRODNÍHO INFORMAČNÍHO CENTRA PRO MLÁDEŽ, 2018. Studium v zahraničí. 6. vyd. Praha: Národní informační centrum pro mládež (NICM). ISBN 978-80-7481-209-5.
37. VÁGNEROVÁ, M., 2012. Vývojová Psychologie. Dětství a dospívání, Karolinum Press. ProQuest Ebook Central, <https://ebookcentral.proquest.com/lib/cuni/detail.action?docID=2039908>.
38. VOJTĚCH, J., KLEŇHA, D., 2018. Přejít absolventů středních škol do terciárního vzdělávání – 2017/18. [online]. Praha: Národní ústav pro vzdělávání. [vid. 2019-03-27]. Dostupné z: <https://www.infoabsolvent.cz/Temata/PublikaceAbsolventi?Stranka=9-0-152&NazevSeo=Prechod-absolventu-strednich-skol-do-terciarniho->
39. WALTEROVÁ, E., ČERNÝ, K., GREGER, D., CHVÁL, M., 2010. Školství – věc (ne)veřejná?. Názory veřejnosti na školu a vzdělávání. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1882-1.
40. WALTEROVÁ, E., GREGER, D. a kol., 2009. Přejít žáků ze základní na střední školu: pohledy z výzkumů. 1. vyd. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-179-9.
41. ZORMANOVÁ, L., 2018. Srovnání vzdělávacích systémů vybraných evropských zemí. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha. ISBN 978-80-7452-135-5.

Webové stránky

42. Centrum pro zjišťování výsledků vzdělávání [online]. © 2019 Všechna práva vyhrazena [cit. 20.6.2020]. Dostupné z: www.ceremat.cz
43. Časopis ČSÚ Statistika&My [online]. © 2020 [cit. 20.6.2020]. Dostupné z: <https://www.statistikaamy.cz>
44. Česko-německý fond budoucnosti [online]. © 2020 Česko-německý fond budoucnosti [cit. 20.6.2020]. Dostupné z: www.fondbudoucnosti.cz
45. Český statistický úřad [online]. © 2020 [cit. 20.6.2020]. Dostupné z: <https://www.czso.cz>
46. DAAD Česká republika [online]. © 2020 DAAD [cit. 21.6.2020]. Dostupné z: www.daad.cz
47. Dům zahraniční spolupráce [online]. © 2020 DZS.CZ [cit. 18.6.2020]. Dostupné z: <https://www.dzs.cz/>
48. Evropská komise [online]. © 2020 [cit. 20.6.2020]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu>
49. Gymnázium Blovice [online]. © 2014-2019 gblovice.cz [cit. 20.6.2020]. Dostupné z: www.gblovice.cz
50. Gymnázium Františka Křížíka a základní škola [online]. © 2014 - Gymnázium Františka Křížíka, s.r.o [cit. 28.6.2020]. Dostupné z: www.krizik.eu
51. Informační systém o uplatnění absolventů škol na trhu práce [online]. © 2020 [cit. 15.6.2020]. Dostupné z: <https://www.infoabsolvent.cz/>
52. Komise J. Williama Fulbrighta [online]. © 2020 Fulbright Commission Czech Republic [cit. 15.6.2020]. Dostupné z: www.fulbright.cz

53. Le Ministère de l'Éducation nationale, de la Jeunesse et des Sports [online]. © 2020 Ministère de l'Education Nationale et de la Jeunesse [cit. 12.6.2020]. Dostupné z: <https://www.education.gouv.fr/>
54. Le Ministère de l'Enseignement supérieur, de la Recherche et de l'Innovation [online]. © 2020 Ministère de l'Enseignement supérieur, de la Recherche et de l'Innovation [cit. 12.6.2020]. Dostupné z: <https://www.enseignementsup-recherche.gouv.fr/>
55. Masterstudies [online]. © 2014 [cit. 20.6.2020]. Dostupné z: <https://www.masterstudies.cz/>
56. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy © 2013 – 2020 MŠMT [cit. 20.6.2020]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/>
57. Ministerstvo vnitra [online]. © 2020 Ministerstvo vnitra České republiky [cit. 21.6.2020]. Dostupné z: České republiky www.mvcr.cz
58. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky [online]. © 2020 Ministerstvo vnitra České republiky [cit. 19.6.2020]. Dostupné z: www.mzv.cz
59. Nadace Dagmar a Václava Havlových Vize 97 [online]. © 2007-2020, VIZE 97 [cit. 20.5.2020]. Dostupné z: www.vize.cz
60. Národní informační centrum pro mládež [online]. © 2020 NICM - design Galio, crossmedia, vytvořilo studio WebWorks [cit. 27.5.2020]. Dostupné z: <http://www.icm.cz/>
61. Organisation for Economic Co-operation and Development [online] © 2018 OECD [cit. 20.6.2020]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/>
62. Sportovní gymnázium [online]. © 2020 Sportovní gymnázium Plzeň [cit. 20.6.2020]. Dostupné z: Plzeň <https://www.sgpilsen.cz/>
63. TIMSS and PIRLS are International Study Center [online]. © 2019 TIMSS & PIRLS International Study Center, Lynch School of Education, Boston College, and

- International Association for the Evaluation of Educational Achievement [cit. 24.6.2020]. Dostupné z: <http://timss.bc.edu/>
64. Univerzita Karlova [online]. © 2020 Univerzita Karlova [cit. 20.5.2020]. Dostupné z: <https://www.cuni.cz>
65. Unesco Institute for Statistics [online]. © 2020 UNESCO Institute of Statistics [cit. 18.5.2020]. Dostupné z: <http://uis.unesco.org/>
66. Universities Worldwide [online]. © 1999-2020 Klaus Förster [cit. 18.5.2020]. Dostupné z: <http://univ.cc>
67. VyssiOdborneSkoly.com [online]. © 1998-2020 Centrum vzdělávání AMOS [cit. 10.5.2020]. Dostupné z: <http://www.vyssiodborneskoly.com/>
68. Wikipedie. Otevřená encyklopedie [online]. © 2002 [cit. 20.6.2020]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/>

Seznam příloh

- 1) Dotazník „A“ určený pro studenty maturitních ročníků gymnázií
- 2) Dotazník „B“ určený pro vedení gymnázií

Přílohy

1) Dotazník „A“ určený pro studenty maturitních ročníků gymnázií:

Dotazník A

Škola:

Třída:

Věk:

Pohlaví (zakroužkujte) : Ž / M

1. Proč jste si vybral/a jako svoji střední školu právě gymnázium? (zakroužkujte správnou odpověď, lze vybrat více možností)

- a) vysoká kvalita výuky
- b) možnost lepší přípravy pro studium na VŠ
- c) vysoká prestiž školy
- d) vliv rodiny
- e) jiný důvod (*napište*):

2. Na kterou/které další střední školy jste se ještě hlásil/a?

3. Co vás vedlo k přihlášení se ke studiu na víceletém gymnáziu? (vyplní pouze studenti víceletého gymnázia – ne čtyřletého!)

- a) vyšší kvalita výuky než na ZŠ

- b) vliv rodiny
- c) prestiž školy
- d) možnost lepší přípravy pro studium na VŠ
- e) jiné (*napište*):

4. Konzultoval/a jste výběr své další vzdělávací dráhy a profese s kariérním poradcem (na vaší škole či jiným)? (*zakroužkujte*)

- a) ano
- b) zatím ne, ale chystám se na to
- c) ne, mám už jasnou představu

5. Co byste v rámci svého gymnaziálního studia uvítal/a nebo chtěl/a zlepšit?

6. Už jste pevně rozhodnut/a, jakému povolání se chcete v budoucnu věnovat? (*zakroužkujte*)

- a) ano
- b) spíše ano
- c) nevím
- d) spíše ne
- e) ne

7. Co je pro vás při volbě budoucího povolání rozhodující?

(*očísľujte známku 1 až 6, přičemž 1 odpovídá nejsilnějšímu důvodu, 6 naopak nejslabšímu*)

- a) mé osobní zájmy, záliby _____
- b) prestiž povolání _____

- c) výše možného výdělku _____
- d) vliv rodiny _____
- e) vliv některého z mých učitelů _____
- f) situace na trhu práce _____

8. Z jakých předmětů hodláte maturovat? (vypište povinné i volitelné)

9. Budete se hlásit na vysokou školu?

- a) ANO – na kterou/které:

- b) NE – proč?:

10. Připravujete se cíleně na zvládnutí přijímacích zkoušek na VŠ?

- a) ANO - jak? (*napište*):

- b) NE

11. Jestliže se nebudete hlásit na VŠ, jak budete dále postupovat ve své vzdělávací či profesní dráze? (*zakroužkujte*)

- a) budu pokračovat ve studiu na vyšší odborné škole
- b) nastoupím do zaměstnání

c) začnu podnikat

d) nemám jasnou představu

e) jiné (*napište*):

2) Dotazník „B“ určený pro vedení gymnázií:

Dotazník B – určený pro vedení školy

Škola:

1. Kolik uchazečů o studium se na vaši školu v posledních 5 – 10 letech hlásilo a kolik z nich bylo přijato ke studiu v konkrétních školních rocích?

Kolik na čtyřleté a kolik na víceleté gymnázium? (prosím vypište: H4=hlásili se na 4-leté; HV=hlásili se na víceleté; P4=přijati na 4-leté; PV=přijati na víceleté)

H4 / HV

P4 / PV

2018/19:

2017/18:

2016/17:

2015/16:

2014/15:

2013/14:

2012/13:

2011/12:

2010/11:

2009/10:

2. Od kterých ročníků si studenti mají možnost vybírat volitelné předměty?

3. Které cizí jazyky je možné studovat na vašem gymnáziu? (např. Aj, Fj atd.)

4. Kolik studentů víceletého gymnázia přechází z vaší školy na jinou střední školu? (přehled za posledních 5 – 10 let, letopočet značí ročník, ve kterém už nastoupili ke studiu na jiné SŠ)

2018/19:

2017/18:

2016/17:

2015/16:

2014/15:

2013/14:

2012/13:

2011/12:

2010/11:

2009/10:

5. Kolik studentů v posledních 5 letech neuspělo v prvním termínu u maturitní zkoušky? Z jakých předmětů? Kolika oktávánů a kolika studentů čtvrtého ročníku či jiného maturitního ročníku se to týkalo? (rozepište, pokud možno)

2017/18:

2016/17:

2015/16:

2014/15:

2013/14:

**6. Kolik studentů v posledních 5 letech nesložilo maturitní zkoušku vůbec? (prosím
vypište, studentů z jaké třídy se to týkalo)**

2017/18:

2016/17:

2015/16:

2014/15:

2013/14:

7. S jakými problémy se při chodu vašeho gymnázia nejčastěji potýkáte?

8. Prezentuje se vaše škola nějak navenek? Jak?